Inspectie SZW
Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Jaarverslag 2019
Inspectie SZW

Jaarverslag 2019

Inspectie SZW

Voorwoord

Op het moment dat dit jaarverslag wordt gepubliceerd laat het coronavirus al bijna drie maanden lang ons normale leven uit de rails lopen. De impact op samenleving en economie is daarbij zo groot, dat het terugblikken naar 2019 in een jaarverslag wat onwerkelijk aanvoelt.

Corona brengt een realiteit waarop we ons met elkaar zo goed mogelijk aanpassen. En waarin het belang van gezond, veilig en eerlijk werk meer dan ooit wordt onderstreept.

Voor de Inspectie SZW betekent de crisis een andere inzet van onze capaciteit. Tijdens de periode waarin Nederland wordt gevraagd om zoveel mogelijk vanuit huis te werken, worden zaken telefonisch of schriftelijk afgehandeld waar dat kan. Waar dat nodig is, bijvoorbeeld bij ernstige arbeidsongevallen of arbeidsuitbuiting, gaat de inspectie ter plaatse. Het betekent ook het verwerken van talloze meldingen over coronarisico's op de werkplek. En de aanpak van fraude met coronasubsidies en -regelingen.

Daarnaast zetten we stevig in op het toetsen van arbocatalogi van branches, zodat werknemers daar ook in deze tijd veilig en gezond kunnen werken. Positief daarbij is dat sinds vorig jaar het ontbreken van een goede Risico-Inventarisatie en –Evaluatie (RI&E) direct beboetbaar is. Want het belang van de RI&E telt nu des te zwaarder, als we werknemers zo goed mogelijk willen beschermen.

Het is een nieuwe realiteit, waar we met de beschikbare instrumenten zo goed mogelijk op inspelen. Toch is er het afgelopen jaar op het werkterrein van de Inspectie ook veel gebeurd dat - ook in deze tijd – zeker het benoemen waard is.

Zo is er is een start gemaakt met het stapsgewijs verdubbelen van onze inzet voor het bestrijden van oneerlijk werk. Een belangrijke ontwikkeling als we kijken naar de grote groep werknemers die bedreigd wordt door het risico op onderbetaling, te lange werkdagen of uitbuiting. Een groep waarvan zowel de omvang als de kwetsbaarheid in coronatijd alleen maar toeneemt.

Met corona zien we ook grensoverschrijdende problemen voor buitenlandse werknemers. Voor mobiele werkers uit andere landen betekent het virus nieuwe uitdagingen. Werk kan ineens wegvallen, huisvesting onbetaalbaar worden en de werkgever onbereikbaar. Tegelijkertijd blijft de behoefte aan buitenlandse (seizoen) werkers in Nederland en veel andere EU-lidstaten bestaan. Het levert nieuwe vraagstukken op die het belang van de vorig jaar opgerichte *European Labour Authority* (ELA) alleen maar onderstrepen.

Daarbij is arbeidsuitbuiting of ernstige benadeling door slechte werkgevers in normalere tijden vaak een begrip dat aan migranten wordt gekoppeld, maar ook autochtone werknemers kan het nu sneller overkomen. Zoals bij werkgevers die het salaris niet uitbetalen, of die hun medewerkers dwingen om genoegen te nemen met een slechter contract.

Ook op het gebied van het voorkomen van blootstelling aan gevaarlijke stoffen hebben we als Inspectie in 2019 onze inzet en impact vergroot. Onder meer door een gespecialiseerd operationeel team te formeren voor de versterking van het toezicht op circa 400 Brzo-bedrijven. En door bij werkgevers, werknemers en deskundigen de kennis over gevaarlijke stoffen via presentaties en publicaties te verhogen.

Die kennisdeling is een voorbeeld van de contacten die we over een steeds breder front aangaan en waarbij we graag een

constructieve dialoog voeren. Niet alleen met andere toezichthouders en overheidsinstanties, maar ook met talloze belangenvertegenwoordigers. Zoals brancheorganisaties, vakbonden, woningbouwverenigingen, vakbonden en bedrijven. Met elkaar kunnen we meer positieve gedragsveranderingen bereiken en risico's of misstanden voorkomen.

In dit jaarverslag staan veel voorbeelden van hoe programma's samen met anderen in 2019 aan deze maatschappelijke effecten hebben gewerkt. Hoe we die effecten het beste bereiken is een leerproces dat inmiddels de nodige positieve resultaten laat zien. En waar we meer vruchten van zullen blijven plukken als ons land weer op de rails staat.

Dialoog en samenwerking waar het kan en waar we kansen zien. Waar dat niet het geval is en regels bewust worden overtreden, grijpen we handhavend in. Met alle instrumenten die we hebben om misstanden aan te pakken. Maar vooral om ze te voorkomen.

Marc Kuipers

Inspecteur-generaal
Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Inhoudsopgave

Voorwoord 4

Samenvatting 9

Deel I Werken met effect 13

1 Focus op effect 13
- 1.1 **Inleiding** 13
- 1.2 **Prioriteiten in 2019** 14
- 1.3 **Focus op effect** 16
- 1.4 **Intensivering samenwerking** 20

2 De Staat van Eerlijk werk in 2019 26
- 2.1 **Ontwikkelingen rond eerlijk werk in 2019** 26
- 2.2 **Een kwetsbare positie op de Nederlandse arbeidsmarkt** 27
- 2.3 **Kenmerken van kwetsbare werkenden: werknemers en zzp'ers vergeleken** 27
- 2.4 **Ontwikkelingen in sectoren en beroepen** 28

3 Opsporing, arbeidsongevallen, signalering en reflectie 31
- 3.1 **Inzet van strafrecht voor meer effect** 31
- 3.2 **Onderzoeken naar ongevalsonderzoeken, klachten en signalen** 34
- 3.3 **Klachten en signalen** 38
- 3.4 **Signaleren en reflecteren** 39

4 Organisatie en kerncijfers 43
- 4.1 **Organisatieontwikkeling** 43
- 4.2 **Informatievoorziening: informatiegestuurd werken** 44
- 4.3 **Boete, Inning en Dwangsom** 45
- 4.4 **Medewerkers en budget** 47
- 4.5 **Kerncijfers Inspectie SZW** 47

DEEL II Verantwoording programma's 51

5 Resultaten programma's 51
- 5.1 **Sectorprogramma's** 51
- 5.2 **Themaprogramma's** 74
- 5.3 **Stelselprogramma's** 93
- 5.4 **Programma's meldingen, onderzoeken en preventie** 99

Lijst met gebruikte afkortingen 106

Inspectie
SZW
ONTBIJT
LUNCH
BORREL
DINER

De **Inspectie SZW** werkt aan **eerlijk, gezond** en **veilig werk** en **bestaanszekerheid** voor **iedereen**

Samenvatting

In 2019 is de uitvoering van het Meerjarenplan 2019–2022 van de Inspectie goed op stoom gekomen. Om je daar als Inspectie in een jaarverslag over te verantwoorden, doet een beetje surrealistisch aan in een periode waarin de COVID-19 crisis de samenleving en economie in haar greep houdt. De Inspectie voert haar taken op een wijze uit die past bij de andere werkelijkheid die op het inspectiedomein is ontstaan. Het meldingenproces is opnieuw ingericht. Om de coronameldingen te registeren en van een adequate opvolging te voorzien. In eerste instantie via toezicht op afstand, waar nodig met fysieke inspecties. Urgente arbeidsongevallen en misstanden vragen onverminderd inspectie of onderzoek ter plekke. Programma's intensiveren alternatieve interventies. Actieve inspecties ter plekke zijn opgeschort, tenzij er aanleiding is om wel ter plekke te gaan. De Risicio Inventarisatie en -Evaluatie is aangepast op het corona risico. Uiteraard moeten inspecteurs zelf veilig hun werk te kunnen doen. De Inspectie zet alles op alles om in deze COVID-19 crisis haar wettelijke taken en verantwoordelijkheid zo goed als mogelijk te borgen.

In 2019 werkte de Inspectie verder aan de prioriteiten uit het Meerjarenplan 2019-2022, zoals fors meer inzetten op de aanpak van oneerlijk werk en arbeidsuitbuiting. Maar ook: intensivering van het voorkomen van blootstelling aan gevaarlijke stoffen en het opvoeren van het aantal gezamenlijke inspecties met andere inspectiediensten bij grote chemische bedrijven. De aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie is versterkt en op het terrein van arbeidsomstandigheden wordt meer ingezet op de preventieve aanpak.

Als het gaat om de organisatie en werkwijze geeft de Inspectie in 2019 invulling aan de koers uit het meerjarenplan. Op hoofdlijnen gaat het om het toepassen van andersoortige interventies dan inspecties, gericht op het bereiken van meer effect. Daarnaast gaat het om informatiegestuurd werken en is er intensieve samenwerking met externe partners voor een programmatische aanpak van de belangrijkste risico's op de arbeidsmarkt.

De extra middelen die de inspectie kreeg op grond van het regeerakkoord, maken het mogelijk om - naast het reguliere inspectiewerk - flinke slagen te maken op de genoemde prioriteiten. De instroom van 172 nieuwe medewerkers is daarbij een belangrijke factor. Een groot deel betreft inspecteurs en rechercheurs. Zij volgden in 2019 een interne opleiding en sommigen van hen waren al in 2019 operationeel inzetbaar; anderen zullen volgen in 2020. De extra medewerkers, die tot aan 2023 zullen instromen, worden voor het meerendeel ingezet op eerlijk werk en arbeidsuitbuiting.

Meer inzet op aanpak eerlijk werk en arbeidsuitbuiting

Onderbetaling, illegale arbeid en arbeidsuitbuiting zijn hardnekkige problemen die de Inspectie in deze programmaperiode met voorrang wil aanpakken. Het programma Arbeidsuiting zorgde ervoor dat in 2019 meer situaties van uitbuiting werden gestopt, om 20 slachtoffers uit hun benarde situatie te halen. Verder is een informatiepunt ingericht om snel vast te stellen of meldingen over mogelijke arbeidsuitbuiting een bestuurlijk traject of strafrechtelijk onderzoek vergen.

In 2019 hebben naar aanleiding van meldingen van arbeidsuitbuiting intakegesprekken plaatsgevonden met 78 potentiële slachtoffers, waarvan er uiteindelijk 43 aangifte hebben gedaan. Deze aangiften zijn vervolgens door het Openbaar Ministerie beoordeeld. In sommige gevallen was de strafrechtelijke aanpak niet mogelijk en is voor een bestuursrechtelijke aanpak gekozen.

Bij de aanpak van malafide uitzendbureaus zijn de bewuste overtreders met een mix van interventies benaderd: onaangekondigde controles, herinspecties, directiegesprekken en strafrechtelijk onderzoek. Bij 41 procent van de inspecties worden overtredingen geconstateerd, die vooral betrekking hebben op illegale tewerkstelling. In 2019 is voor ruim 2,2 miljoen euro aan boetes opgelegd. Belangrijk aandachtspunt zijn de notoire overtreders die na een boete weer een doorstart maken; zij zijn in 2019 onderworpen aan herinspecties en extra controles, met als doel hun criminele activiteiten te stoppen.

Bij het programma Schijnconstructies was het onderzoek in 2019 vooral gericht op de platformeconomie, schijnzelfstandigheid, fraude door personen die werkzaam waren op de identiteit van een ander persoon (zogeheten look-a-likes), misbruik van stage na opleiding en postbusondernemingen. Verder zijn op verzoek van werkgever- en werknemersorganisaties 40 onderzoeken verricht naar het niet naleven van cao-bepalingen. Daarbij bleek dat in zestien zaken sprake was van overtredingen. In samenwerking met de Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) zijn 176 onderzoeken naar mogelijk

gefingeerde dienstverbanden uitgevoerd. In meer dan de helft van de gevallen heeft de IND, op basis van het van de Inspectie ontvangen rapport van bevindingen, de aanvraag voor de verblijfsvergunning afgewezen.
Ook in andere (sector)programma's blijft de inspanning op eerlijk werk in 2019 onveranderd hoog. Zo werd in het programma Bouw en infra ingezet op de ketenaanpak en het aanspreken van grote opdrachtgevers (bijvoorbeeld woningbouwcorporaties) die rekening moeten houden met de norm van eerlijk werk bij de opdrachtverlening. Het handhavingspercentage bij inspecties in de glastuinbouw blijkt in 2019 minstens 53 procent te zijn. In de beauty branche zijn in 2019 97 ondernemingen geïnspecteerd, waarbij in 25 gevallen overtredingen zijn geconstateerd op het gebied van arbeidstijden, werkvergunningen en onderbetaling. Met name bij de nagelstudio's zijn er aanwijzingen dat een groep ondernemingen mogelijk een dekmantel is voor anderszins criminele of ondermijnende activiteiten.

In de schoonmaaksector was vooral aandacht voor onderzoek in een aantal deelsectoren om daar de problematiek goed in kaart te brengen. Verder is in 2019 een inspectieronde gestart in de schoonmaak bij hotels in Amsterdam, waarbij veel ernstige misstanden zijn aangetroffen en aangepakt. Hierbij is samengewerkt met de gemeente. In de zorgsector is prioriteit gelegd bij het inspecteren van thuiszorgondernemingen op naleving van de Wet minimumloon (WML) en arbeidstijden. Bij 43 procent van de werkgevers zijn overtredingen geconstateerd en waarschuwingen of boetes opgelegd. Bij een geselecteerd aantal werkgevers is een herinspectie uitgevoerd, waarbij in bijna de helft van de gevallen opnieuw overtredingen werden geconstateerd.

De problematiek aan de onderkant van de arbeidsmarkt kreeg als maatschappelijk thema in 2019 de nodige aandacht. De Inspectie liet in de 'Staat van Eerlijk werk 2019' zien wat vanuit de inspectiepraktijk de mechanismes zijn die oneerlijk - maar ook onveilig en ongezond - werk in de hand werken. De bevindingen van de Inspectie in het rapport gaan vooral over de mogelijkheden die werkgevers hebben om een grote variatie aan soorten arbeidsrelaties aan te gaan, waarmee de wet- en regelgeving ontdoken of ondermijnd wordt en die leiden tot oneerlijke concurrentie. Om de informatie over (on) eerlijk werk te verbeteren, is in 2019 verder gewerkt aan de Monitor eerlijk werk. Een tussenresultaat laat zien dat bij een aselecte steekproef van 100 bedrijven een kwart van de werkgevers de regels rond eerlijk werk overtreedt.

Blootstelling gevaarlijke stoffen

In 2019 is een gespecialiseerd team gevaarlijke stoffen geformeerd. Uit controle blijkt dat veel werkgevers nog onvoldoende aandacht hebben voor blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Ze hebben de gevaren van deze stoffen onvoldoende in beeld. Inspecteren werkt: bij een tweede controle blijken grofweg tweemaal zoveel werkgevers de regels na te leven. Ook is het gemiddelde aan carcinogene, mutagene en reprotoxische (CMR) stoffen waarmee de bedrijven werken, afgenomen van 29 naar 21. In 2019 heeft de Inspectie haar bijdrage aan de gezamenlijke controles en toezicht op grote chemische bedrijven (Brzo) geïntensiveerd; de deelname is gestegen van 60 procent in 2018 naar 70 procent. Dit gebeurt via het samenwerkingsverband Brzo+, waarin naast de Inspectie SZW zes Omgevingsdiensten, Veiligheidsregio's en het Openbaar Ministerie betrokken zijn.

Het nalevingspercentage in de (gecertificeerde) asbestsector is gestegen van 63 procent naar 74 procent. Het vaststellen van overtredingen werd bemoeilijkt, omdat sommige asbestsaneerders stopten met werken zodra de Inspectie wordt gesignaleerd. Daardoor is het daadwerkelijke nalevingspercentage in werkelijkheid waarschijnlijk lager. De Inspectie deed meldingen over bedrijven met ernstige overtredingen, waardoor certificerende instellingen over gingen tot schorsing van 13 bedrijven. Van één bedrijf werd het certificaat ingetrokken.

Arbeids(markt)discriminatie

In juli 2019 is een voortgangsrapportage Actieplan Arbeidsdiscriminatie (inclusief een actieplan 2018-2021) tot stand gekomen. Verder heeft de Inspectie SZW bij 70 procent van de inspecties een eis tot naleving opgelegd, wat vooral te maken had met een onvolledige Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) of onvoldoende voorlichting en onderricht geven.

Meer aandacht voor gezond en veilig werken met nadruk op preventie

Ook in 2019 loopt het aantal meldingen van ernstige arbeidsongevallen op. Dit heeft invloed op de capaciteit die beschikbaar is voor actieve inspecties. De stijging van capaciteit die nodig was voor ongevalsonderzoeken en meldingen gezond en veilig werk is in 2019 tot staan gebracht. In 2019 is een gedifferentieerde aanpak van ongevalsonderzoek voortgezet, met als doel het veiligheidsniveau en –bewustzijn van bedrijven waar een arbeidsongeval heeft plaatsgevonden te verhogen. De eerste resultaten van een pilot laten gunstige resultaten zien.

In 2019 heeft de Inspectie ingezet op een intensivering van de naleving van de kernverplichtingen van de Arbeidsomstandighedenwet (Arbowet). Eind 2019 is de Inspectie begonnen om vanuit het programma Psychosociale Arbeidsbelasting (PSA) bij een groep van circa 400 bedrijven (schriftelijke) controles uit te voeren op de volledigheid van de vereiste RI&E.

Organisatie en werkwijze

Het programmatisch werken heeft zich steviger verankerd in de organisatie; in 2019 zijn er minder (17) maar tegelijk ook robuustere programma's. De omslag van realisatie van het beoogde aantal inspecties naar het werken aan maatschappelijk effect, is in 2019 doorgezet. Binnen programma's vergt dat een andere manier van denken en werken: er wordt niet alleen naar het uitvoeren van inspecties gekeken, maar ook naar andere interventies die (afhankelijk van doelgroep, motieven voor niet-naleving en situatie) meer effect kunnen sorteren. Het kiezen van de meest effectvolle interventies wordt daarmee ook beter onderbouwd vanuit gedragswetenschappelijk inzichten.

Zo is in het programma Bouw en infra - naast het regulier inspecteren - gewerkt aan de beïnvloeding van grote opdrachtgevers om ook oog te hebben voor gezond, veilig en eerlijk werk bij de gunning van opdrachten. In de vlees- en visverwerkende industrie heeft een geconcentreerde inspectieaanpak binnen een beperkt gebied (een zogenoemde *crackdown*) plaatsgevonden. In de horeca en in de schoonmaak worden gesprekken met startende ondernemingen gevoerd. In alle programma's wordt het instrument op maat ingezet met bijvoorbeeld campagnes (#daspaseerlijk) en een app voor checken op gevaarlijke stoffen.

Meer samenwerken met externe partijen

Omdat voor een sterker maatschappelijk effect een intensieve samenwerking met andere partijen onmisbaar is, wordt in 2019 de samenwerking met deze *stakeholders* op verschillende niveaus verstevigd. Zo investeerde de Inspectie veel in Europese samenwerking, onder andere door nauw betrokken te zijn bij de officiële oprichting van de Europese arbeidsautoriteit (ELA – *European Labour Authority*). De samenwerking met de Belastingdienst is verstevigd met het oog op uitwisseling van gegevens over schijnzelfstandigheid. Opsporing is intensiever gaan samenwerking binnen Europol, de internationale politieorganisatie van de Europese Unie. Binnen de Inspectie is een eigen liaisonofficier actief, die zich onder meer richt op meer bekendheid van de Inspectie SZW bij nationale en internationale opsporingsdiensten.

Op het gebied van eerlijk werk zijn de Landelijke Stuurgroep Interventieteams (LSI) en de Regionaal Informatie en Expertise Centra (RIEC's) belangrijk. In 2019 heeft de LSI een gezamenlijk meerjarenplan voor de jaren 2020-2023 opgesteld, waaruit projecten voortkomen gericht op schijnzelfstandigheid, malafide facilitators en de horecasector. Verder worden in LSI-verband verschillende verdienmodellen in kaart gebracht die zichtbaar maken op welke wijze malafide schoonmaakbedrijven opereren. Programma's waarin veel wordt samengewerkt met de RIEC's zijn Horeca en detailhandel, Uitzendbureaus en Arbeidsuitbuiting.

Programma's zoeken ook in 2019 samenwerking met branche-organisaties, werkgevers- en werknemersorganisaties, onderzoeksinstituten en private handhavingsorganisaties. Op het gebied van gevaarlijke stoffen wordt geïnvesteerd in nieuwe kennis door samenwerking met de Nederlandse Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk onderzoek (TNO) en het Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM). In het programma Agrarisch en groen is de Inspectie aangesloten op een initiatief van het kennisinstituut Stigas. Op het gebied van Bouw en infrastructuur is samen met Bouwend Nederland een gesprek aangegaan met een aantal grote opdrachtgevers en opdrachtnemers over moreel leiderschap in de bouw.

Informatiegestuurd werken

Om informatiegestuurd werken op een hoger plan brengen, is in 2019 gewerkt aan het ontsluiten en bruikbaar maken van zowel interne- als externe databronnen. Dit heeft bijgedragen aan een betere ondersteuning van inspecteurs in hun dagelijks werk. Zo krijgen ze gerichte informatie via een app op hun smartphone of tablet. Ook kunnen zij makkelijker informatie registreren in het digitale zaakdossier op de plek waar de inspectie plaatsvindt. Cruciale werkprocessen zoals registratie en verwerking van meldingen en het proces van boeteoplegging, zijn in 2019 met beter toepasbare informatie en digitale middelen ondersteund. Om informatie gestuurd werken goed in alle werkprocessen te integreren, is in 2019 een plan ontwikkeld om de weg daar naartoe (2022) uit te stippelen.

Deel I Werken met effect

1 Focus op effect

1.1 Inleiding

Als gevolg van de COVID-19 crisis die vanaf begin 2020 mondiaal tot ingrijpende maatregelen heeft geleid, past ook de Inspectie haar werkwijze aan. Enerzijds om haar de kernactiviteiten zo goed mogelijk te kunnen blijven uitvoeren, anderzijds om zo goed mogelijk in te spelen op incidenten en nieuwe ontwikkelingen die zich nu op de arbeidsmarkt voordoen. Uiteraard moeten inspectiemedewerkers ook zelf hun werk veilig kunnen doen.

Ook worden, voor zover de huidige informatie daar aanleiding toe geeft, de voor 2020 geplande doelen en activiteiten heroverwogen. Bijvoorbeeld als het gaat om de focus van inspectieprogramma's op risico's van besmetting met COVID-19. De Inspectie onderzoekt, analyseert en signaleert in deze COVID-19 crisis zo goed mogelijk de situatie van werkenden. Dit gebeurt op basis van meldingen die bij de Inspectie binnenkomen, de ervaringen die inspecteurs opdoen en informatie die gezaghebbende instanties verstrekken.

In 2019 was er - met een toename van 1,7 procent - nog steeds sprake van economische groei in Nederland, zij het niet meer zo uitbundig als in voorgaande jaren.[1] In het laatste kwartaal van 2019 bedroeg de werkloosheid 3,4 procent van de beroepsbevolking (316 duizend mensen) en was daarmee historisch laag.[2] Ook bleef er onverminderd krapte op de arbeidsmarkt. In het laatste kwartaal stonden gemiddeld 92 vacatures tegenover elke 100 werklozen. In de sectoren handel, zakelijke dienstverlening en zorg was de krapte het meest nijpend.[3] Al met al heerste er een gunstig economisch klimaat met ruimte voor verbeteringen als het gaat om eerlijk, veilig en gezond werken in bedrijven. Toch nam de Inspectie ook in 2019 waar dat risico's op oneerlijke arbeidsvoorwaarden en op onveilig en ongezond werk binnen de Nederlandse arbeidsmarkt niet afnemen. En dat deze zich zelfs op specifieke plekken op de arbeidsmarkt verscherpen.

2019 is ook het jaar van een verhevigde politieke en maatschappelijke discussie over een eerlijke arbeidsmarkt. Met het verschijnen van de eerste rapportage Commissie Borstlap en de publicatie 'Staat van Eerlijk werk 2019' van de Inspectie, groeit het bewustzijn over de relevantie van de vraag *'Wat voor een arbeidsmarkt we in Nederland willen'*.[4] Toegenomen arbeidsmigratie van binnen en buiten Europa, verdere technologisering en digitalisering van werkprocessen en flexibilisering van arbeidsrelaties, dwingen ons als maatschappij na te denken over een aantal fundamentele veranderingen in de bestaande arbeidswetgeving.[5] Ideeen over mogelijkheden om de handhaving rond eerlijk werk te verbeteren zijn besproken en gepresenteerd in het rapport van de Brede maatschappelijke heroverweging Eerlijk werk.

[1] CBS, Bbp groeit met 0,4 procent in vierde kwartaal 2019, website cbs, 13 februari 2020

[2] www.cbs.nl/nl-nl/visualisaties/dashboard-arbeidsmarkt/werklozen, afslag 13-02-2020

[3] CBS, Krapte op de arbeidsmarkt neemt weer toe in vierde kwartaal, 20-13-2020

[4] Begin 2020 is de discussie voortgezet met het verschijnen van de eindrapportage van de Commissie regulering van werk, 'In wat voor land willen wij werken?' Kamerstukken 2019-2020, 29544, nr.970 en het WRR-rapport 'Het betere werk; de nieuwe maatschappelijke opdracht'.

[5] Inspectie SZW, Staat van eerlijk werk, oktober 2019, p. 3 e.v.

Staat van Eerlijk werk

Kijkend naar problemen rond eerlijk werk, komt de Inspectie in de publicatie 'Staat van Eerlijk werk 2019' tot de slotsom dat risico's op onveilig, ongezond en oneerlijk werk zich opstapelen bij ruim 10 procent van de werkenden aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Bovendien tast de toename van flexibele arbeidsrelaties juist bij deze groep de bestaanszekerheid aan. Tegelijkertijd biedt de wet werkgevers mogelijkheden om allerlei vormen van arbeidsrelaties aan te gaan. De Inspectie ziet dat hierdoor een grijs gebied is ontstaan tussen wat wettelijk is toegestaan en wat wenselijk is. Daarom pleit de Inspectie voor goed handhaafbare regels voor arbeid en arbeidsmarkt. Robuuste arbeidswetgeving, toezicht en handhaving vormen een belangrijk deel van het antwoord om de gerezen problemen aan te pakken. Maar het is niet genoeg; alle publieke en private partijen die verantwoordelijkheid dragen voor veilig, gezond en eerlijk werken in Nederland moeten zich inzetten voor een kwalitatief goed arbeidsklimaat voor iedereen die werkt.

Het leidmotief van de Inspectie is *Werken aan meer (maatschappelijk) effect*. In 2019 is de organisatie verder uitgebreid[6] (zie hoofdstuk 4), de programmagerichte aanpak steviger verankerd in de organisatie en is er binnen zeventien programma's intensief gewerkt aan het realiseren van het maatschappelijk effect. Bij het vergroten van het maatschappelijk effect gaat het om het *evidence based* toepassen van een rijkere interventiemix. Dit betekent dat de programmateams - ondersteund door het *Behavioural Insights Team* (BIT) - meer informatiegestuurd werken, meer werk maken van meldingen over tekortkomingen en misstanden en meer inzetten op effectieve samenwerking - zowel nationaal als internationaal.

Wat staat waar in dit jaarverslag?

Deel I van dit jaarverslag gaat over inspectiebrede ontwikkelingen en werkwijzen. In deel II komen de zeventien inspectieprogramma's aan bod. De volgende paragrafen van dit hoofdstuk gaan over de prioriteiten in 2019, beleidsontwikkelingen in het afgelopen jaar en wat de Inspectie in 2019 heeft gedaan om meer effect te bereiken. Hoofdstuk twee is gericht op de publicatie 'Staat van Eerlijk werk' en geeft de actuele stand van zaken van de daarin geschetste problematiek. In hoofdstuk drie komen de strafrechtelijke onderzoeken van de Inspectie SZW aan bod, worden cijfers over arbeidsongevallen in 2019 gepresenteerd en de resultaten van signalering en reflectief toezicht weergegeven. Hoofdstuk vier laat cijfers zien en geeft duiding aan de bedrijfsvoering, mensen en middelen.

In deel II zijn de programma's verantwoord. Overeenkomstig de meerjarenprogrammering zijn deze ingedeeld naar sectorprogramma's (richten zich in principe op 1 bedrijfssector); themaprogramma's (richten zich op dwarsdoorsnijdende thema's), reactieve programma's (richten zich op afhandeling van meldingen, klachten en signalen) en stelselprogramma's (richten zich op het functioneren van stelsels).

[6] In 2018 is op grond van het Inspectie Control Framework (ICF) in het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' vastgesteld dat er € 50 miljoen aan extra middelen wordt vrijgemaakt om de handhavingsketen van de Inspectie te versterken.

1.2 Prioriteiten in 2019

De Inspectie SZW draagt bij aan gezond en veilig werk, eerlijk werk en bestaanszekerheid voor iedereen. Meer concreet geeft de Inspectie in de periode 2019- 2022 uitvoering aan de volgende prioriteiten:[7]

- Stapsgewijs verdubbelen van de inspectiedekking[8] op oneerlijk werk (onder meer onderbetaling, illegale tewerkstelling, arbeidsuitbuiting).
- Meer inzet op het voorkomen van blootstelling aan gevaarlijke stoffen.
- Vaker inspecteren bij grote chemische installaties (Brzo-bedrijven).
- Aanpakken van het risico op arbeids(markt)discriminatie.
- Stapsgewijs meer aandacht besteden aan veilig en gezond werken, met meer inzet op preventie.

Meer inzet op eerlijk werk

In het Meerjarenplan 2019-2022 heeft de Inspectie het offensief tegen oneerlijk werk en arbeidsuitbuiting op de Nederlandse arbeidsmarkt substantieel versterkt. Een groot deel van de extra ICF-middelen[9], beschikbaar gesteld in het regeerakkoord, wordt hieraan uitgegeven. Tot aan de 2023 zal de inzet van mensen en middelen op het onderdeel oneerlijk werk, inclusief arbeidsuitbuiting en malafide ondernemers, fors toenemen. Uiteindelijk is het doel om op termijn (2023) de inspectiedekking te verdubbelen. Niet alleen met inspecties

[7] Inspectie SZW, Jaarplan 2019, 2018

[8] Het percentage werkgevers dat in een verslagjaar door interventies van de Inspectie wordt bereikt.

[9] ICF staat voor Inspectie Control Framework op basis waarvan de Inspectie extra middelen toegekend heeft gekregen ter versterking van de handhavingsketen.

of opsporingsonderzoeken, maar ook bijvoorbeeld met interventies gericht op het opdrachtgeverschap van grote bedrijven en overheden, overleg met brancheorganisaties en communicatiecampagnes.[10]

Eind 2019 is de Inspectie een samenwerking gestart met de Belastingdienst, gericht op de aanpak van schijnzelfstandigheid. Dit is met name van belang voor de aanpak van oneerlijk werk: voor bijvoorbeeld de WML moet er sprake zijn van een dienstbetrekking of overeenkomst van opdracht. Bij schijnzelfstandigheid is de arbeidsrelatie bijzonder lastig vast te stellen. De coronacrisis zet de uitvoering hiervan on hold en er is aanleiding tot heroverweging van de regelgeving overeenkomstig de Commissie Regulering van werk, de Commissie Borstlap en de Brede maatschappelijke heroverweging (BMH) eerlijk werk.

In 2019 werkte de Inspectie mee aan de voorbereiding van de meldingsplicht WagwEU, die op 1 maart 2020 in werking is getreden. Deze meldingsplicht vloeit voort uit de Europese handhavingsrichtlijn. Het regelt dat zelfstandigen en bedrijven met werknemers die vanuit Europa tijdelijk in Nederland een dienst komen verrichten - bijvoorbeeld in de zorg, de landbouw, de industrie en de bouw - zich vooraf moeten laten registreren. Daarmee ontstaat een beter overzicht van waar arbeidskrachten vanuit het buitenland in Nederland werkzaam zijn.

[10] TK 31 oktober 2018, Uitbreiding Inspectieketen SZW. Kamerstukken II, 2018-2019, 29544, nr.846. Inspectie SZW, Meerjarenplan 2019-2022, Kamerstukken 2018-2019, 35000 XV, nr. 10

Voor het verbeteren van de informatiepositie op het terrein van eerlijk werk is de Inspectie in 2019 gestart met de Monitor eerlijk werk. Doel van deze monitor is het verkrijgen van een betrouwbaar en representatief beeld van de mate waarin de Arbeidstijdenwet (ATW), de WML en de Wet arbeid vreemdelingen niet worden nageleefd in Nederland. Er is onderzocht in hoeverre dit door middel van bedrijfsbezoeken mogelijk is. In 2019 zijn hiervoor ongeveer 100 bedrijven aselect bezocht om de methode uit te testen. Bij ongeveer een kwart van deze bedrijven zijn tekortkomingen aangetroffen, omdat de werkgever niet goed op de hoogte was van de regelgeving. Gezien de beperkte omvang van de steekproef kunnen hier overigens geen conclusies aan worden verbonden. In 2020 wordt verder gewerkt aan de dataverzameling en aan alternatieve manieren om de omvang in kaart te brengen.

Blootstelling gevaarlijke stoffen

In 2019 heeft de staatssecretaris SZW haar driesporen beleid voor een intensievere aanpak van risico's op blootstelling aan gevaarlijke stoffen uiteengezet.[11] Daarin werd een duidelijke rol aan het toezicht en handhaving toebedeeld, door een bedrag van €4,5 miljoen per jaar (als onderdeel van de Inspectie Control Framework gelden) voor de Inspectie beschikbaar te stellen. In 2019 is binnen de Inspectie een gespecialiseerd team gevaarlijke stoffen geformeerd dat hieruit is gefinancierd. Uit het Effectonderzoek blootstelling aan CMR-stoffen[12] blijkt hoe belangrijk toezicht is. Veel werkgevers die de Inspectie SZW heeft gecontroleerd, hebben nog onvoldoende aandacht voor blootstelling aan gevaarlijke stoffen en hebben de gevaren van deze stoffen onvoldoende in beeld. Inspecteren werkt: bij een tweede controle blijken grofweg tweemaal zoveel werkgevers de regels na te leven.

[11] Tweede Kamer, vergaderjaar 2019-2020, 25 883, nr. 373

[12] https://www.inspectieszw.nl/publicaties/publicaties/2019/11/29/effectonderzoek-blootstelling-aan-cmr-stoffen

Meer Brzo-inspecties

Het toezicht op de bedrijven, die vallen onder het Besluit risico's zware ongevallen (Brzo), gebeurt gecoördineerd via het samenwerkingsverband Brzo+. Daar maken onder andere zes Omgevingsdiensten, Veiligheidsregio's en het Openbaar Ministerie (OM) deel van uit. De Inspectie heeft in 2019 haar bijdrage aan het gecombineerde toezicht geïntensiveerd door aan een groter aantal gezamenlijke toezichtacties deel te nemen.

Arbeids(markt)discriminatie

Het team arbeidsmarktdiscriminatie van de Inspectie SZW houdt toezicht op discriminatie en ongelijke behandeling op de werkvloer. Zwangerschapsdiscriminatie krijgt daarbij speciale aandacht. Op 11 juli 2019 is de Voortgangsrapportage arbeidsdiscriminatie naar de Tweede Kamer gezonden, samen met het Actieplan arbeidsmarktdiscriminatie 2018-2021.[13] Bij 70 procent van de inspecties heeft de Inspectie een eis tot naleving opgelegd. Deze eis richt zich vooral op een onvolledige Risico-Inventarisatie en -Evaluatie (RI&E) of onvoldoende voorlichting en instructies richting de werknemers. Door middel van een voorgenomen wetsvoorstel wordt de Inspectie op termijn bevoegd om toezicht te houden op de aanwezigheid van niet-discriminerend wervings- en selectiebeleid.

[13] Tweede Kamer, vergaderjaar 2018-2019, 29 544, nr. 923

Meer aandacht voor gezond en veilig werken met nadruk op preventie

In 2019 loopt - net als voorgaande jaren - het aantal meldingen van ernstige arbeidsongevallen nog steeds (licht) op. De balans tussen capaciteit die nodig is voor het afhandelen van ongevalsonderzoeken en capaciteit die nodig is voor het doen van actieve - meer preventieve - inspecties is al een aantal jaren verstoord. Om die balans te herstellen, is in het regeerakkoord besloten tot capaciteitsuitbreiding zoals voorgesteld in het Inspectie Control Framework (ICF). Ook in 2019 is de gewenste balans van 50/50 (te behalen in 2020) nog niet bereikt. Een verdere groei van de onbalans is wel tot staan gebracht.

De Inspectie is in 2018 - mede op verzoek van de Tweede Kamer (motie Heerma/Ten Hage) - begonnen met onderzoek naar een nieuwe manier van het afhandelen van ongevallen. Het gaat hierbij om een meerjarig ontwikkelingstraject. Doel is om meer effect uit te laten gaan van een inspectie door na een ongeval een zogenoemde gedifferentieerde aanpak toe te passen. Daarbij wordt rekening gehouden met het niveau van veiligheidsbewustzijn en de maatregelen die het bedrijf zelf heeft getroffen.[14] Bijvoorbeeld door een bedrijf waar een arbeidsongeval plaatsvond zelf te laten onderzoeken wat de achterliggende oorzaken waren en het op basis daarvan een verbeterplan op te laten stellen.

Een pilot met deze gedifferentieerde aanpak laat zien dat met de nieuwe werkwijze het veiligheidsbewustzijn in bedrijven is verbeterd. Zo nemen de bedrijven vaker - en in omvang grotere - aanvullende maatregelen. In 2019 is in een uitgebreidere pilot bekeken welke criteria gebruikt kunnen worden bij de keuze voor de meest effectieve interventie. Het verder uitwerken van een gedifferentieerde aanpak bij ongevalsonderzoek gaat in 2020 verder.

In 2019 heeft de Inspectie ingezet op een intensivering van de naleving van de kernverplichtingen van de Arbowet. Het boetebeleid is door de staatssecretaris van SZW aangescherpt, waardoor het ontbreken van een RI&E direct beboetbaar is. Ook is het boetenormbedrag verhoogd (aanpassing beleidsregel juli 2019). Voor de intensivering van het beleid op de RI&E heeft de staatssecretaris recentelijk haar Meerjarenplan verbetering RI&E aan de Tweede Kamer kenbaar gemaakt.[15] Eind 2019 is de Inspectie begonnen om vanuit het programma Pychosociale Arbeidsbelasting (PSA) bij een groep van circa 400 bedrijven (schriftelijke) controles uit te voeren op de volledigheid van de vereiste RI&E.

1.3 Focus op effect

Het behalen van maatschappelijk effect is het leidende thema in het Meerjarenplan 2019-2022 van de Inspectie. In eerste instantie gaat het er om dat bedrijven de regels rondom arbeidswetgeving beter naleven. Uiteindelijk, zo is de veronderstelling, zal dat bijdragen aan maatschappelijke effecten als: minder zieke werknemers, minder arbeidsongevallen, meer mensen die betaald krijgen waar ze recht op hebben en minder werkenden die worden uitgebuit. In 2019 heeft de Inspectie gewerkt aan verbetering van de naleving van arbeidswetgeving door de samenwerking met andere partijen te intensiveren, haar informatiepositie te versterken (onder andere door monitoring en effectmeting) en de interventiemix te verrijken.

1.3.1 Rijke interventiemix voor meer effect

Een gevarieerde mix aan interventies werkt goed. Naast de reguliere bestuursrechtelijke handhavingsinstrumenten worden binnen de programma's ook andere interventies ingezet. Het gaat hierbij om een rijkere interventiemix met het oog op het bereiken van meer maatschappelijk effect. Voorbeelden hiervan zijn communicatie, branche-beïnvloeding en druk zetten via ketens. Een mix die past bij de motieven en gedragingen van werkgevers en werknemers. Om goed te beredeneren waarom bepaalde interventies het beste kunnen worden ingezet bij bepaalde situaties of specifieke doelgroepen, maakt de Inspectie gebruik van gedragswetenschappelijke inzichten.

Toezicht met meer effect

In 2019 hebben diverse inspecties plaatsgevonden met de zogenoemde *crackdown* methode. Daarbij wordt gestart met een gerichte voorlichtingscampagne, gevolgd door gebiedsgebonden inspecties in een beperkte tijd. In 2019 heeft een crackdown in de vlees- en visverwerkende industrie plaatsgevonden. Hierbij zijn vijf productiebedrijven en acht uitzendbureaus binnen één week geïnspecteerd. Bij deze onderzoeken zijn diverse misstanden met betrekking tot het niet betalen van het wettelijk minimum loon en de ATW aangetroffen. Daarnaast zijn er vreemdelingen aangetroffen die via

[14] De niveau's lopen grofweg van: zich niet bewust van risico's; wel bewust maar er niet naar handelen, wel bewust maar het minimale doen tot wel bewust en de juiste maatregelen nemen

[15] Tweede Kamer, vergaderjaar 2019-2020, 25 883, nr. 372

UBER
eats
UBER
eats

uitzendbureaus illegaal te werk waren gesteld. De controles werden geflankeerd door een campagne op social media. De campagne had een hoog bereik met een stijging van het gebruik van de online checklist “Werken met uitzendbureaus”.

Naast controle op regelovertreding en het sanctioneren ervan, kunnen inspecties ook worden benut voor het adviseren van bedrijven of het verduidelijken van de regels (het zogenoemde ‘contextrijk’ inspecteren). Dat laatste is bijvoorbeeld gebeurd door aan startende ondernemers voorlichting te geven over eerlijk, veilig en gezond werken. Dit is in 2018 door het programma Horeca en detailhandel gestart en in 2019 door andere programma’s overgenomen. Het programma Schoonmaak heeft dit soort gesprekken gericht op zowel de bewust niet-willende overtreders als de niet-wetende overtreders.

Wanneer het beoogde effect bereikt kan worden met behulp van technische middelen dan worden die ingezet. Zo moesten bowlingcentra met een bepaald type pinsettermachines maatregelen nemen. Dit werd duidelijk door inspectieonderzoek naar aanleiding van ernstige en dodelijke ongevallen. Onderzoek van de Inspectie liet zien dat de machines op 109 locaties in Nederland aanpassing nodig hadden omdat de beveiliging vaak niet op orde was. Een hiervoor verantwoordelijke fabrikant was er niet. Het inspectieproject richtte zich daarom op alle locaties en de uitbaters van de centra zijn daarbij benaderd.

Jonge maaltijdbezorgers op de e-bike

Mede door de opkomst van de elektrische fiets wordt de leeftijd van jongeren die maaltijden bezorgen steeds lager. Ook kinderen van dertien en veertien jaar worden hiervoor ingezet. Aan het bezorgen van maaltijden kleven serieuze arbeidsrisico’s als verkeersongevallen, overvallen, agressie en geweld en werkdruk. Vanwege de toename van het aantal klachten over risicovolle situaties bij pizzabezorgers en verkeersongevallen met jeugdige maaltijdbezorgers heeft de Inspectie SZW in 2019 een gerichte interventiemix ingezet. Door vooral de hoofdkantoren van een aantal grote horecaketens te benaderen en daarnaast steekproefsgewijze inspecties bij de aangesloten franchise-ondernemingen uit te voeren, is ook een groot aantal aangesloten franchise-ondernemingen bereikt.

Er is bij deze ketens nu duidelijk meer aandacht voor arbeidstijden in relatie tot de leeftijdgrenzen die de wet stelt en voor de risico’s die gepaard gaan met de werkzaamheden van maaltijden bezorgen. Ook passen de ketens hun beleid en werkprocessen in de goede richting aan. Zo heeft een van de grotere ketens haar beleid voor nieuwe franchiseondernemers gewijzigd. Voor de nieuwe groep geldt een verplichting tot het gebruiken van bepaalde registratiesystemen en boekhoudpakketten die arbeidstijden en leeftijden inzichtelijker maken. Verder is er verplichte één op één begeleiding van de franchise-ondernemer door een medewerker van het hoofdkantoor. Deze laatste ziet erop toe dat aan de afspraken wordt voldaan. Ook gaat het hoofdkantoor van een grote keten inzetten op een minimumleeftijd van hun werknemers van zestien jaar. De groep maaltijdbezorgers zal ook in 2020 - mede naar aanleiding van enkele zeer ernstige arbeidsongevallen (waarvan 1 met dodelijke afloop) - weer op de aandacht van de Inspectie kunnen rekenen. In maart 2020 is een motie van de Tweede Kamer aangenomen waarin wordt gevraagd om bezorging onder de 16 jaar te verbieden. Deze motie is door de staatssecretaris overgenomen.

De aandacht voor jeugdige maaltijdbezorgers heeft ook effect gehad op de rol en aansprakelijkheid van ouders van jeugdige arbeidskrachten: medio 2019 zijn de beleidsregels rond het horen en beboeten van ouders aangepast. Zo is besloten om de mogelijkheid van een waarschuwing in te bouwen voor de ouders van jonge werknemers niet op de hoogte waren van de overtredingsituatie waarin hun kinderen terecht waren gekomen. Eerder kon hierbij alleen direct worden beboet.

Zij kregen een aankondigingsbrief van de Inspectie over het probleem en om hen te informeren over oplossingen. Uitbaters konden de door hen doorgevoerde aanpassingen met de Inspectie communiceren, ook door middel van foto‘s en filmpjes met uitleg. Daarmee werd ook de selectie van inspecties en herinspecties op locatie zo effectief mogelijk bepaald.

Communicatie met effect

Om niet alleen effect te hebben op de bedrijven waar een inspectie plaatsvindt, past de Inspectie gericht communicatie toe op een grotere groep bedrijven of personen. Naast persberichten, branchecommunicatie en woordvoering, vindt in toenemende mate inzet via social media plaats.

Communicatie wordt gericht ingezet om specifieke groepen onder werkgevers, zelfstandigen en werknemers te bereiken, te informeren en te beïnvloeden. Groepen die zich bewust moeten zijn van hun eigen verantwoordelijkheden en verplichtingen op het gebied van gezond, veilig en eerlijk werk. Daarnaast communiceert de Inspectie richting maatschappij en politiek over de effecten van haar werk. Communicatie vormt ook in 2019 een integraal onderdeel van de interventie-aanpak die inspectieprogramma's inzetten om gezond, veilig en eerlijk werk te bevorderen.

Succesvolle sociale mediacampagne in vlees- en pluimvee verwerkende industrie

Een voorbeeld is de campagne ter ondersteuning van inspecties in de vleesverwerkende industrie. De selectie van de te bereiken doelgroep wordt geografisch bepaald, om aan te sluiten bij de fysieke inspecties. Hierbij wordt een totaalaanpak gevolgd met een persbericht van de actie, een videoverslag en een LinkedIn-campagne. De geselecteerde doelgroep omvat 18.000 personen. Met ruim 44.000 weergaven aan het einde van de campagne is die ruimschoots bereikt en heeft het grootste deel van de doelgroep de boodschap een of meer keren gezien. Vanzelfsprekend gaat het daarbij vooral om mensen werkzaam in de sector vleesverwerking, maar ook in de sectoren horeca en toerisme, mediaproductie en radio en tv. Het doorklikpercentage van 1,63 procent is ten opzichte van de LinkedIn benchmark zeer hoog en laat zien dat de doelgroep de uitingen interessant vindt.

Inzet sociale media

In 2019 is door de Inspectie verder geïnvesteerd in kennis over- en ervaring met de inzet van sociale media, om zo specifieke doelgroepen te bereiken en te beïnvloeden. Ook worden instrumenten aangeboden die het mogelijkheid maken voor bedrijven en werknemers om zelf actie te ondernemen. Denk aan zelfinspectietools op www.zelfinspectie.nl, aan checklists zoals www.checklistschoonmaak.nl of www.checklistuitzendbureaus.nl of aan informatie op www.inspectieszw.nl of www.inspectiewerkt.nl.

De Inspectie maakt vooral gebruik van Twitter, LinkedIn, Facebook en Instagram en steeds vaker ook van *search engine advertising* via Google Adwords. De inzet van sociale media varieert van algemenere uitingen met regelmatige nieuwtjes voor een brede doelgroep tot campagnes voor een specifieke doelgroep. Het voordeel van sociale media is dat de omvang van het bereik van de uitingen direct inzichtelijk is en dat er verschillende mogelijkheden zijn om doelgroepen te selecteren. De aanpak, zo blijkt in 2019, werpt vruchten af: de Inspectie scoort hoog op bereik en interactie met doelgroepen.[16] En uit een benchmark onder dertig profit- en non-profitorganisaties bleek dat het aantal volgers van de bedrijfspagina van de Inspectie SZW op LinkedIn in één jaar het snelst groeide, naar bijna 10.000.[17]

Onderzoek wijst uit dat gebruikers van een zelfinspectietool vaker dan anderen overgaan tot het nemen van benodigde maatregelen.[18] Als het dus lukt om mensen naar de zelfinspectietools te geleiden, is de kans groter dat men ook actie onderneemt. Zo blijkt dat wanneer een zelfinspectietool geheel of gedeeltelijk wordt ingevuld, regelmatig een vervolgactie (maatregel) wordt ingezet. Uitingen en campagnes op sociale media zijn altijd onderdeel van een bredere aanpak. Dat wil zeggen in combinatie met bijvoorbeeld inspecties, andere interventies of een persbericht.

Campagne #daspaseerlijk

De campagne #daspaseerlijk is (najaar 2019) onderdeel van een bredere aanpak om de norm voor eerlijk werk duidelijk te stellen. De campagne-uitingen benadrukken het gewenste gedrag, zoals "alle gewerkte uren uitbetaald krijgen", "hetzelfde loon krijgen als je collega", "voldoende rusttijd mogen nemen tijdens je dienst". Daarnaast gaat het om de promotie van de zelfinspectietool eerlijk werk. Onder de noemer #daspaseerlijk richt de Inspectie zich op werkgevers en werknemers in relevante sectoren. De campagne ondersteunt daarmee meerdere programma's en loopt een aantal jaren door.

Druk zetten op ketens

In meerdere programma's spreekt de Inspectie werkgevers aan op hun ketenverantwoordelijkheid in hun rol van opdrachtgever. Dit kan een sneeuwbaleffect creëren van goed werkgeverschap. Als een opdrachtgever bovenaan de keten de goede norm zet voor eerlijk, veilig en gezond werken, zal in de

[16] Steekproef Mediabureau Initiative tbv Inspectie SZW

[17] https://www.frankwatching.com/archive/2020/02/11/linkedin-bedrijfspagina-benchmark-onderzoek/

[18] GfK Intomart 2017 – Effectmeting Zelfinspectietools Inspectie SZW

hele keten die norm een grotere rol spelen in het productieproces. In 2019 hebben meerdere programma's van de Inspectie deze aanpak met succes toegepast, waarbij vooral opdrachtgevers werden aangesproken op hun verantwoordelijkheid voor gecontracteerde organisaties.

Aanpak vluchtig ondernemersschap
De Inspectie heeft geconstateerd dat bepaalde ondernemers systematisch en moedwillig wet- en regelgeving overtreden. Zodra men een bestuurlijke boete ziet aankomen of de schuldendruk te hoog wordt, gaat de onderneming snel failliet. Vaak volgt daarna een doorstart onder de naam van dezelfde eigenaar, van een katvanger (stroman) of vanuit het buitenland. Een opgelegde boete kan niet worden geïnd, omdat de eigenaar alle vermogen al voortijdig uit het bedrijf heeft gehaald. De Inspectie is in 2019 gestart met een tiental maatregelen, waarmee malafide ondernemers – ook bij faillissement - beter kunnen worden aangepakt. Zo zal de Inspectie vaker niet alleen de rechtsvorm, maar ook de feitelijk leidinggevende die een persoonlijk verwijt kan worden gemaakt voor de overtreding een boete opleggen. Daarnaast is de mogelijkheid onderzocht om in faillissementszaken de rechter te verzoeken om een malafide bestuurder een civielrechtelijk bestuursverbod op te leggen. Vanaf april 2020 zal de Inspectie SZW waar relevant deze werkwijze toepassen. Dit zal gaan om enkele zaken per jaar. Verder wordt onderzocht of de inzet van deurwaarders bij de inning van boetes in de loop van 2020 kan worden geïntensiveerd.

1.4 Intensivering samenwerking

Een effectieve aanpak van hardnekkige problemen op het inspectiedomein vraagt meer intensieve samenwerking met andere instanties op alle niveaus, zeker ook in Europees verband. Problemen als slechte behandeling van arbeidsmigranten of onveilig werk hebben een relatie met de werkdomeinen van meerdere departementen, rijksinspecties en andere overheidslagen. In 2019 heeft de Inspectie bestaande samenwerking op alle niveaus versterkt en uitgebouwd. Zo was de Inspectie in 2019 actief betrokken bij de oprichting en het kwartier maken van de *European Labour Authority (ELA)*. Ook binnen de inspectieprogramma's is in 2019 de samenwerking versterkt met brancheorganisaties, andere rijksinspecties, de Belastingdienst, politie, het OM en gemeenten.

1.4.1 Samenwerking internationaal

Nederland spant zich binnen de EU al enige jaren actief in om oneigenlijke concurrentie op arbeidsvoorwaarden te voorkomen: 'gelijk loon voor gelijk werk' is het credo. Zo heeft Nederland een actieve rol gespeeld bij de totstandkoming van de handhavingsrichtlijn en herziening van de detacheringsrichtlijn. Nederland heeft ook het initiatief gesteund voor de recente oprichting van de eerder genoemde Europese arbeidsautoriteit. Op 16 oktober 2019 hield de *European Labour Authority* (ELA) haar eerste *management board meeting*. Namens Nederland heeft de inspecteur-generaal SZW zitting in deze management board.

In 2020 werkt de ELA - nu met een officiële status - verder aan de Europese samenwerking om misbruik bij grensoverschrijdend werk te voorkomen en aan te pakken. Daarbij is er tijdens de eerste management board meeting besloten dat twee van de zeven hoofdtaken van de ELA prioriteit zullen krijgen[19]. Ten eerste zal de ELA aandacht besteden aan de coordinatie en ondersteuning van onderling afgestemde en gezamenlijke inspecties tussen EU-lidstaten. Ten tweede is er vanuit veel EU-lidstaten, waaronder Nederland, belangstelling voor betere informatievoorziening met betrekking tot arbeidsmobiliteit in Europa. Daartoe ondersteunt de ELA EU-lidstaten bij het informeren van burgers, werkgevers en sociale partners en werknemers over de rechten en plichten bij grensoverschrijdende arbeid. Voor zowel gezamenlijke inspecties als informatievoorziening zijn er speciale werkgroepen opgericht waar de Inspectie aan deelneemt.

Verder stimuleert de ELA de samenwerking tussen de lidstaten bij het uitvoeren van de Europese arbeidswet- en regelgeving en de samenwerking tussen lidstaten in de strijd tegen zwartwerken. In de komende jaren zal de ELA haar focus verder uitbreiden naar het uitvoeren van risicoanalyses met betrekking tot grensoverschrijdende arbeidsmobiliteit. Ook zal de Europese arbeidsautoriteit op termijn een belangrijke rol spelen bij het bemiddelen van geschillen tussen nationale autoriteiten.

In oktober 2018 heeft de Inspectie een evaluatieteam ontvangen van de SLIC (*Senior Labour Inspectors Committee*)[20], bestaande uit afgevaardigden van acht Europese lidstaten. Dit team heeft een week lang de werkwijze van de Inspectie SZW op Arbogebied geëvalueerd. Het team heeft in juni 2019 haar

[19] https://ela.europa.eu/documents/ELA_Work_Programme_2020.pdf
[20] Onder SLIC vallen allerlei werkgroepen; de Inspectie SZW is vertegenwoordigd in de werkgroepen Chemex (Chemische Stoffen) en Machex (Machineveiligheid).

rapport van bevindingen afgerond. De belangrijkste conclusie is dat inspecteurs van de Inspectie goed zijn uitgerust om hun inspecties in het veld uit te voeren als het gaat om competenties, bevoegdheden en technische hulpmiddelen.

Inspecteur-generaal Marc Kuipers over de ELA
"In de wereld waarin we nu leven zijn veel grenzen weggevallen. Dat zorgt voor nieuwe uitdagingen in ons werk als toezichthouder. Zo is het ondenkbaar dat we ons als Inspectie alleen beperken tot het ontmantelen van Nederlandse constructies. We moeten breder opereren. Maar hoe krijg je de vinger achter internationale misstanden? Vaak is het al lastig genoeg om in Nederland aan informatie te komen, laat staan daarbuiten. Daarom ben ik blij dat de ELA vorig jaar van start is gegaan. Met deze organisatie wordt het mogelijk om de Europese regels over arbeidsmobiliteit en de coördinatieregels over sociale zekerheid op een eenvoudige, eerlijke en doeltreffende manier te delen en te handhaven. De ELA wordt een belangrijk vehikel voor het uitwisselen van informatie. We kunnen er straks de voor ons werk belangrijke vragen aan andere landen stellen en die van hen beantwoorden. De organisatie gaat belangrijke impulsen geven aan de nauwere samenwerking waar we als lidstaten – in het belang van al die mobiele werkers - steeds meer behoefte aan hebben."

Het SLIC-advies is dan ook om de extra middelen die zijn toegekend in het regeerakoord vooral te besteden aan meer inspecteurs in het veld. De bevindingen van het evaluatieteam staan op de agenda om in het najaar van 2020 gepresenteerd te worden tijdens de vergadering van de Europese SLIC-afgevaardigden. De Inspectie is ook actief in het Europees Projectteam -SLIC-KSS- dat zorgt voor kennisuitwisseling tussen Europese Inspecties: het biedt landen de mogelijkheid om elkaar vragen te stellen. Eén van de vraagstukken die Nederland aan de orde heeft gesteld in 2019 is welke ergonomische eisen Europese landen stellen aan het handmatig oogsten van champignons.

Het toezicht op arbeidsmiddelen is nationaal georganiseerd en de eisen waaraan deze producten moeten voldoen zijn vastgelegd door de EU. Toezichthoudende instanties werken samen[21] op onderwerpen als liften, drukapparatuur en persoonlijke beschermingsmiddelen. In 2019 is via deze Europese samenwerking duidelijkheid verkregen over regelgeving voor de Stint, waarmee in 2018 een zeer ernstig ongeval plaatsvond.

Nationale liaisonbureaus regelen de administratieve samenwerking en gegevensuitwisseling tussen EU-lidstaten op het gebied van handhaving van arbeidsvoorwaarden en -omstandigheden. Ook het geven van voorlichting over - en het verlenen van bijstand bij - naleving behoort tot de taken van deze bureaus. In 2019 verstuurde het Nederlandse Liaisonbureau (onderdeel van de Inspectie SZW) 104 verzoeken om informatie over lopende toezichtzaken naar het buitenland en ontving het uit het buitenland 172 verzoeken. Deze informatievragen gingen bijvoorbeeld over de betrouwbaarheid van documenten als urenstaten, arbeidsovereenkomsten en loonstroken uit andere lidstaten. Dit om onder meer uit te sluiten dat er geen sprake was van een gefingeerde onderneming en gefingeerde dienstverbanden. Maar ook op strategische niveau is internationale samenwerking effectief: het programma Industriële arbeid deed uitvraag bij Europese inspectiediensten ter voorbereiding op een aanpak van de afvalsector in 2020. Twaalf landen hebben hun activiteiten in de afvalsector toegelicht.

Europol is de internationale politieorganisatie van de Europese Unie die zorgt voor uitwisseling, analyse en coördinatie van politie informatie. Deze is op het gebied van ernstige criminaliteit afkomstig van de Europese lidstaten en andere aangesloten landen. Vanwege het internationale karakter van haar onderzoeken heeft de Inspectie SZW een eigen *liaison officer* (LO) die deel uitmaakt van een multidisciplinair liaisonbureau bestaande uit de Nationale Politie, Koninklijke Marechaussee, de Fiscale Inlichtingen en OpsporingsDienst (FIOD), Douane en de Inspectie Leefomgeving en Transport (ILT). Het Nederlandse liaisonbureau van Europol is de spil in de internationale samenwerking en zorgt onder andere voor het begeleiden van politionele rechtshulpverzoeken, het organiseren van *operational meetings* en voor advisering op het gebied van internationale politionele samenwerking. De LO draagt bij aan de bekendheid van de Inspectie SZW bij nationale en internationale opsporingsdiensten.

[21] Samenwerking vindt plaats in zogeheten Administrative cooperation groups (Adco's). Adco's krijgen een steeds grotere rol toebedeeld met betrekking tot het realiseren van efficiënt en effectief markttoezicht. Zij ondersteunen onder meer bij verbetering van productwet- en regelgeving en het produceren van quidelines.

Samenwerking met Europol

Op het gebied van mensenhandel/mensensmokkel is er door de Inspectie informatie gedeeld met Europol. Dit leidde tot een strafrechtelijk onderzoek in België en tot inzicht in trends en ontwikkelingen op het gebied van de uitbuiting van Filipijnse vrachtwagenchauffeurs en de vermoedelijk uitbuiting van Hongaren in de Chinese horeca. In het kader van fraude met WW-uitkeringen door arbeidsmigranten zijn er via Europol politionele rechtshulpverzoeken verstuurd voor de lopende strafrechtelijke en ontnemingsonderzoeken. Door de aansluiting bij Europol maakt de door de Inspectie aangeleverde informatie deel uit van een internationale analyse op verschillende criminaliteitsbeelden. Hierdoor zullen trends en ontwikkelingen sneller gesignaleerd worden zodat tijdig de meest efficiënte interventiestrategie wordt ingezet en het meeste effect wordt bereikt.

1.4.2 Samenwerking nationaal

Op nationaal niveau werkt de Inspectie samen met veel andere toezichthouders. In het programma Transport en Logistiek is de ILT een belangrijke partner, bij asbest zijn dat de Omgevingsdiensten. Brzo-toezicht vindt systematisch plaats in het Brzo+-samenwerkingsverband waarin naast de Inspectie de in de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) bevoegde autoriteiten, de Veiligheidsregio's en de waterkwaliteitsbeheerders deelnemen. In het kader van markttoezicht op het CE-stelsel voor producten, wordt samengewerkt met de andere markttoezichthouders op producten.

Joint Action Days

In 2019 is de Inspectie SZW *Action leader* geworden van *Empact Labour Exploitation*,[22] en daarmee verantwoordelijk voor het organiseren van een Europese actieweek. Het programma Arbeidsuitbuiting organiseert de handhavingsacties in de actieweken, samen met een aantal andere programma's. Tijdens de actieweek (april 2019) zijn inspecties uitgevoerd in verschillende sectoren zoals de bouw, de beauty branche en bij uitzendbureaus. Gezamenlijke inspecties hebben ook plaatsgevonden met Belgische collega's, bijvoorbeeld interviews met arbeidsmigranten in Belgische vakantieparken. Ook hebben er acties rond grensoverschrijdend werkverkeer plaatsgevonden.

In 2019 is een tweede actieweek (september 2019) georganiseerd, specifiek gericht op de aanpak van arbeidsuitbuiting binnen de agrarische sector. Tijdens de actieweek zijn in Nederland inspecties uitgevoerd in de fruitpluk en de champignonsector. Er werd tegelijkertijd geïnspecteerd in Bulgarije en Nederland. Tijdens beide actieweken zijn hiervoor gecertificeerde rechecheurs betrokken geweest bij het horen van mogelijke slachtoffers mensenhandel. Een aantal betrokkenen zijn door Inspectie SZW gemeld bij Europol als *potential victim Trafficking in Human Beings (THB)*, dus als mogelijk slachtoffer mensenhandel.

[22] Empact staat voor de European Multidisciplinary Platfrom Against Criminal Threats. Bij Labour Exploitation werken Europese Politiediensten en Arbeidsinspecties samen bij de aanpak van arbeidsuitbuiting. Bijna 30 Europese landen doen daaraan mee.

Dit gebeurt in het Alliantie-overleg onder voorzitterschap van de NVWA. De Inspectie neemt verder deel aan het 'Samenwerkend Toezicht Jeugd/Toezicht Sociaal Domein'. Hiervoor werden in 2019 bij het opzetten van onderzoek ook organisaties als het UWV, de SVB, Divosa en andere maatschappelijke organisaties betrokken, om de conclusies zo goed mogelijk te laten landen bij deze partijen.

Op het gebied van eerlijk werk zijn twee samenwerkingsverbanden belangrijk: de Landelijke Stuurgroep Interventieteams (LSI) en de Regionaal Informatie en Expertise Centra (RIEC's). In de LSI werkt de Inspectie samen met de Belastingdienst, Nationale Politie, het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), de Sociale Verzekeringsbank (SVB), de IND, gemeenten en het OM. Doelstelling van deze samenwerking is het voorkomen en terugdringen van: belasting- en premiefraude, toeslagenfraude, uitkeringsfraude, overtredingen van arbeidswetgeving en daarmee samenhangende misstanden zoals door de LSI aangeduid. Binnen de interventieteams vinden gezamenlijke analyses en onderzoeken plaats, gezamenlijke programmering, gezamenlijke controles en gegevensuitwisseling.

In 2019 heeft de LSI een gezamenlijk meerjarenplan voor de jaren 2020-2023 opgesteld. Hieruit komen projecten voort gericht op schijnzelfstandigheid, malafide facilitators, de horecasector en wijkgerichte aanpakken. Er zijn projectvoorstellen opgesteld die in 2020 tot operationele activiteiten zullen leiden. De Inspectie heeft in LSI-verband bijgedragen aan de analyse in het kader van wijkgerichte aanpakken.

Bij regionale projecten, gericht op huisvesting van arbeidsmigranten of op verwaarloosde vakantieparken, springt de Inspectie bij als fenomenen in beeld komen die binnen haar werkdomein vallen. Denk bijvoorbeeld aan vormen van arbeidsuitbuiting of betrokkenheid van uitzendbureaus bij de huisvesting van arbeidsmigranten. Voor de sector schoonmaak is er een lopend LSI-traject dat in 2019 multidisciplinaire controles heeft uitgevoerd. Verder worden in LSI-verband verschillende verdienmodellen in kaart gebracht die zichtbaar maken op welke wijze malafide schoonmaakbedrijven opereren.

Net als de LSI vormen ook de tien RIEC's en het LIEC (Landelijk Informatie- en Expertise Centrum) een landelijk dekkend netwerk dat overheidsdiensten ondersteunt bij de aanpak van georganiseerde criminaliteit. Doel is om criminele ondermijning van de samenleving te stoppen. In RIEC-verband werken politie, UWV, gemeenten, de Belastingdienst, de Inspectie SZW en andere inspectiediensten samen op specifieke casussen. Programma's waarin veel wordt samengewerkt met de RIEC's zijn Horeca en detailhandel, Uitzendbureaus en Arbeidsuitbuiting. Het onderstaande voorbeeld komt opnieuw uit het programma Schoonmaak en illustreert dat de aard van de problematiek en de gewenste aanpak de keuze voor het samenwerkingsverband bepaalt.

Effectieve samenwerking schoonmaak in hotelsector

De betaling van afwassers in de Amsterdamse horeca gebeurt vaak zwart, waarbij het werk wordt uitgevoerd door uitkeringsgerechtigden of illegaal tewerkgestelde werknemers. De Inspectie kon bij enkele betrokken malafide schoonmaakbedrijven opgelegde boetes niet daadwerkelijk innen, omdat het bedrijf was opgeheven of de eigenaar was vertrokken naar het buitenland. Via een harde aanpak en effectief samenwerken met Belastingdienst, UWV en gemeente kon dit verdienmodel onderuit worden gehaald. De Inspectie heeft de inleners – Amsterdamse horeca - de plicht tot medewerking op grond van de Wet arbeid vreemdelingen (vaststelling identiteit) opgelegd. Dit leverde forse boetes op. Daarnaast heeft de Belastingdienst een traject in het kader van de Wet ketenaansprakelijkheid ingezet om de niet betaalde premies en belastingen alsnog te verhalen op de opdrachtgevers. Gemeente en UWV hebben een behoorlijk aantal fraudegevallen onder uitkeringsgerechtigden vastgesteld. Via gerichte publiciteit is benadrukt dat opdrachtgevers in dergelijke gevallen forse financiële risico's lopen. De FIOD is een strafrechtelijk onderzoek gestart naar de personen achter de malafide schoonmaakbedrijven. De gemeente Amsterdam (afdeling Veiligheid en Bestuurlijke Aanpak Georganiseerde Criminaliteit) inventariseert de misstanden en trekt zo mogelijk horecavergunningen in of laat deze op andere wijze sluiten.

1.4.3 Samenwerking programma's met branches en andere instanties

Om effectief te zijn met beperkte middelen is het belangrijk om samenwerking te zoeken. De Inspectie doet dit met brancheorganisaties, werkgevers- en werknemersorganisaties, onderzoeksinstituten en private handhavingsorganisaties. Samenwerking kan helpen om druk op de keten te zetten.

In de uitzendsector wordt de samenwerking met de Stichting Naleving CAO voor Uitzendkrachten (SNCU) en de Stichting Normering Arbeid (SNA) en met contacten bij branchevereningingen zoals de ABU (Algemene Bond Uitzendondernemingen) en NBBU (Nederlandse Bond Van Bemiddelings- en Uitzendondernemingen) benut om het zelfregulerend vermogen van de sector te vergroten en om informatie te geven over nieuwe wetgeving en misstanden die inspecteurs tegenkomen. De Inspectie SZW ondersteunt de

Zo is het programma Bouw en infra - samen met Bouwend Nederland - het gesprek aangegaan met een aantal grote opdrachtgevers en opdrachtnemers over moreel leiderschap in de bouw. Het programma Bedrijven met gevaarlijke stoffen investeert in nieuwe kennis door samenwerking met TNO en RIVM. In het programma Agrarisch en groen is de Inspectie aangesloten op een initiatief van het kennisinstituut Stigas.

Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) bij het opleiden van adviseurs praktijkleren over de Arbowet. Via Train-de-trainersessies worden uiteindelijk 400 adviseurs opgeleid die leerbedrijven gaan bezoeken. Deze samenwerking moet er voor zorgen dat straks bij een veel groter aantal bedrijven aandacht wordt gevraagd voor goede arbeidsomstandigheden dan wanneer de Inspectie dit alleen zou doen. En in de asbestsector lag het initiatief voor een aanpak van bakkerijen bij de branche zelf.

RIEC-Samenwerking in de schoonmaak

De Inspectie ontvangt een melding over Poolse schoonmaaksters op een recreatiepark. Dit park is onderdeel van een grote keten met parken. De werkneemsters maken meestal zeven dagen per week schoon van 's morgens 07.30 uur tot veelal 23.30 uur. Ze doen dit gedurende de periode van half maart tot eind oktober. Het loon wordt slechts voor maximaal 40 uur per week betaald. Om de problematiek goed te kunnen aanpakken kiest de Inspectie voor een integrale aanpak via het RIEC. Daarin wordt samengewerkt met de FIOD, Belastingdienst, politie en diverse gemeenten. Door de integrale aanpak is de huisvesting van arbeidsmigranten op de onderzochte parken gestopt en zijn de parken uiteindelijk verkocht. De onderzoeken naar de grootschalige overtredingen van de arbeidswetten lopen nog in verband met de samenloop met andere onderzoeken. De werkneemsters zijn na de inspectie met hun werkzaamheden gestopt.

Zero accidents: samenwerking met Stigas

In de sector Agrarisch en Groen is sprake van relatief veel ongevallen en sectorspecifieke risico's zoals veiligheidsproblemen rondom het woonerf. De afgelopen jaren waren er veel aanrijdingen op het erf met eigen kinderen, andere familieleden of erfbetreders. Meerdere dodelijke ongevallen vonden plaats door werkzaamheden met voer- en mestsilo's. Veroudering (*ageing*) van voer- en mestsilo's vormt een reëel risico. De Inspectie SZW is daarom in 2019 aangesloten bij het initiatief '*Zero accidents*' van Stigas. In het kader van een actieweek is door de Inspectie SZW een film gemaakt over veiligheid op het erf, zijn bedrijven aangeschreven over de gevaren van voer- en mestsilo's en is geïnspecteerd in de dierhouderij. Ook is het overleg opgestart met branchepartijen van vervoerders, leveranciers van voer en bouwers van silo's, kennisinstituut Stigas en het ministerie van SZW over wenselijke aanpassing van wetgeving met betrekking tot voer- en mestsilo's.

Veilige ovens bij bakkers

Bakkerijen zijn in voorgaande jaren in het nieuws geweest vanwege de mogelijke aanwezigheid van asbest in bijvoorbeeld het afdichtingskoord van ovendeuren. Nadat de betrokken brancheorganisaties van de bakkerij- en zoetwarenbranche zowel een Handreiking Asbest als een Arbocatalogus voor industriële bakkerijen hadden opgesteld, zijn sociale partners in de bakkerij- en zoetwarenbranche een actie gestart om alle bedrijven in hun branches te inspecteren op het risico van blootstelling aan asbest.

Doel was om bedrijven te stimuleren om zelf vrijwillig alle ovens en bedrijfsruimten van asbest te ontdoen. Om zo de blootstelling van werknemers aan asbest te voorkómen. Omdat de Inspectie in het verleden bepaalde broodovens stil heeft gelegd vanwege asbest, hebben de sociale partners de Inspectie betrokken bij deze actie. Van alle bedrijven is met een quick scan in kaart gebracht of er asbest in het pand of de ovens aanwezig was dat een gezondheidsrisico vormde voor werknemers. Als dat het geval was werd er op aangedrongen dit asbest te laten verwijderen. Tegelijkertijd heeft de Inspectie een artikel in een breed gelezen vakblad gepubliceerd om ook via deze weg de actie van de branches te ondersteunen.

De namen van bedrijven die na deze actie asbestvrij of asbestveilig waren, zijn met de Inspectie gedeeld. Dat waren er ongeveer 1850. Ongeveer 75 bakkerijen zijn door de Inspectie telefonisch benaderd om de RI&E (Risico Inventarisatie en – Evaluatie) op te vragen. Het ging hierbij om bedrijven waar geen quick scan is geweest of die het risicovol aanwezige asbest niet hebben laten verwijderen, terwijl ze wel in een pand van voor 1995 huisden of daar vóór 1995 als bakkerij gevestigd waren. Bakkerijen dus waar een reële kans was op de aanwezigheid van asbest. Er is overigens geen verplichting tot het verwijderen van asbest in broodovens, maar wel tot het opnemen van het risico in de RI&E als het asbest aanwezig is op een bereikbare plaats.

De gezamenlijke activiteiten van de bakkerij- en zoetwarenbranche en de Inspectie hebben succes gehad. Uiteindelijk is van 35 bakkerijen te weinig informatie (schriftelijk en/of telefonisch) bekend om een duidelijke uitspraak te kunnen doen of ze nu asbestvrij of asbestveilig zijn. Alle overige bakkerijen (98%) zijn asbestvrij of het nog aanwezige asbest vormt geen risico voor de werknemers.

3
BERCOMF

2 De Staat van Eerlijk werk in 2019

2.1 Ontwikkelingen rond eerlijk werk in 2019

De Inspectie SZW streeft naar een arbeidsmarkt waar mensen op een gezonde en veilige manier hun inkomen kunnen verdienen, waar de regels rondom arbeidsvoorwaarden en eerlijke concurrentie worden gevolgd en waar armoede wordt voorkomen.

In 2017 signaleerde de Inspectie al dat de problematiek rond onderbetaling en uitbuiting op de Nederlandse arbeidsmarkt aanzienlijk was en verder leek te groeien.[23] Verschillende internationale organisaties, zoals het Internationaal Monetair Fonds (IMF) en de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (OESO), concludeerden dat de loonontwikkeling in veel landen minder steeg dan de productiviteit. Met polarisatie en tweedeling op de arbeidsmarkt als potentieel gevolg. De Inspectie merkte daarbij op dat in Nederland vooral in sectoren waar historisch vaak arbeidsrisico's spelen sprake was van druk op lonen en dat daar oneerlijk werk een substantieel probleem was. Op basis van deze analyse heeft de Inspectie prioriteit gegeven aan de aanpak en het agenderen van risico's rond oneerlijke arbeidsvoorwaarden.

Vanaf 2017 tot 2019 zijn de economische situatie en de arbeidsmarkt verder verbeterd. De werkloosheid is laag en in verschillende sectoren is sprake van een tekort aan arbeidskrachten. Een verwachting zou kunnen zijn dat werkgevers in tijden van krapte werknemers aan zich willen binden met goede arbeidsvoorwaarden, zoals een goed loon en gunstige arbeidstijden. Dat blijkt echter niet het geval: het aandeel flexibele arbeidsrelaties aan de onderkant van de arbeidsmarkt groeide door[24], de lonen stegen traag[25] en verschillende mechanismen op de Nederlandse arbeidsmarkt werken oneerlijk werk in de hand. [26]

In de publicatie 'Staat van Eerlijk werk 2019' presenteerde de Inspectie in 2019 zeven mechanismen die de problemen aan de onderkant van de Nederlandse arbeidsmarkt in de hand werken. Enerzijds gaat het hierbij om internationale ontwikkelingen, zoals: globalisering van de economie, de groei van het aanbod aan goedkope arbeid afkomstig uit Europa en de gevolgen van technologisering en digitalisering voor de organisatie van arbeid. Anderzijds betreft het de mate waarin we in Nederland op onze arbeidsmarkt flexibele arbeidsrelaties toestaan en de gevolgen daarvan voor de handhaving van eerlijke arbeidsvoorwaarden en het borgen van bestaanszekerheid voor iedereen.

Figuur 2.1 *Mechanismen die eerlijk werk belemmeren*

I Mondiale sociaal-economische ontwikkelingen
Toenemende internationale concurrentie leidt in bepaalde sectoren tot een neerwaartse druk op prijzen en daarmee op lonen.
Het vrij verkeer van diensten en personen draagt bij aan een ruim internationaal aanbod van goedkope arbeid.
Digitalisering en een groeiende vraag naar gemaksdiensten zorgen voor een groei van de platformeconomie met risico's voor de bescherming van werknemers.
II De regulering en werking van de Nederlandse arbeidsmarkt
Veelvormigheid van toegestane arbeidsrelaties draagt bij aan mogelijkheden van onderbetaling en schijnconstructies.
Het stimuleren van ondernemerschap en de mogelijkheid van turboliquidaties scheppen gelegenheid voor vluchtig ondernemerschap.
Het sociale zekerheidsstelsel en de geringe ervaren pakkans creëren ruimte voor zwartwerk en uitkeringsfraude.
III Kwetsbare arbeidskrachten en het risico op arbeidsuitbuiting
De aanwezigheid van kwetsbare groepen maakt uitbuiting, ernstige benadeling en crimineel werkgeverschap mogelijk.

Het beeld dat eerlijk, gezond en veilig werken in Nederland onder druk staat, kwam ook naar voren in andere rapporten

[23] Inspectie SZW, 2017, Staat van eerlijk werk. Loon naar werken

[24] CBS, www.flexbarometer.nl

[25] Adema, Y, Tilburg, I. van, CPB Policy Brief 2018/12, Vertraagde loonontwikkeling ontrafeld

[26] Inspectie SZW, 2019, Staat van eerlijk werk 2019; Risico's aan de onderkant van de arbeidsmarkt

over werken in Nederland. [27] [28] De rapporten concluderen dat de combinatie van flexibiliteit van de arbeid, de loonontwikkeling en stijgende eisen aan werkenden leidt tot spanningen op de arbeidsmarkt. Op hogere beroepsniveaus is sprake van werkdruk en overbelasting, terwijl aan de onderkant van de arbeidsmarkt problemen ontstaan met oneerlijk werk, ongezond en onveilig werk en minder bestaanszekerheid. De centrale vraag in alle discussies is hoe het arbeidsmarktbeleid zo te reguleren valt dat meer recht wordt gedaan aan de kwaliteit van arbeid en een duurzame deelname van werkenden aan het arbeidsproces.

2.2 Een kwetsbare positie op de Nederlandse arbeidsmarkt

In de afgelopen decennia is de arbeidsmarkt steeds flexibeler geworden. Als uitzendkracht of oproepkracht, op basis van een tijdelijk contract, als *payroller* of als zzp'er verdienen mensen in Nederland hun inkomen. Door de tijd is de functie van flexwerk wel verschoven. Flexibele arbeidsrelaties zijn niet meer puur bedoeld voor het opvangen van tijdelijke vervanging, piekperiodes of conjunctuurbewegingen, maar vormen een structureel en wezenlijk onderdeel van onze economie en arbeidsmarkt.

Los van de voordelen daarvan voor werkgevers, lijken de flexibele en zelfstandige arbeidscontracten ook te passen binnen de huidige tijdgeest. Driekwart van de flexibele werknemers (werknemers zonder vast contract) en bijna 90 procent van de zzp'ers is tevreden over hun arbeidsrelatie (NEA, ZEA 2018).[29] Werkenden combineren hun werk met het volgen van een opleiding, de zorg voor kinderen of familie, nevenactiviteiten, hobby's, en andere banen. Voor een groot deel van de flexibele krachten kent de flexibiliteit dus ook voordelen.

Maar de huidige flexibele arbeidsmarkt heeft twee gezichten. Door de groei van het aantal flexibele werknemers en de toename van het aantal zzp'ers is de tweedeling op de arbeidsmarkt verscherpt. Er bestaan vaste werknemers en zzp'ers met uitstekende arbeidsvoorwaarden, een sterke onderhandelingspositie en mogelijkheden om zichzelf te ontwikkelen. En er is een groep die bestaat uit flexibele werknemers en zzp'ers met een ongunstige, onzekere arbeidsmarktpositie.

De groep werkenden in ongunstige, onzekere banen is omvangrijk. Op basis van verschillende bestanden heeft de Inspectie in kaart gebracht hoe groot deze groep is en wat de achtergrondkenmerken zijn. De Inspectie definieert een kwetsbare arbeidsmarktpositie als een combinatie van een laag inkomen (onder 130% van het WML) met een flexibel contract. Ook zelfstandigen die aangeven dat hun bedrijf een slechte financiële positie heeft, rekent de Inspectie tot de groep kwetsbare werknemers. In totaal schat de Inspectie de groep met een kwetsbare arbeidsmarktpositie op ruim 708.000 flexibele werknemers en 170.000 zzp'ers met een onvoldoende of laag inkomen. De kwetsbare groep werknemers met een flexibel contract is in de periode tussen 2015 en 2017 in Nederland toegenomen (van 9% naar 11% van het totaal aantal werknemers).[30]

Figuur 2.2 *Werknemers in een kwetsbare arbeidsmarktpositie*

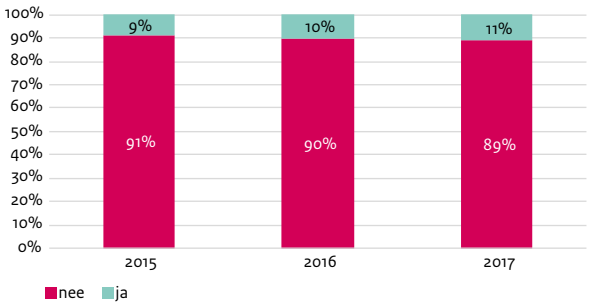

2.3 Kenmerken van kwetsbare werkenden: werknemers en zzp'ers vergeleken

Werknemers in een kwetsbare positie zijn vaker vrouw (54 procent); kwetsbare zzp'ers zijn vaker man (59 procent). Bij zowel zzp'ers als bij werknemers geldt dat de kans op een kwetsbare arbeidsmarktpositie groter is voor vrouwen dan voor mannen. In absolute aantallen heeft ongeveer driekwart van de zzp'ers een Nederlandse achtergrond, maar de kans op een kwetsbare arbeidsmarktpositie is groter voor werkenden

[27] Commissie regulering van werk, 2020, In wat voor land willen wij werken? Kamerstukken 2019-2020, 29544, nr.970

[28] WRR, 2020, Het betere werk; de nieuwe maatschappelijke opdracht

[29] Eigen bewerking van de gegevens van de door het CBS en TNO uitgevoerde Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2018.

[30] Dit blijkt uit een nadere trendanalyse van de kwetsbare groep zoals gedefinieerd in de Staat van Eerlijk werk 2019 door de Inspectie SZW, gebaseerd op de NEA gekoppeld aan de Polisadministratie. De grafieken zijn gebaseerd op extra secundaire analyses op de groep kwetsbare werknemers zoals gedefinieerd in de Staat van Eerlijk werk, waarin de jaren 2015-2017 met elkaar vergeleken worden.

met een migratieachtergrond. Werknemers in een kwetsbare arbeidsmarktpositie zijn vaker jong: 56 procent van deze groep is jonger dan 25 jaar en vaak - maar niet altijd - nog bezig met hun opleiding. Zzp'ers zijn juist vaak ouder dan 45 (67%). Een laag opleidingsniveau vergroot het risico op een kwetsbare positie alleen voor werknemers. Bij zzp'ers is dat effect er niet.[31]

Er is sprake van een stapeling van arbeidsrisico's bij werknemers aan de onderkant van de arbeidsmarkt. Werknemers met een laag inkomen of een flexibele baan hebben vaker te maken met fysieke belasting en staan vaker bloot aan gevaarlijke stoffen. Voor werknemers in een kwetsbare positie is ook de WW-instroom 2,5 keer zo groot als voor niet kwetsbaren (7,4% versus 2,9%), de instroom in de bijstand ruim acht keer zo groot (2,4% versus 0,3%) en de instroom in een arbeidsongeschiktheidsuitkering iets minder dan twee keer zo groot (2,7% versus 1,6%). Een betere arbeidsmarktpositie betekent overigens niet dat er geen arbeidsrisico's zijn. In de hogere regionen van de arbeidsmarkt worden in toenemende mate de gevolgen van werkdruk en andere vormen van psychosociale arbeidsbelasting zichtbaar.[32]

2.4 Ontwikkelingen in sectoren en beroepen

In een aantal sectoren is in de periode 2015-2017 een lichte stijging van het aandeel werknemers in een kwetsbare arbeidsmarktpositie zichtbaar. Dat geldt voor de sectoren industrie, vervoer en opslag, cultuur, recreatie en sport. In de sectoren groot- en detailhandel en in de horeca gaat het om een forse stijging.

Figuur 2.3 *De verdeling van werknemers in een kwetsbare positie naar hoofdsectoren*

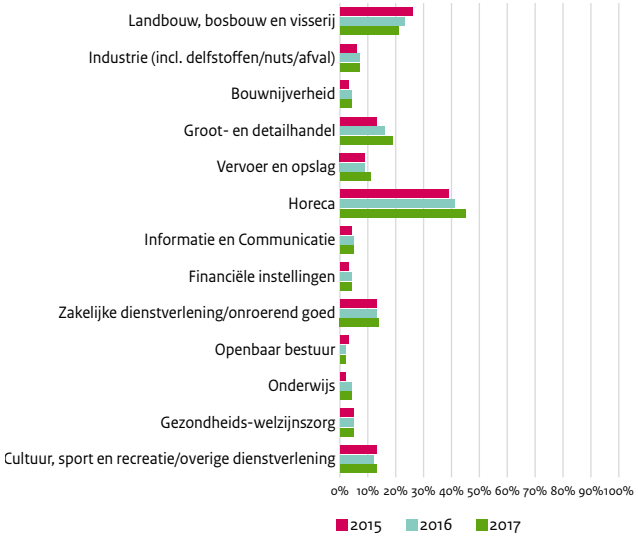

In de horeca is in 2017 voor bijna de helft (45%) van de werknemers sprake van een kwetsbare arbeidsmarktpositie. In de groothandel en detailhandel betreft het een stijging van 13 procent in 2015 tot 19 procent in 2017. In dezelfde periode is in vrijwel alle sectoren ook het totaal aantal werknemers gegroeid. In de landbouwsector is het aandeel licht gedaald, van 26 procent in 2015 tot 21 procent in 2017. Door het gebruik van uitzendkrachten en andere flexibele contractvormen is het percentage in de land- en tuinbouw waarschijnlijk een onderschatting.[33] [34]

Een overzicht van beroepen waarin veel sprake is van kwetsbare arbeidsmarktposities, levert een vergelijkbaar beeld op (zie grafiek 2). De top tien beroepen met het hoogste aandeel kwetsbaren wordt gedomineerd door de horeca (medewerkers in fastfoodrestaurants, barpersoneel, bediening en keukenhulpen) naast medewerkers in de detailhandel (kassabediening, vakkenvullers en verkoopmedewerkers), schoonmakers en laders en lossers in de transport.

[31] Inspectie SZW, 2019, Staat van eerlijk werk 2019; Risico's aan de onderkant van de arbeidsmarkt
[32] Inspectie SZW, 2019, Staat van eerlijk werk 2019; Risico's aan de onderkant van de arbeidsmarkt

[33] Niet bij financiële instellingen en het openbaar bestuur.
[34] Over de verdeling van het aantal zzp'ers met een problematische financiële positie over sectoren en beroepen is op dit moment nog geen nieuwe informatie beschikbaar.

Figuur 2.4 *Top 10 kwetsbare beroepen in 2015-2017*

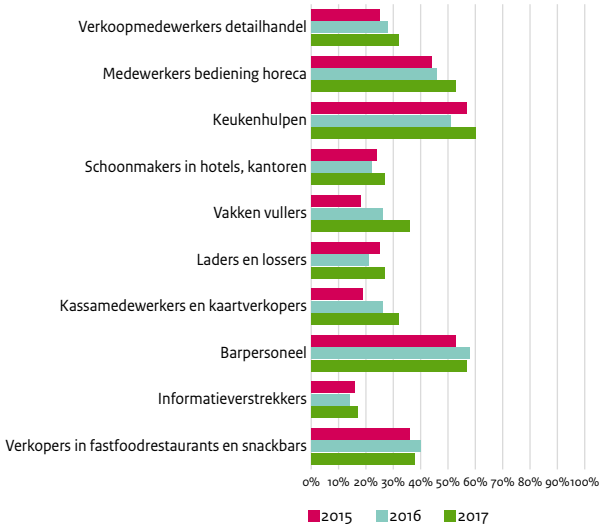

In sectoren waar het aandeel werkenden met een kwetsbare arbeidsmarktpositie groeit, volgen werkgevers een *'low road'* strategie: zij houden de lonen laag en de contracten flexibel.[35] [36] In deze sectoren, waar het drukken van loonkosten een belangrijk deel van de winst bepaalt, is de groep arbeidsmigranten vaak zwaar vertegenwoordigd. Arbeidsmigranten die afkomstig zijn uit landen met veel lagere loonniveaus zijn bereid te werken voor lagere lonen en onder minder goede omstandigheden. In genoemde sectoren wordt veel met uitzendbureaus samengewerkt. Ter illustratie: circa driekwart van de arbeidsmigranten uit Oost-Europa heeft een uitzendbaan.[37]

De Inspectie richt zich met haar programma's op die sectoren waar een groot aandeel werkenden in een kwetsbare positie zit en waar meer risico's bestaan op ongezond, onveilig en/of oneerlijk werk. Dat zijn bijvoorbeeld de sectoren Horeca & detailhandel, Schoonmaak, Transport en logistiek, Agrarisch en groen, Industriële arbeid en Uitzendbureaus. In deel II van dit Jaarverslag vindt u een toelichting op de activiteiten van de programma's en de realisatie van de beoogde doelen in 2019.

[35] Kallenberg, A. (2003) Flexible firms and labor market segmentation: Effects of workplace restructering on jobs and workers. Work and Occupations, 30 (2), 154-175.

[36] Complementair betekent dat niet wordt gekozen voor een high road 'strategie' waar investeringen in technologie plaatsvinden, verplaatsingen van arbeidsintensieve delen naar lage–lonen-landen of het binden van werknemers door vaste contracten en hogere lonen of waarbij geïnvesteerd wordt in taal en opleidingen van de werkenden.

[37] Strockmeijer, A (2020) De arbeidsmarktpositie verklaart. Proefschrift UVA

Inspectie
SZW

3 Opsporing, arbeidsongevallen, signalering en reflectie

De Inspectie verricht strafrechtelijk onderzoek naar criminele activiteiten op het hele Inspectiedomein. Daar waar malafide activiteiten ontaarden in criminaliteit, moet een bestuursrechtelijke aanpak kunnen overgaan in een strafrechtelijke. Daarom wordt opsporing steeds meer ingezet binnen de Inspectieprogramma's als één van de mogelijke interventies. Andere activiteiten van de Inspectie met een reactief karakter zijn ongevalsonderzoeken, onderzoek naar binnengekomen klachten en signalen, signalering van nieuwe risico's en fenomenen en de reflectieve functie van het toezicht door het maken van rapporten (zoals de 'Staat van arbeidsveiligheid' in 2018 en de 'Staat van Eerlijk werk 2019').

3.1 Inzet van strafrecht voor meer effect

De Inspectie SZW spoort fraude en andere (zware)delicten binnen het SZW- of VWS-terrein op onder het gezag van het Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie. Daarvoor verzamelt, registreert en analyseert de Inspectie data over misdaden die de rechtsorde ernstig schenden of het stelsel van sociale zekerheid ernstig ondermijnen. De Inspectie kiest voor een strafrechtelijke aanpak als die het meeste effect oplevert, bijvoorbeeld om criminele fenomenen aan te tonen. Hiervoor worden binnen de kaders van de Wet Politiegegevens – in het belang van het opsporingsonderzoek – gegevens uitgewisseld met andere opsporingsdiensten. Zo ontstaat zicht op daders en criminele netwerken. Strafrechtelijk onderzoek als onderdeel van de brede interventiemix is in 2019 ingezet bij de programma's Uitzendbureaus, Agrarisch en groen, Bedrijven met gevaarlijke stoffen en bij dodelijke ongevallen. De inzet van strafrecht kan leiden tot een grotere effectiviteit door de afschrikwekkende werking van het strafrecht.

3.1.1 Inzet strafrecht in 2019

De Inspectie SZW vervult opsporingsactiviteiten op de terreinen van SZW en VWS. Het Handhavingsarrangement tussen het ministerie van SZW, de Inspectie SZW en het OM vormt het kader voor de activiteiten op het SZW-domein. In het arrangement staan onder meer afspraken over het aantal strafzaken.

Strafrecht wordt ingezet voor strafbare feiten zoals:
- arbeidsuitbuiting;
- uitkeringsfraude;
- mensensmokkel;
- ernstige overtredingen in arbeidsomstandigheden;
- andere soorten fraude die op de arbeidsmarkt of binnen het stelsel van arbeidsverhoudingen voorkomen.

Opsporingstaken op het domein van VWS vinden ook plaats onder gezag van het OM, maar worden door het ministerie van VWS gefinancierd. Ook hier zijn de afspraken uit het Handhavingsarrangement leidend (tussen OM, SZW, VWS en Inspectie SZW). Strafbare feiten die op het VWS-domein worden aangepakt zijn fraude met zorg gefinancierd met een persoonsgebonden budget (PGB), zorg in natura en declaratiefraude.

In strafrechtelijke trajecten wordt intensief samengewerkt met UWV, SVB, de Belastingdienst, andere bijzondere opsporingsdiensten zoals de FIOD, de politie, de Koninklijke Marechaussee, zorgverzekeraars, gemeenten en de Nederlandse Zorgautoriteit (NZa). Wanneer met strafbare feiten vermogen is verkregen, richten de onderzoeken zich ook op het afpakken van dat door de/het strafbare feit(en) verkregen vermogen.

Informatiegestuurd werken, professionalisering en uitbreiding

De Inspectie zet in op Informatiegestuurd werken (IGW) als basis voor het efficiënter en effectiever opsporen van misdaad. Dit moet leiden tot meer en betere inzichten over de ontwikkeling van misstanden op het SZW-domein, waar die misstanden plaatsvinden en hoe de Inspectie deze met gerichtere, innovatieve interventies kan aanpakken. Dit vraagt verbetering van de data- en informatiehuishouding en de ontwikkelinging van verschillende analysefuncties. In 2019 is gewerkt aan het professionaliseren van de informatiegestuurde werkprocessen.

De extra middelen die voor de Inspectie SZW zijn vrijgekomen in het regeerakkoord (de ICF-gelden) zijn vooral ingezet voor de intensivering van de aanpak van arbeidsuitbuiting, met name door meer rechercheurs te werven. Daarbij zijn de accenten gelegd op kennis van financieel, digitaal en tactisch onderzoek. Deze competenties zijn nodig om slagvaardig te kunnen opereren in een criminele wereld die digitaal en technologisch steeds geavanceerder wordt.

3.1.2 Resultaten strafrechtelijk onderzoek in 2019

In 2019 zijn 45 strafrechtelijke onderzoeken en vijf ontnemingsonderzoeken bij het Openbaar Ministerie ingediend in afwachting van behandeling bij de rechtbank. Voor deze 45 strafrechtelijke onderzoeken kan de volgende onderverdeling worden gemaakt:

- 6 zaken die betrekking hebben op arbeidsuitbuiting;
- 4 zaken die betrekking hebben op illegale tewerkstelling en/of mensensmokkel;
- 2 zaken die betrekking hebben op uitkeringsfraude;
- 11 zaken die betrekking hebben op fraude met inburgering;
- 4 onderzoeken die betrekking hebben op arbeidsomstandigheden;
- 18 zaken die betrekking hebben op overige gevallen van arbeidsmarktfraude.

Afpakken crimineel verkregen vermogen

Ontnemingsrapportages kunnen alleen worden gemaakt als iemand van een strafbaar feit verdacht wordt. Als de rechter van oordeel is dat er geld met het strafbare feit is verdiend, stelt de rechter het bedrag voor de ontneming vast. Dit is het bedrag dat door justitie kan worden 'afgepakt'. In 2019 heeft de Inspectie SZW vijf ontnemingsrapportages bij het Openbaar Ministerie ingediend. Het totaalbedrag van het berekende wederrechtelijk verkregen voordeel in de ontnemingsrapportages bedraagt ruim vijf miljoen euro.

Forse schikkingen en beslaglegging bij grote fraude tuinbouw

Één van de strafrechtelijke onderzoeken die in 2019 voor de rechter kwam, was een langlopende en omvangrijke zaak in de tuinbouw. De hoofdverdachte pleegde jarenlang zeer grootschalige fraude in nauwe samenwerking met meer dan twintig Nederlandse tuinders. In het bijzonder hebben de tuinders hiervan geprofiteerd, maar de verdachte heeft het gefaciliteerd en er veel geld aan verdiend (waar hij onder meer een vliegtuig van aanschafte). Hij werd uiteindelijk veroordeeld. Daarnaast legde het OM vanwege het nog lopende strafrechtelijk financieel onderzoek beslag op bankrekeningen, auto's, onroerende goederen en het vliegtuig voor een totaalbedrag van ruim 30 miljoen euro. De ruim twintig tuinders zijn niet voor de rechter gekomen, maar hebben een schikking met het OM getroffen. De tuinders moeten samen een bedrag van ongeveer 45 miljoen euro als wederrechtelijk verkregen voordeel aan de staat betalen en accepteerden elk een taakstraf van 120 uren.

Minstens 22 opsporingsonderzoeken hebben in 2019 betrekking op zaken binnen Inspectieprogramma's. Zes opsporingsonderzoeken gericht op uitzendbureaus zijn door de Inspectie SZW ingediend bij het OM.

Ook als het gaat om gezond en veilig werken kan inzet van het strafrecht effectief zijn. Zeker als werknemers door de werkgever bewust worden blootgesteld aan gezondheidsrisico's. In het programma Bedrijven met gevaarlijke stoffen zijn verschillende zaken overgedragen aan het OM of is uitspraak gedaan door de rechter. Het gaat om zowel Brzo-bedrijven waar sprake was van acute ongevallen als bedrijven waar werknemers chronisch werden blootgesteld aan gevaarlijke stoffen. De extra middelen die vanuit het ICF voor de aanpak van deze risico's zijn toegekend, vertalen zich dus ook in een grotere strafrechtelijke inzet van de Inspectie op dit terrein.

Chronische blootstelling aan formaldehyde

Door een klacht van een werkneemster voert de Inspectie SZW een inspectie uit naar blootstelling aan gevaarlijke stoffen bij een middelgroot productiebedrijf in Emmen. Tijdens de inspectie blijkt de problematiek breder te zijn dan alleen de stof die in de klacht genoemd wordt. Uit meetrapporten blijkt dat werknemers al jarenlang worden blootgesteld aan hoge concentraties kankerverwekkend formaldehyde. Nergens blijkt dat het bedrijf technische maatregelen heeft getroffen om blootstelling tegen te gaan. Er worden ook geen doeltreffende persoonlijke beschermingsmiddelen verstrekt. In overleg met het Openbaar Ministerie start de Inspectie een strafrechtelijk onderzoek. Naast het bedrijf zelf worden ook twee natuurlijke personen die werkzaam zijn in het bedrijf als verdachte aangemerkt. Begin november 2019 heeft de eerste regiezitting in deze zaak plaatsgevonden. De definitieve rechtszitting zal naar verwachting in september 2020 plaatsvinden.

Uitbreiding aanpak tegen mensenhandel in 2019

In 2019 is binnen het intelligenceproces geïnvesteerd in het proces van registratie, intake en aangifte van slachtoffers

mensenhandel. Het administratieve cluster dat zich op arbeidsuitbuiting richt registreert potentiële slachtoffers en stuurt daarbij op de intake en aangifte. De intakes en aangiften worden door speciaal daarvoor opgeleide rechercheurs mensenhandel opgenomen. Tijdens de intakegesprekken wordt bekeken of sprake is van de geringste aanwijzing[38] van mensenhandel. Is dat het geval, dan wordt het mogelijke slachtoffer bedenktijd met voorzieningen aangeboden, voor er daadwerkelijk aangifte wordt gedaan. Het mogelijke slachtoffer krijgt dan op grond van de B8/3-regeling uit de Vreemdelingencirculaire maximaal drie maanden om na te denken of hij/zij aangifte wil doen. Een slachtoffer zonder verblijfsvergunning kan dan tijdens het onderzoek gebruik maken van opvang, medische zorg en een tijdelijke verblijfsvergunning. De mensenhandelrechercheurs hebben in 2019 met 78 personen een intakegesprek gevoerd. In 52 gevallen was sprake van de geringste aanwijzing van mensenhandel en is de bedenktijd met voorzieningen aangeboden. Uiteindelijk is in 43 van de 52 gevallen aangifte gedaan.

Per 1 november 2019 heeft de Inspectie een expert mensenhandel aangesteld. Deze expert monitort de strafrechtelijke aanpak van mensenhandel. Door onder meer het analyseren van vonnissen van de rechterlijke macht en van strafdossiers kan de strafrechtelijke aanpak worden verbeterd. Daarnaast zoekt de expert mensenhandel de verbinding met ketenpartners die een rol hebben in het opsporingsproces van mogelijke slachtoffers van mensenhandel. Ook werkt de expert mensenhandel samen met het inspectiebrede programma Arbeidsuitbuiting om de geïntegreerde aanpak tussen opsporing en toezicht te versterken.

[38] Geringste aanwijzing: begrip uit de regelgeving bedoeld om de drempel voor het beschermen van slachtoffers zo laag mogelijk te maken. Letterlijk moet de overheid al bij geringe aanwijzingen van mensenhandel in actie komen.

Voor de rechter: arbeidsuitbuiting bij tankstations

Twee verdachten buiten samen vier Bulgaarse werknemers vier maanden uit. De werknemers moeten ongeveer dertien uur per dag toiletten op tankstations schoonmaken. Zij doen dit zeven dagen in de week, zonder vrije dagen en tegen een vergoeding die ver beneden het minimumloon ligt. Daarnaast wordt de bewegingsvrijheid van deze mensen beperkt door ze van en naar hun werkplek te vervoeren. Bovendien maken ze zulke lange dagen dat zij gedurende die vier maanden nauwelijks iets anders kunnen doen dan werken, eten en slapen. De werknemers spreken geen Nederlands, zijn niet bekend met de Nederlandse wetgeving en leiden daardoor in Nederland een geïsoleerd bestaan. Gelet op het tijdsverloop van vijf jaar in de strafprocedure legt de rechtbank geen onvoorwaardelijke gevangenisstraffen op. De verdachte rechtspersoon wordt veroordeeld tot een geldboete van 10.000 euro. De twee verdachten (natuurlijke personen) worden veroordeeld tot een geldboete van 5.000 euro en twee maanden voorwaardelijke gevangenisstraf met een proeftijd van twee jaar. Deze strafzaak moet nog in hoger beroep worden behandeld.

Sociale zekerheidsfraude

In 2019 was sprake van nauwe samenwerking met UWV, onder meer in vervolg op eerder strafrechtelijk onderzoek naar het faciliteren van WW-fraude (zie jaarverslag 2017). Ook in 2019 ging het om fraude met WW-uitkeringen door Poolse arbeidsmigranten. Doel van de samenwerking: verstoren van degenen die de fraude faciliteerden of laten vervolgen via strafrechtelijk onderzoek. Onderling werden de fraudezaken besproken en meldingen over uitkeringsfraude met elkaar gedeeld. Dit leidt in 2019 tot de aanhouding van vijf personen die worden verdacht van valsheid in geschrift. Het vermoeden bestaat dat zij als tussenpersonen arbeidsmigranten helpen met het verkrijgen en behouden van WW-uitkeringen. Vermoedelijk verblijven de zogenaamde uitkeringsgerechtigden voornamelijk in Polen, zonder dit aan het UWV te laten weten. Verder zijn door het UWV in 2019 maatregelen toegepast die voortvloeien uit inzichten uit deze fraudezaken: inzet op betrouwbare adressenregistratie, controle van verwijtbaarheid bij werkloosheid en opmaak van risicomodellen.

Strafrechtelijk onderzoek op het VWS-domein

Op het domein van VWS zijn in 2019 twaalf strafrechtelijke onderzoeken en twee ontnemingsrapporten bij het Openbaar Ministerie ingediend. Van deze onderzoeken gingen zes onderzoeken over zorg in natura en zes over PGB. Het totaalbedrag van het berekende wederrechtelijk verkregen voordeel in de twee ontnemingsrapporten is ruim 3,2 miljoen euro.

De Inspectie SZW investeert veel tijd in ketensamenwerking in de zorg. Dat gebeurt vooral binnen de Taskforce integriteit

zorgsector. Hierbij zijn veel partijen aangesloten die een rol hebben in de bestrijding van zorgfraude.

De Inspectie is een actief lid van deze taskforce en denkt op verschillende gebieden mee over de gezamenlijke aanpak van zorgfraude. Een belangrijk product in 2019 is de gezamenlijke signaleringsbrief aan de Tweede Kamer over knelpunten in de aanpak van fouten en fraude in de zorg.[39] In deze brief wordt aandacht gevraagd voor de vaste maandbedragen bij declaratie van PGB-gelden die fraudeonderzoeken bemoeilijken. Ook wordt aandacht gevraagd voor fraude door mensen die naar het buitenland of op vakantie gaan, terwijl zij PGB ontvangen.

Daarnaast is er in 2019 ook nauwe betrokkenheid geweest bij wetsvoorstellen en is hierbij advies en ondersteuning geleverd. Bijvoorbeeld bij de Wet bevorderen samenwerking en rechtmatige zorg, waarin onder andere de wettelijke verankering van de Stichting Informatie Knooppunt Zorgfraude wordt geregeld. Verder deelt de Inspectie haar ervaring en expertise op het gebied van zorgfraude met andere partners (FIOD en politie) om meer effect te genereren. Ook is advies gegeven aan toezichthoudende instanties door het geven van presentaties over de rol van de Inspectie. Dit verhoogt de bewustwording bij betrokken instanties (ook patiënten- en cliëntenorganisaties) over het feit dat deze vormen van zorgfraude zich voordoen.

PGB-fraude: zaak Mansfield

In november 2019 heeft de rechtbank uitspraak gedaan in een zeer omvangrijk PGB-onderzoek, uitgevoerd door de Inspectie SZW. De rechtbank heeft in deze zaak celstraffen opgelegd van vier, vier en drie jaar aan drie broers die een zorgbedrijf runden en dit gebruikten om te frauderen. Daarnaast is aan het zorgbedrijf een geldboete opgelegd. Het vermoeden is dat ook vertegenwoordigers van budgethouders - en in sommige gevallen ook budgethouders - profiteerden van de PGB-fraude. Daarom is ook onderzoek gedaan naar een aantal individuele vertegenwoordigers en budgethouders in deze grote fraudezaak.

In veel gevallen is het vermoeden dat de budgethouder het slachtoffer is geworden van een vertegenwoordiger. Terwijl die de belangen van de budgethouder had moeten vertegenwoordigen. Het vermoeden is dat het zorgbedrijf in samenspraak met de vertegenwoordigers en budgethouders een deel van het budget – dat besteed had moeten worden aan zorg – aan hen heeft uitbetaald en dat het zorgbedrijf minder heeft verleend dan het zorgbedrijf heeft gefactureerd. Of zelfs helemaal geen zorg heeft verleend.

Het totale in 2019 vastgestelde factuurbedrag voor de budgethouders waarmee zorggeld zou zijn gedeeld, komt uit op 4.673.959 euro. Het onderzoek naar vertegenwoordigers en budgethouders is een belangrijk signaal naar de markt dat ook deze partijen zich bij de rechter moeten verantwoorden voor hun daden.

In het afgelopen jaar heeft de Inspectie ook informatie gedeeld met ketenpartners. Zo kunnen deze partners schadebeperkende maatregelen nemen. Daarbij is gebruikgemaakt van een machtiging op grond van de Wet politiegegevens. Naast het delen van informatie met zorgverzekeraars is in 2019 extra aandacht geweest voor het delen van informatie met gemeenten. In samenwerking met de VNG heeft de Inspectie SZW ervoor gezorgd dat de informatie op een juiste wijze bij de gemeenten terecht is gekomen.

3.2 Onderzoeken naar ongevalsonderzoeken, klachten en signalen

Deze paragraaf focust op de stroom meldingen arbeidsongevallen die bij het centrale meldpunt van de Inspectie binnenkomt. De Monitor arbeidsongevallen en klachten arbeidsomstandigheden (https://www.inspectieszw.nl/publicaties/rapporten/monitor-arbeidsongevallen-en-klachten-arbeidsomstandigheden) 2019 komt gelijktijdig uit met dit jaarverslag en is te vinden op de website van de Inspectie SZW (link toevoegen).

[39] NZa, 'Signalering 2019: knelpunten in de aanpak van zorgfraude', 26 november 2019.

3.2.1 Ontwikkelingen arbeidsongevallen en ongevalsonderzoeken

Het aantal meldingen over ernstige arbeidsongevallen[40] in Nederland is de afgelopen vijf jaar flink gestegen. In 2019 ontving de Inspectie SZW in totaal 4.474 meldingen van arbeidsongevallen. Dat is vier procent meer dan in 2018 en ruim 22 procent meer dan in 2015, toen 3.651 meldingen van ernstige ongevallen binnenkwamen. Deze toename kan voor een belangrijk deel verklaard worden door de aanhoudende hoogconjunctuur en groeiende werkgelegenheid.[41] Ongeveer de helft van die meldingen is door de Inspectie nader onderzocht (2.229); een stijging van vier procent ten opzichte van 2018 (zie figuur 3.1). Daar staat tegenover dat het aantal afgesloten onderzoeken licht is afgenomen: van 2.113 in 2018 tot 2.071 in 2019 (2% minder). Een daling die kan worden toegeschreven aan de verscherpte selectie voor het in onderzoek nemen van meldingen en de forse uitbreiding van het aantal inspecteurs in 2018. Het inwerken van deze nieuwe collega's is van invloed op de inzetbare capaciteit van medewerkers die al in dienst zijn bij de Inspectie.

Figuur 3.1 *Ongevalsmeldingen, gestarte en afgeronde ongevalsonderzoeken periode 2015-2019*

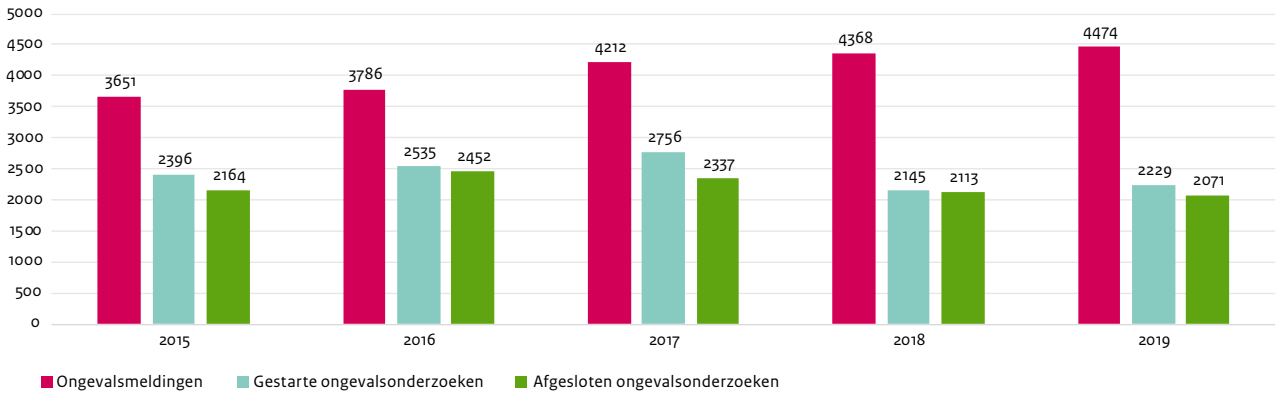

Bron: Inspectie SZW, ongevallenstatistiek 2015-2019

Risicovolle sectoren en dodelijke ongevallen

Afgezet naar het aantal banen binnen de sector, is bouwnijverheid in 2019 de sector waarin relatief de meeste slachtoffers van ernstige arbeidsongevallen vielen. Gemiddeld 116 per 100.000 banen van werknemers, gevolgd door de sectoren afvalbeheer (inclusief waterleidingbedrijven), landbouw/bosbouw/visserij, industrie en vervoer/opslag. Hierin is geen verschuiving opgetreden ten opzichte van voorgaande jaren: deze sectoren staan al jaren steevast in de top vijf. In figuur 3.2 is het aantal slachtoffers van ernstige arbeidsongevallen per 100.000 banen van werknemers weergegeven voor 2019.

In 2019 kwamen in totaal 69 mensen om het leven door arbeidsongevallen, twee minder dan in 2018. De meeste dodelijke slachtoffers van arbeidsongevallen vielen in de sector bouw. In 2019 overleden in totaal achttien slachtoffers in deze sector. Daarnaast vielen (in absolute zin) de meeste dodelijke slachtoffers van arbeidsongevallen – net als voorgaande jaren – in de sectoren vervoer en opslag (10), industrie (9), landbouw/bosbouw en visserij (8) en de handel (7).

[40] De Inspectie onderzoekt alle meldingen van arbeidsongevallen met een dodelijke afloop, ziekenhuisopname (niet poliklinisch) en arbeidsongevallen waarbij blijvend letsel wordt verwacht. Deze ongevallen worden aangeduid als ernstige arbeidsongevallen.

[41] Zie verhandeling hierover in vorig jaarverslag of ongevallen monitor 2018

673
ACRYLZUUR
V-0002
ACRYLZUUR
50047007

Figuur 3.2 *Het aantal slachtoffers van arbeidsongevallen per 100.000 banen van werknemers in 2019 (afgesloten zaken) naar sector*

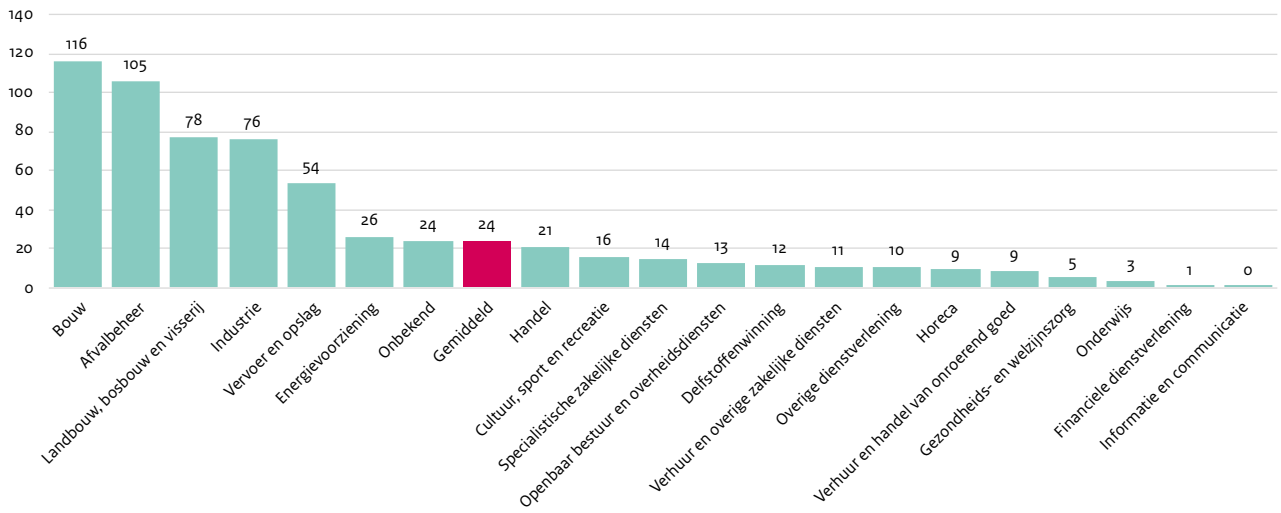

Bron: Inspectie SZW, ongevallenstatistiek 2019

Bedrijfsgrootte en arbeidsrelatie

Bij bedrijven met minder dan tien werknemers vielen in de periode 2015 tot en met 2019 gemiddeld genomen de meeste slachtoffers van ernstige arbeidsongevallen. Per honderdduizend werknemers waren hier gemiddeld 67 mensen slachtoffer van. Bij middelgrote (10 tot 100 werknemers) en grote bedrijven (100 werknemers of meer) zijn dat respectievelijk 45 en 10 personen per 100.000 werknemers in de periode 2015 tot en met 2019.

Twee op de drie slachtoffers van ernstige arbeidsongevallen (66%) in 2019 is door de Inspectie geregistreerd als werknemer (in vaste of tijdelijke dienst bij de werkgever). Verder is 22 procent van de slachtoffers aangemerkt als uitzend- of ingeleende kracht en drie procent als zelfstandige[42]. Het aandeel van uitzendkrachten (inclusief ingeleende krachten) als slachtoffer van ernstige arbeidsongevallen neemt sinds 2015 licht toe. De procentuele verdeling van slachtoffers naar de arbeidsrelatie is in 2019 nagenoeg gelijk aan die van voorgaande jaren. Wanneer wordt uitgegaan van gewogen percentages (dus gerelateerd aan de omvang van het aantal uitzendkrachten op het totaal aantal werknemers), dan zal het percentage uitzendkrachten dat slachtoffer is van een ernstig arbeidsongeval fors hoger zijn dan 22 procent.[43]

[42] Het percentage zelfstandigen in de ongevalscijfers is relatief laag. Dat komt omdat niet alle ongevallen met zelfstandigen meldingsplichtig zijn op grond van de Arbowet. De Inspectie onderzoekt alleen ongevallen van zelfstandigen die onder gezag werken. Alle overige ongevallen waarbij zelfstandigen betrokken zijn worden niet door de Inspectie onderzocht en komen niet in de ongevalscijfers terecht.

[43] Eerder onderzoek van het RIVM naar trends en ontwikkelingen in ernstige arbeidsongevallen, laat zien dat uitzendkrachten bijna twee keer zo vaak slachtoffer zijn van ernstige arbeidsongevallen als vaste krachten. RIVM (2014): Ernstige arbeidsongevallen 1999-2011; trends en ontwikkelingen

Ongevalstypen

Driekwart van de ernstige ongevallen wordt gevormd door de ongevalstypen:

- 'contact met een bewegend object';
- 'vallen (niet van hoogte)';
- 'contact met de bewegende delen van een machine';
- en 'val van hoogte'.

Deze verhouding is stabiel over de afgelopen vijf jaar.

Figuur 3.3 *Ongevalstypen*

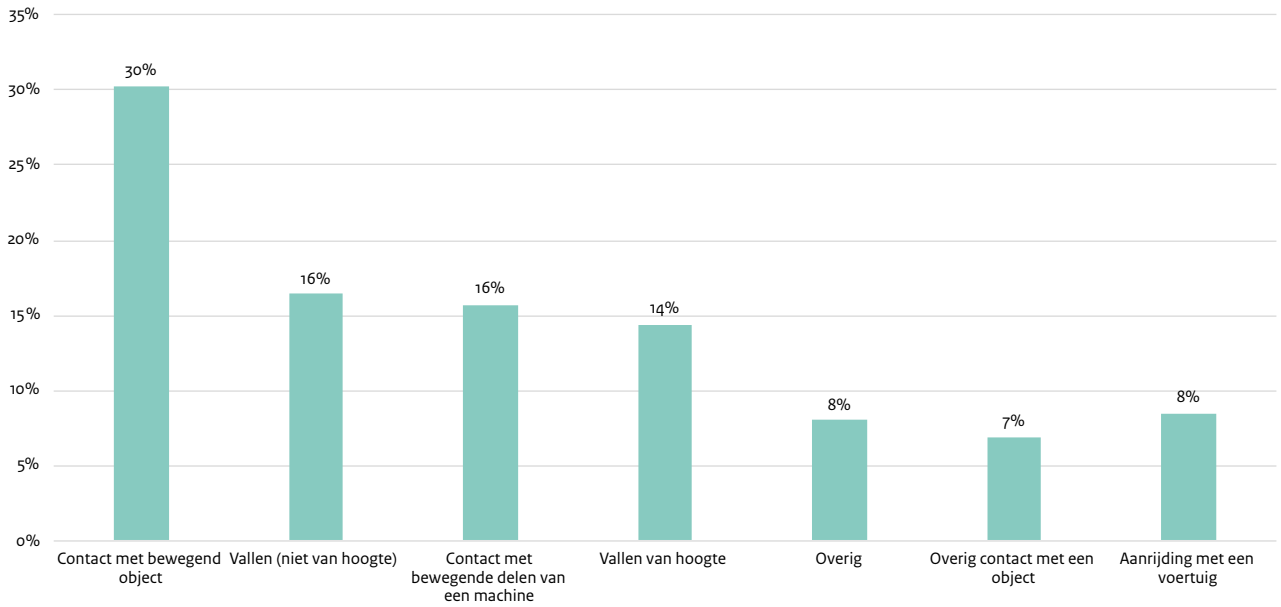

Bron: Inspectie SZW interne registratie van in 2019 afgeronde ongevalsonderzoeken met aanvullende vragenlijst (n=713)[44].
Het gaat om ongevalsscenario's volgens opgaaf van de betrokken inspecteur.

Bovenstaande en andere gegevens over ernstige arbeidsongevallen staan in de 'Monitor arbeidsongevallen (https://www.inspectieszw.nl/publicaties/rapporten/monitor-arbeidsongevallen-en-klachten-arbeidsomstandigheden) en klachten arbeidsomstandigheden' van de Inspectie, die tegelijk met het verschijnen van dit jaarverslag eveneens wordt gepubliceerd.[45]

3.3 Klachten en signalen

In de periode 2018-2021 versterkt de Inspectie het oppakken van klachten en signalen op het gebied van gezond en veilig werken en op het gebied van een eerlijke arbeidsmarkt. Binnen twee inspectieprogramma's wordt daar uitvoering aan gegeven: het programma Meldingen, verzoeken en preventie onveilig en ongezond werk, en het programma Meldingen oneerlijk werk (zie ook hoofdstuk vijf).

Klachten en signalen komen van burgers en bedrijven, collega-diensten en medewerkers van de Inspectie zelf. Dit gaat over situaties waarvan zij het vermoeden hebben dat arbeidswetten worden overtreden. De Inspectie verwijst melders en personen met klachten op terreinen buiten haar eigen domein zo goed mogelijk door. In 2019 heeft de inspectie SZW 7.481 klachten en signalen ontvangen. Dit is minder dan in 2016 en 2018, maar meer dan in 2017.

[44] Met ingang van 2020 start de Monitor Leren van Ongevallen. Dit is een nieuw instrument om relevante gegevens van ongevallen op een systematische wijze vast te leggen. Doel van de monitor is om de betrouwbaarheid, efficiency, doelmatigheid en tijdigheid van de informatie te verhogen. De monitor is ontwikkeld door het RIVM in nauwe afstemming met de Inspectie SZW en het Ministerie van SZW.

[45] Inspectie SZW (2020), Monitor arbeidsongevallen en klachten arbeidsomstandigheden 2019

Figuur 3.4 *Aantal klachten en signalen dat de Inspectie heeft ontvangen in 2016-2019*

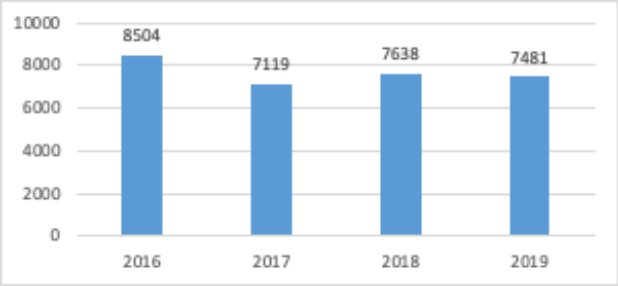

De Inspectie beslist of een klacht of signaal onderzoekswaardig is. In 2019 is de Inspectie naar ongeveer een derde (31%) van de klachten en signalen op haar domein een onderzoek gestart. In 2018 was dat eveneens een derde. In de andere gevallen was de klacht of signaal niet onderzoekswaardig. Bijvoorbeeld omdat de melding onvoldoende informatie bevatte, er geen sprake was van een vermoedelijke overtreding, of omdat er onjuiste informatie is gemeld.

Figuur 3.5 laat zien dat de meeste klachten en signalen op het Inspectiedomein in 2019 betrekking hadden op de Arbowet (38%), de WML (28%) en de Wet arbeid vreemdelingen (22%).

Figuur 3.5 *In 2019 ontvangen klachten en signalen verdeeld naar wet*

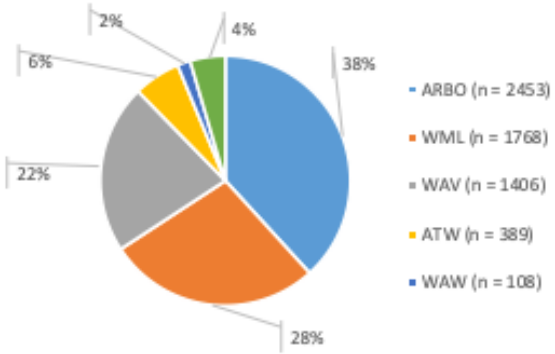

Bron: Inspectie SZW, Registratie klachten signalen 2019

De klachten en signalen over situaties buiten het Inspectiedomein dalen van 23 procent van het totaal in 2016 naar veertien procent in 2019. Van het totaal aantal klachten en signalen in de periode 2016-2019, gaat ruim elf procent over fraude in de sociale zekerheid. Dat zijn vaak vermoedens van fraude met uitkeringen van individuele personen. Deze laatste categorie klachten en signalen wordt voor het overgrote deel niet door de Inspectie behandeld, maar doorgezonden naar collega-diensten zoals UWV, gemeenten en SVB. Binnen de eerder genoemde elf procent klachten en signalen over sociale zekerheidsfraude, heeft bijna de helft betrekking op diverse vormen van uitkeringsfraude en een kwart op zwartwerken met een uitkering.

De klachten en signalen komen van verschillende instanties of personen. In 2019 kwam zeven procent van de signalen van Inspectiemedewerkers zelf. Van de externe meldingen is in 60 procent van de gevallen de afkomst niet bekend (anoniem melden is mogelijk). 28 procent van de melders zijn (ex-) werknemers, tien procent van de klachten en signalen komt van collega-diensten en minder dan één procent van vakbonden. Hierin is weinig verschuiving in vergelijking met 2018.

De klachten en signalen op het domein van de Inspectie, gaan in de meeste gevallen (veertien procent) over de subsector uitzendbureaus en arbeidsbemiddeling en in mindere mate over eet- en drinkgelegenheden (9%), groothandels en detailhandel (beide 5%) en utiliteitsbouw (4%). Bij een fors percentage van de klachten en signalen is de sector niet bekend.

3.4 Signaleren en reflecteren

Inspecteurs, rechercheurs en andere medewerkers zijn de oren en ogen van de Inspectie. In hun dagelijkse praktijk zien zij situaties en ontwikkelingen die niet alleen van belang kunnen zijn voor de Inspectie zelf, maar ook voor andere organisaties als collega-diensten en ministeries. De Inspectie vindt het belangrijk om dit soort ervaringen inzichtelijk te krijgen en deze - waar nodig - te delen met andere organisaties. Bij signalering van urgente kwesties kunnen ook de bewindspersonen en de Tweede Kamer worden geïnformeerd.

De afgelopen jaren heeft de Inspectie SZW met verschillende rapportages vorm en inhoud gegeven aan het reflectieve

toezicht. Met rapporten zoals de 'Staten van...' wil de Inspectie urgente maatschappelijke problemen in het Inspectiedomein agenderen en reflecteren op de rol van de Inspectie en andere relevante partijen bij de aanpak daarvan.

3.4.1 Signalering van nieuwe risico's en fenomenen

In 2019 zijn meerdere situaties en ontwikkelingen nader onderzocht, verrijkt en zo nodig bekendgemaakt of doorgezonden naar collega diensten. Ook denkt de Inspectie met beleidsdirecties mee bij het ontwerpen van nieuwe wetten. Zo dragen de ervaringen over de werking van huidige wetten en regels in de praktijk bij aan het voorkomen van (fraude)risico's in de toekomst.

In 2019 heeft de Inspectie signalen over misstanden en fraude door taalscholen bij inburgering uitgebracht. In de periode mei 2017 tot 1 september 2019 gaat het om 461 meldingen over 114 taalscholen. Voor deze taalscholen geldt een (van 'gewone' tot 'buitengewoon sterke') aanwijzing van misstanden en fraude. De minister heeft deze informatie gebruikt om de Kamer te informeren en voor het ontwerpen van het nieuwe inburgeringsstelsel.

Daarnaast heeft de Inspectie voor het ministerie van SZW een model gemaakt. Dit is gericht op het inzichtelijk maken van mogelijk op te werpen barrières om frauduleuze handelingen, misbruik en oneigenlijk gebruik tegen te gaan. Op basis van dit barrièremodel zijn verschillende maatregelen (zoals extra financiële controles bij alle taalscholen, onverwachte schoolbezoeken om te controleren op aanwezigheid van cursisten en docenten en het afschaffen van vooraf declareren) getroffen om fraude in het inburgeringsstelsel te verminderen. Ook heeft de Inspectie het kwaliteitsinstituut 'Blik op Werk' geholpen bij het verbeteren van de procedure voor nieuwe taalaanbieders om nadrukkelijker alert te zijn op aanwijzingen voor potentieel misbruik. Tot slot zijn er in 2019 meerdere strafrechtelijke onderzoeken naar fraude met inburgeringsgelden uitgevoerd.

Belangrijk signaal over de Registratie Niet-ingezetenen (RNI)

Van personen die in de RNI zijn geregistreerd zoals arbeidsmigranten, wordt alleen hun buitenlandse adres opgenomen en niet het Nederlands verblijfsadres. Het buitenlandse adres dat zij opgeven wordt bovendien niet op juistheid gecontroleerd. Wanneer iemand langer dan vier maanden (binnen een periode van zes maanden) in Nederland verblijft, moet deze zich inschrijven in de Basisregistratie Personen (BRP). Uit inspecties blijkt dat veel arbeidsmigranten onterecht te lang in de RNI staan. Daardoor kan de Inspectie een grote groep werkenden moeilijk of niet bereiken, anders dan bijvoorbeeld via hun uitzendbureau. Dit is onwenselijk als de Inspectie juist hetzelfde uitzendbureau van regelontduiking verdenkt en verklaringen van getuigen zoekt. De minister heeft deze ervaringen verwerkt in zijn brief over de aanpak van misstanden bij arbeidsmigranten, die eind december 2019 aan de Kamer is gestuurd[46].

De Inspectie heeft in mei 2019 een signaleringsbrief over misstanden en fraude met uitkeringen en ontduiking van sociale premies aan de minister van SZW gestuurd. De rol van de Inspectie op dit terrein is: signaleren, opsporen en stelseltoezicht houden. Zo ontving de Inspectie in 2017 en 2018 meer dan 2.000 meldingen over dit onderwerp. Daarvan is twee derde doorgestuurd aan onder meer gemeenten, Belastingdienst en UWV. De meldingen gaan vooral over zwartwerken (werken naast een uitkering) en het niet afdragen van sociale premies. Genoemde sectoren zijn horeca, detailhandel, bouw, schoonmaak en uitzendbranche.
De minister van SZW heeft deze informatie met de Kamer gedeeld[47].

3.4.2 Reflectieve functie van het toezicht en de 'Staten van...'

Vanaf 2017 geeft de Inspectie vorm en inhoud aan de reflectieve functie van het toezicht door het maken van een 'Staat van ...' op onderdelen van haar domein. Reflectief toezicht signaleert, agendeert, deelt zijn unieke kennis en geeft actief *feedback*.[48] In het najaar van 2019 verscheen voor de tweede keer een 'Staat van Eerlijk werk'. Daarin staat een zevental mechanismen beschreven die oneerlijk werk op de Nederlandse arbeidsmarkt in de hand werken. De belangrijkste inhoudelijke en geactualiseerde conclusies staan beschreven in hoofdstuk twee van dit jaarverslag. Bij het maken van deze 'Staat van' heeft de Inspectie voortdurend de meest betrokken stakeholders van SZW meegenomen in het proces, zoals het ministerie van SZW, UWV, IND, de sociale partners en branche-organisaties.

[46] TK 2019-2020 29861, nr. 48

[47] TK 17050, nr. 578

[48] WRR, Toezien op publieke belangen, 2013, p.132

In 2019 is uitvoering gegeven aan een vervolgtraject op de 'Staat van arbeidsveiligheid' uit april 2018. Eén van de conclusies luidde toen dat het onderwerp beroepsziekten nog te veel een blinde vlek is bij de Inspectie en bij andere relevante partijen. Die aandacht moet omhoog. Het vervolgtraject, 'Beroepsziekten beter in beeld', was in 2019 gericht op het meer lijn brengen in de versnipperde informatie over beroepsziekten, het meer verbinden van het netwerk van relevante partijen op dit terrein en het benutten van elkaars kennis. Het traject voorziet in vijftien bijeenkomsten (gestart in 2019, doorlopend in 2020) waar diverse partijen kennisnemen van elkaars inzichten op tal van onderwerpen, zoals:

- beroepsziekten als gevolg van blootstelling (gevaarlijke stoffen, fysieke belasting en PSA);
- cijfers rond beroepsziekten;
- positie van de bedrijfsarts;
- stelsel rond de aanpak van beroepsziekten;
- internationaal perspectief;
- enzovoorts.

Aan de bijeenkomsten doen externe partijen mee als kennisinstituten (zoals TNO en RIVM), vakbond- en werkgeversorganisaties en patiënt/slachtofferorganisaties. De bevindingen uit de vijftien bijeenkomsten worden gebundeld in een verkenning (te verschijnen in zomer 2020).

4 Organisatie en kerncijfers

4.1 Organisatieontwikkeling

4.1.1 Uitbreiding van de Inspectie

In 2018 is op grond van het Inspectie Control Framework (ICF) in het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' vastgesteld dat er 50 miljoen euro aan extra middelen wordt vrijgemaakt om de handhavingsketen van de Inspectie SZW te versterken. Eind 2018 is dat bedrag aangevuld met een extra 0,5 miljoen euro voor de aanpak van arbeidsdiscriminatie bij werving en selectie. Een groot deel van die extra middelen wordt ingezet op de personele uitbreiding van de Inspectie. In 2018 is gestart met het werven. Daarop is in 2019 onverminderd ingezet. In 2019 zijn in totaal 172 nieuwe medewerkers geworven. Een klein deel van de in 2019 aangetrokken medewerkers stroomt in 2020 in. Tot 2022 worden nog zo'n circa 250 medewerkers geworven, waarvan het grootste deel inspecteurs en rechercheurs.

4.1.2 Leiderschapsontwikkeling

Sinds de reorganisatie van 2017 is binnen de Inspectie veel aandacht voor het thema leiderschap. Niet alleen leiderschap vanuit het management, maar ook leiderschap van medewerkers voor hun eigen ontwikkeling en loopbaan. De Inspectie wil leidinggevenden die een (natuurlijke) balans hebben tussen mens- en resultaatgericht leiderschap. Dit komt tot uiting in een faciliterende leiderschapsstijl waarin ondersteuning, ontwikkeling en coaching leidende principes zijn om resultaten te behalen. Medewerkers zijn - naast de realisatie van afgesproken doelstellingen en resultaten - verantwoordelijk voor het eigen welzijn in het werk en hun professionele- en loopbaanontwikkeling. Medewerkers worden hierin ondersteund door hun leidinggevende. Dit traject wordt ondersteund met een leiderschapsprogramma.

4.1.3 Doorontwikkeling Inspectie SZW

Bij de vaststelling van het organisatie- en formatierapport (O&F) in 2017 is met de Ondernemingsraad (OR) afgesproken om verschillende aspecten van de nieuwe organisatiestructuur te evalueren. De evaluatie bestaat onder andere uit gesprekken die de inspecteur-generaal heeft gevoerd met een deel van de leidinggevenden. Daarnaast werden medewerkers in staat gesteld om tijdens een aantal bijeenkomsten, verspreid over het land, mee te praten over de dingen die goed gaan of voor verbetering vatbaar zijn. Naar aanleiding daarvan wordt bepaald of en welke aanpassingen nodig zijn en worden voorstellen voor een wijziging van het O&F-rapport met de OR besproken.

4.1.4 Ziekteverzuim en interne arbozorg

Het ziekteverzuim van de Inspectie SZW heeft in 2019 geschommeld rond de zes procent. Het langdurig verzuim blijft rond de vier procent. Deze situatie is vergelijkbaar met voorgaande jaren. De bedrijfsgeneeskundige dienst heeft in 2019 gezocht naar alternatieven om de re-integratie- en verzuimbegeleiding in de toekomst vorm te geven. Bovendien wordt het eigen regiemodel effectiever toegepast. Dit model is erop gericht medewerkers zelf meer regie te laten nemen op hun eigen duurzame inzetbaarheid. Het idee is dat daarmee ziekteverzuim voorkomen wordt. Medewerkers en leidinggevenden besteden hier in ieder geval jaarlijks aandacht aan in de P-gesprekken en maken daar gezamenlijk afspraken over. Met de bedrijfsgeneeskundige dienst is in 2019 gekeken naar mogelijkheden om beter gebruik te maken van de informatie waarover deze beschikt. Zo ontstaat beter zicht op de oorzaken voor het verzuim en kunnen gerichter preventieve maatregelen worden getroffen.

De Inspectie neemt deel aan verschillende departementale activiteiten over vitaliteit en duurzame inzetbaarheid. Denk hierbij aan 'gezond de zomer door' en 'regie op je energie', en zet naar aanleiding van het medewerkerstevredenheidsonderzoek in op vermindering van werkdruk en psychosociale arbeidsbelasting.

4.1.5 Leren en ontwikkelen

Iedere beginnende inspecteur en rechercheur wordt opgeleid om zich het vak eigen te maken. De Inspectie wil de inspecteurs die worden geworven in het kader van het ICF zo spoedig mogelijk operationeel hebben. Daarom is het 'leertraject voor nieuwe inspecteurs' herzien en is de duur teruggebracht tot een jaar. Naast een introductie bestaat de opleiding uit een verdiepingsfase waarin nieuwe inspecteurs vooral leren door in de praktijk ervaring op te doen. In 2019 hebben circa 100 nieuwe inspecteurs de opleiding afgerond. Op grond van de ervaringen die in het afgelopen jaar zijn opgedaan met deze nieuwe vorm van leren, wordt de opleiding voor inspecteurs die vanaf 2020 instromen verder

verfijnd. Voor het leertraject van de nieuwe rechercheurs geldt dat de rechercheurs - naast een introductie - hun opsporingsbevoegdheid halen, gevolgd door de rechercheopleiding waarin zij de fijne kneepjes van het vak leren. Vervolgens worden ze geplaatst in een team waarin zij al hun opgedane kennis en vaardigheden – onder begeleiding – in de praktijk brengen. In 2019 zijn er circa 50 nieuwe rechercheurs met het opleidingstraject gestart.

In 2019 is de Inspectie gestart met de ontwikkeling van zogenoemde leerlijnen voor de verschillende functiegroepen, zoals voor de inspecteurs en rechercheurs, lijnmanagers en programma- en projectleiders. In 2020 wordt dit afgerond en toegepast.

4.1.6 Diversiteit en banenafspraak

Bij het werven van personeel wordt gestreefd naar het verkrijgen van een zo divers mogelijke samenstelling van het personeelsbestand. Dit gebeurt door de inzet van specifieke arbeidsmarktcommunicatie, het gebruik van sollicitatieformulieren en de inzet van gespecialiseerde recruiters. Een training in objectiviteit (*non-bias-training*) voor alle leden van een selectiecommissie draagt daaraan eveneens bij. De Inspectie SZW draait in 2020 mee in het *cross mentoring* programma dat wordt aangeboden door de stichting 'Talent naar de Top'. Verder maakt de Inspectie deel uit van het SZW-brede programma Diversiteit & Inclusie.

Het quotum voor de realisatie van de Participatie- en quotumwet lag in 2019 op 39,9 fte. De Inspectie heeft op dit moment 49,8 fte gerealiseerd. Deels zijn deze medewerkers geplaatst binnen bestaande teams. Daarnaast is er een nieuw team ingericht waarin medewerkers uit de banenafspraak worden geplaatst voor managementondersteunende taken. Sinds oktober 2019 is dit team operationeel. Daarmee is het quotum voor 2019 en 2020 behaald. De focus wordt daarom komend jaar verlegd van het werven van medewerkers naar de begeleiding en ontwikkeling van de medewerkers die nu in dienst zijn. In 2020 wil de Inspectie een stevige hulpstructuur opzetten om de begeleiding van de arbeidsparticipanten structureel binnen de organisatie in te passen.

4.2 Informatievoorziening: informatiegestuurd werken

De Inspectie wil haar medewerkers effectief en efficiënt inzetten daar waar het effect het grootst is. Dit doet ze onder meer door beter gebruik te maken van de beschikbare data uit de organisatie, bij ketenpartners en bedrijven. Door meer met deze data te doen kan vooraf een beter beeld worden verkregen van waar en wanneer het maatschappelijk effect het grootst is. Om dit te bereiken is de Inspectie het project Informatiegestuurd werken (IGW) gestart. Hiervoor is een informatiestrategie (I-strategie) opgesteld. Daarin is een koppeling gemaakt tussen de organisatiedoelen en de strategische inzet van de informatievoorziening. Vervolgens is de onderliggende organisatorische basis ingericht. Onderdeel hiervan zijn onder andere een zogenoemd IGW Lab-team voor experimenten en een IGW bronnen-team dat het beheer en kwaliteit van interne en externe bronnen gaat optimaliseren. In 2019 is een aantal experimenten uitgevoerd.
Het afgelopen jaar is ook een aantal nieuwe informatieproducten opgeleverd die de inspectieprocessen ondersteunen. Zo is in 2019 het nieuwe informatiesysteem iNet6 voor de inspecteur in gebruik genomen om het inspectieproces beter te ondersteunen. Verder is de inspectie-app uitgebreid met een 'auditief horen'-voorziening. Hiermee kunnen inspecteurs een verhoor opnemen met hun smartphone en het bestand vanuit de app naar iNet sturen. De smartphone wordt steeds beter benut om het werk te ondersteunen en de informatiepositie van de Inspectie te versterken, zonder concessies te doen aan de informatiebeveiliging. Verder is de Inspectie gestart met de vernieuwing van haar web-portaal op inspectieszw.nl voor digitale dienstverlening (onder andere het indienen van meldingen of klachten) aan burgers en bedrijven. Hiermee kan dit platform de digitalisering van het inspectieproces beter ondersteunen. Uiteraard wordt daarbij rekening gehouden met de actuele eisen voor toegankelijkheid.

In 2019 is een start gemaakt met de transitie van de beveiligde ICT-omgeving van de opsporingsomgeving van de Inspectie SZW naar een nieuwe leverancier. Hierbij wordt zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande overheidsleveranciers. Enerzijds om kosten te drukken, anderszijds om gezamenlijk meer mogelijkheden te creëren voor innovaties. Parallel is een project gestart om beter inzicht te verkrijgen in misstanden op het SZW-domein, zodat ook bij de inzet van strafrecht de Inspectie beter weet waar en hoe capaciteit en middelen ingezet moeten worden.

4.3 Boete, Inning en Dwangsom

Binnen de Inspectie heeft de afdeling Boete, Dwangsom en Inning (BDI) de bevoegdheid om – namens de staatssecretaris van SZW – bij overtreding van diverse arbeidswetten een sanctie op te leggen. Dit door -op basis van opgemaakte boeterapporten - een geldboete of een last onder dwangsom op te leggen, én de invordering daarvan te realiseren. BDI stelt ook beschikkingen waarschuwingen preventieve stilleggingen op en bereidt beschikkingen tot stillegging van werkzaamheden in verband met recidive (herhaling misdrijf) voor.

De Inspectie heeft BDI organisatorisch losgekoppeld van de toezichthoudende directies. Zo wordt de wettelijk vereiste functiescheiding gegarandeerd tussen degene die de overtreding vaststelt en deze in een boeterapport vastlegt en degene die de boete oplegt.

4.3.1 Boetebeschikkingen

In 2019 heeft de Inspectie 1.778 boetebeschikkingen verzonden, een daling van 257 ten opzichte van 2018. Dit heeft mede te maken met de uitbreiding van de interventiemix. Hierbij worden, naast inspecties, ook andere toezichtsinstrumenten ingezet (communicatiecampagnes, druk op de keten, het laten opstellen van zelfverbeterplannen en het invullen van zelfinspectietools).

Voorafgaand aan een boetebeschikking wordt een kennisgeving naar de overtreder gestuurd. Daarin wordt het voornemen van het opleggen van een boete bekend gemaakt. BDI heeft – net als in 2018 – in 36 procent van de zaken een zienswijze op de kennisgeving ontvangen. De inhoud van de zienswijzen is de laatste jaren meer juridisch van aard geworden, mede omdat belanghebbenden zich ook in dit stadium van het proces vaker juridisch laten bijstaan. Alle zienswijzen worden door BDI juridisch gewogen en kunnen van invloed zijn op de hoogte van de uiteindelijk vast te stellen boete.

Overeenkomstig de Algemene wet bestuursrecht moet BDI in iedere zaak een evenredige boete op leggen. Daarbij wordt onder meer gekeken naar de mate van verwijtbaarheid van de overtreder en de aard en ernst van de overtreding. Die beoordeling kan ertoe leiden dat wordt afgezien van het opleggen van een boete of dat een boete wordt gematigd.

In negen procent van alle boetebeschikkingen is afgezien van het opleggen van een boete (in 2018 was dit 12%). Redenen hiervoor zijn onder meer het volledig ontbreken van verwijtbaarheid van de overtreding of onvoldoende bewijs van de overtreding. Naast het afzien van boeteoplegging zijn boetes ook gedeeltelijk verlaagd, onder meer op basis van matigingsgronden. In de beleidsregels zijn veelvoorkomende matigingsgronden opgenomen, zoals de grootte van het bedrijf en de inspanningen die de overtreder heeft gepleegd om de overtreding te voorkomen. Zo is twintig procent van de zaken op grond van de Arbowet gedeeltelijk gematigd omdat één of meerdere matigingsgronden van toepassing waren; bij de Wet arbeid vreemdelingen was dit 23 procent.

In samenwerking met het ministerie is in 2019 opnieuw de beleidsregel boeteoplegging arbeidsomstandigheden gewijzigd. Zo is ook naar aanleiding van uitspraken van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State (ABRvS) onder andere een wijziging doorgevoerd wat betreft het meer differentiëren van de hoogte van boete bij meldingsplichtige arbeidsongevallen.

4.3.2 Last onder dwangsom en beschikkingen

Vanwege onderbetaling van het wettelijk minimumloon en/of minimumvakantiebijslag, worden naast de boetebeschikkingen ook beschikkingen last onder dwangsom opgelegd. Om zo te bereiken dat de overtreder alsnog de werknemers zal nabetalen als dat nog niet gebeurd is. In 2019 is deze last onder dwangsom op deze wijze 24 keer toegepast (2018: 20 keer).

In 2019 zijn 173 beschikkingen waarschuwingen preventieve stilleggingen (WPS) verzonden. En is tweemaal een bevel tot stillegging in verband met recidive opgelegd.

Waarschuwing preventieve stillegging voor asbestsaneerder

Sinds 2013 is het mogelijk om een waarschuwing te geven dat bij herhaling van een overtreding werkzaamheden kunnen worden stilgelegd. Dit is de zogenoemde waarschuwing preventieve stillegging (WPS). Doel van de WPS is om het bedrijf er toe aan te zetten om orde op zaken te stellen. Bij een vervolgovertreding kan dan een bevel worden gegeven om werkzaamheden daadwerkelijk stil te leggen voor de duur van één, twee of drie maanden.
Eind 2018 is geconstateerd dat een asbestverwijderingsbedrijf de concentratie van asbestvezels in de lucht niet zo laag mogelijk onder de grenswaarden hield. Door een inspecteur werd waargenomen dat asbesthoudende platen braken en van het dak werden afgegooid. De inspecteur heeft voor de geconstateerde overtreding een boeterapport opgemaakt. Hiervoor is begin 2019 een boete opgelegd.

Het asbestverwijderingsbedrijf had in 2013 en 2017 eveneens verzuimd om de concentratie asbestvezels in de lucht zo laag mogelijk onder de grenswaarden te houden. Naar aanleiding van deze twee overtredingen is aan het asbestverwijderingsbedrijf eind 2017 een WPS gegeven. De WPS geldt voor de duur van vijf jaar.
De afdeling Boete, Dwangsom en Inning (BDI) heeft daarom een bevel voorbereid om werkzaamheden gedurende een maand daadwerkelijk stil te leggen. Omdat – samengevat – het asbestverwijderingsbedrijf:

- na de WPS eenzelfde overtreding had gepleegd;
- de overtreding haar kon worden verweten;
- geen adequate maatregelen had getroffen ter voorkoming van verdere overtredingen.

De stil te leggen werkzaamheden betroffen alle werkzaamheden met asbest of asbesthoudende producten door en/of ten behoeve van het asbestverwijderingsbedrijf. Door de inspecteur-generaal is namens de staatssecretaris SZW begin 2019 het asbestverwijderingsbedrijf bij beschikking bevolen om werkzaamheden stil te leggen.
Het asbestverwijderingsbedrijf is tegen de beschikking in bezwaar gegaan en heeft verzocht om een voorlopige voorziening. De voorzieningenrechter heeft het verzoek afgewezen. Zij heeft onder meer geoordeeld dat de staatssecretaris zich terecht op het standpunt mocht stellen dat de eerder opgelegde boetes niet hebben geleid tot voldoende gedragsverbetering bij het asbestverwijderingsbedrijf. Ook mocht de staatsecretaris het algemeen belang voorop stellen. Tot slot is geoordeeld dat alle werkzaamheden met of aan asbest mochten worden stilgelegd, en dat ook verboden mocht worden om anderen opdracht te geven om deze werkzaamheden uit te voeren. Na deze uitspraak zijn de genoemde werkzaamheden stilgelegd door het asbestverwijderingsbedrijf. Dit werd gecontroleerd door arbeidsinspecteurs. In de beslissing op het bezwaar is het bevel om werkzaamheden stil te leggen ongewijzigd in stand gebleven. Het asbestverwijderingsbedrijf is niet in beroep gegaan tegen deze beslissing.

4.3.3 Inning boetes en verbeurde dwangsommen

Voor boetes en verbeurde dwangsommen is in 2019 een bedrag van 18,7 miljoen euro opgelegd. In 2018 bedroeg dit 19,5 miljoen euro. De daling is te verklaren door het verminderde aantal opgemaakte boeterapporten.

Naar aanleiding van bezwaar en (hoger) beroep zijn 267 betaalde boetes (gedeeltelijk) terugbetaald. Er zijn 226 dwanginvorderingen ingesteld omdat betaling van de boete of verbeurde dwangsommen achterwege bleef.

Verder is voor 46 boetes ingestemd met schuldsanering en zijn 27 schuldsaneringstrajecten succesvol (na drie jaar) afgerond. Daarnaast zijn 45 faillissementen bij BDI gemeld en 36 bedrijven ontbonden, waardoor 112 boetes als niet invorderbaar zijn geregistreerd. Ten slotte zijn 75 boetes op dit moment aangemerkt als niet invorderbaar en doorgeleid ter schuldbewaking. Dit houdt in dat regelmatig wordt onderzocht of de boetes inmiddels wel geïnd kunnen worden.

Betalingsregeling

Als de financiële situatie van een overtreder zodanig is dat een boete niet direct kan worden betaald, dan kan een onderbouwd beroep worden gedaan op een verminderde draagkracht. Bij vaststelling van verminderde draagkracht kan worden besloten de boete te matigen of een betalingsregeling aan te bieden. In 2019 is door BDI voor 301 boetes een beroep op draagkracht beoordeeld. Daarop zijn 289 betalingsregelingen verstrekt.

4.4 Medewerkers en budget

ICF-middelen
De in 2019 beschikbaar gekomen extra middelen uit het regeerakkoord voor de Inspectie SZW (12 miljoen euro) zijn voor het grootste gedeelte benut voor het aannemen van inspecteurs en rechercheurs. Gelet op de doorlooptijd van opleiden en inwerktijd (circa een jaar) zijn deze medewerkers naar verwachting eind 2020 operationeel inzetbaar. Eind 2019 hebben de eerste groepen inspecteurs hun opleiding en praktijkbegeleiding afgerond. Zij zijn in 2020 ingezet in de programma's.

Beleidsprogramma Eerlijk, Gezond en Veilig Werk
Om de handhaving te versterken is - naast de intensivering van de inzet van de Inspectie - door het ministerie van SZW het beleidsprogramma 'Eerlijk, Gezond en Veilig Werk' opgezet. Dit programma stimuleert en ondersteunt werkgevers- en werknemersorganisaties in uiteenlopende branches om zich preventief in te zetten voor eerlijk, gezond en veilig werk. Naast het delen van goede voorbeelden en het organiseren van verschillende bijeenkomsten is in 2019 ook een subsidieregeling opengesteld. Dit heeft ertoe geleid dat verschillende branches en partijen concreet aan de slag zijn gegaan met projecten die helpen bij de preventie en/of bewustwording van oneerlijk, ongezond en onveilig werk. Vanaf 2020 richt het programma zich op ondersteuning van branches en sectoren op de volgende vier thema's:
1. binden en boeien van tijdelijke medewerkers;
2. goed opdrachtgeverschap;
3. cao-naleving;
4. *empowerment* van werkenden.

Vanuit diverse inspectieprogramma's wordt samengewerkt met dit beleidsprogramma.

Uitgaven
In 2019 heeft de Inspectie circa 131 miljoen euro aan personele en materiële kosten uitgegeven:
- 120 miljoen euro aan personeel;
- 11 miljoen euro aan materiële uitgaven.

In 2019 is de bezetting van de Inspectie met 85 fte toegenomen tot 1.335 fte.

4.5 Kerncijfers Inspectie SZW

De in tabel 1 opgenomen kerncijfers geven op hoofdlijnen de ontwikkeling weer van de in het ICF genoemde speerpunten en de bijdrage van de Inspectie SZW aan de realisatie van maatschappelijk effect. De resultaten en effecten van de uitgevoerde toezichtprogramma's worden beschreven in hoofdstuk vijf.

4.5.1 Inspectie Control Framework
De stijging van het aandeel reactieve inspecties in het totaal uitgevoerde inspecties op gezond en veilig werken is in 2019 tot stilstand gebracht, als gevolg van de stijging van de beschikbare capaciteit voor preventieve activiteiten (75:25). De verwachting is dat in de loop van 2020 de balans actief/reactief in beginsel bereikt zou worden doordat dan de in 2019 geworven inspecteurs inzetbaar zijn. De maatregelen om de corona uitbraak te bestrijden, die onder andere inhouden dat de Inspectie planbare actieve bezoeken (deels) uitstelt, maken echter dat het hoogst onzeker is wat de precieze inzet van de inspectie in de rest van 2020 zal zijn.
Bij de deelname van de Inspectie aan de gezamenlijke Brzo-inspecties is door capaciteitsuitbreiding in 2019 al een stijging zichtbaar ten opzichte van 2018. In 2019 is de berekening van de deelname van de Inspectie SZW gelijkgetrokken met de definitie die gehanteerd wordt door de gezamenlijke Brzo-partners. De indicator wordt berekend op basis van de deelname van de Inspectie SZW aan de regulier geplande inspecties. Hierbij worden ook de inspecties meegenomen die door het Staatstoezicht op de Domeinen (SodM) worden verricht op het terrein van de Inspectie SZW.[49] In het deelnamepercentage 2018 zoals opgenomen in het jaarverslag Inspectie SZW van dat jaar zijn deze inspecties wel meegenomen in de noemer, maar niet in de teller, terwijl in de Brzo-rapportage[50] hiervoor wel is gecorrigeerd.
In onderstaande tabel worden de gevolgen van deze aanpassing zichtbaar gemaakt.

Deelname Inspectie SZW aangezamenlijke BRZO-inspecties	2018	2019
Definitie Inspectie SZW (%)	56	69
Definitie gezamenlijke Brzo-partners (%)	60	70

[49] Naast de eigen taken vanuit de Mijnbouwwet en de Gaswet houdt het SodM namens de minister van SZW toezicht op de Arbowet, het Besluit risico's zware ongevallen (BRZO) en ATW op mijnbouwwerken en op windmolens op zee. In de Aanwijzingsregeling toezichthoudende ambtenaren en ambtenaren met specifieke uitvoeringstaken op grond van SZW wetgeving staat genoemd waarvoor het SoDM de toezichtstaken namens de Inspectie SZW uitvoert (art. 7.1).
[50] Brzo+- Monitor naleving en toezicht 2018 , pag 11.

In 2019 is de visie op informatiegestuurd werken geconcretiseerd. Er is verder gewerkt aan het realiseren van een bronnenregister en met het werken met data is veel ervaring opgedaan De beoogde doelstelling geldt voor het jaar 2023.

Capaciteitsinzet

De kerncijfers 'Capaciteitsinzet' geven weer hoe de beschikbare capaciteit is verdeeld over de verschillende domeinen. Er is een wervingsmodel opgesteld waardoor de capaciteitsinzet de komende jaren groeit naar de gewenste inzet op de verschillende domeinen in 2023.

Effect

Een indicatie voor het beoogde maatschappelijk effect is het handhavingspercentage. Het handhavingspercentage bij eerste inspectie geeft inzicht in de mate waarin de Inspectie SZW erin slaagt om met een risicogerichte aanpak werkgevers te bezoeken die de wet overtreden. Het streven is dat bij een eerste inspectie bij meer dan de helft van de bezochte bedrijven hiervan sprake is. Het handhavingspercentage bij herinspectie zegt iets over de mate waarin de Inspectie SZW erin slaagt om een gedragsverandering te realiseren bij werkgevers die de regels niet naleefden.

Tabel Inspectie Control Framework, capaciteitsinzet, effecten

	Realisatie 2017	Realisatie 2018	Realisatie 2019	Raming 2019	Raming 2020	Raming 2023
1. Inspectie Control Framework						
Verhouding actief/reactief in Gezond en Veilig (excl. Brzo; %)	30:70	24:76	25:75	[1]	50:50	
Deelname Inspectie SZW aan gezamenlijke Brzo-inspecties (%)	60	56	70 [2]	[1]	>90	
Niveau informatiegestuurd werken (schaal 0-5)[3]	-	-		[1]		3
Inspectiedekking Eerlijk werk (%) [4]	-	-		[1]		2
2. Capaciteitsinzet [5]						
Gezond en Veilig (%)	[6]	41	42	[1]		34
Gevaarlijke Stoffen(%)	[6]	11	13	[1]		13
Arbeidsmarktdiscriminatie (%)	[6]	2	3	[1]		2
Eerlijk (%)	[6]	43	40	[1]		50
Werk en Inkomen (%)	[6]	3	2	[1]		1
3. Effect						
Handhavingspercentage eerste inspectie Gezond en Veilig (excl. Brzo)	55	57	46 [7]	> 50		
Handhavingspercentage herinspectie Gezond en Veilig (excl. Brzo)	21	12	16 [7]	< 50		
Handhavingspercentage Brzo [8]	44	47	43 [7]	40		< 40
Handhavingspercentage eerste inspectie Eerlijk	50	52	47 [7]	> 50		
Handhavingspercentage herinspectie Eerlijk	39	27	42 [7]	< 50		

[1] De Inspectie heeft voor de tussenliggende jaren geen tussentijdse doelen geformuleerd. De uitbreiding richt zich op doelen in 2020 en 2023. Voor de tussenliggende jaren zijn geen betekenisvolle doelen mogelijk.
[2] De definitie van dit kerncijfer is met ingang van 2019 gelijkgetrokken met de definitie zoals deze wordt gehanteerd in de rapportage van de Brzo-partners.
[3] Definitie niveau 2: "Interne informatie wordt gestructureerd verzameld in de eigen organisatie en informatie geeft antwoord op wat het probleem is". Definitie niveau 3: "Interne en externe informatie wordt gestructureerd verzameld en geanalyseerd. Informatie heeft een sturende rol". Een implementatieplan is opgesteld om in stappen van activiteiten in 2023 niveau 3 te bereiken. In de tussenliggende jaren is de realisatie niet uit te drukken in een realisatiecijfer.
[4] Dit betreft het aandeel van alle bedrijven waar oneerlijk werk een potentieel risico is en waar de Inspectie SZW toezicht heeft gehouden. Voor 2017, 2018 en 2019 is geen realisatie beschikbaar. Het kerncijfer is geconcretiseerd voor 2020, waarbij naast inspecties ook het bereik van andere interventies wordt meegenomen.
[5] Betreft alleen de capaciteitsinzet in de programma's.
[6] Er is geen realisatie voor 2017 beschikbaar. Het betreft een kerncijfer dat in de SZW-begroting 2018 is geïntroduceerd. De Inspectie SZW heeft haar administratie zo aangepast dat realisaties voor het eerst over 2018 beschikbaar zijn.
[7] In 2019 is sprake geweest van een wijziging in het registratiesysteem. Dit heeft tot gevolg dat de berekening van het handhavingspercentage 2019 is gewijzigd. Dit heeft een beperkte invloed op de hoogte van het percentage.
[8] Bij het inspecteren van Brzo-bedrijven bestaat er geen onderscheid tussen eerste inspecties en herinspecties. De werkwijze is dat de Inspectie SZW blijft inspecteren totdat een onvolkomenheid of overtreding is opgeheven.

De handhavingspercentages eerste inspectie op de domeinen Gezond en Veilig en Eerlijk laten een lagere realisatie zien dan de beoogde 50 procent. Hiervoor is niet een enkele reden aan te wijzen. In een aantal programma's is mogelijk nog nadrukkelijker onderscheid nodig tussen op handhaving gerichte interventies en overige interventies. En in sommige gevallen is dat onderscheid wellicht ook niet te maken. Dat blijkt bijvoorbeeld het geval bij de resultaten op het inspecteren op de aanwezigheid van een RI&E. In 2019 heeft de Inspectie een groot aantal bedrijven aangeschreven met het verzoek hun RI&E op te sturen. Van de aangeschreven bedrijven hebben er 133 een RI&E opgesteld nadat ze deze brief hadden ontvangen. Dat is uiteraard een wenselijk resultaat: hoe meer bedrijven een RI&E gaan opstellen, hoe beter. Omdat alleen is gehandhaafd bij bedrijven die ook daarna niet in het bezit waren van een RI&E, valt het handhavingspercentage van deze interventie lager uit.

Daarnaast blijkt dat de onderzoeken van arbeidsongevallen en klachten een drukkend effect hebben op het handhavingspercentage. Bij arbeidsongevallen en klachten laat de Inspectie zich niet alleen sturen door de kans een overtreding aan te treffen, maar ook door de aard en ernst. Daardoor is het handhavingspercentage daar minder beïnvloedbaar.
Op het domein Eerlijk zijn de eerste inspecties minder risicogericht geweest dan vorig jaar. Komende jaren zal - zoals gepland - meer geïnvesteerd worden in risicogericht en informatiegestuurd werken. De Inspectie wil het grootste deel van haar capaciteit immers besteden aan de niet-willers, notoire overtreders en criminele organisaties. Daarbij is het streven naar een handhavingspercentage dat hoger is dan 50 procent. Ook is er aandacht voor het gedifferentieerd afhandelen van meldingen en klachten, zodat ook hierbij de Inspectie haar capaciteit meer risicogericht inzet. Of dit al in 2020 al gerealiseerd wordt is – gelet op de coronacrisis – niet zeker.

In onderstaande tabel zijn de cijfers opgenomen: aantallen inspecties en opsporingsonderzoeken. Deze aantallen zijn een uitvloeisel van de programmering en geen doel op zichzelf.

Inspecties en onderzoeken Inspectie SZW

	Realisatie 2018	Realisatie 2019
Aantal inspecties en onderzoeken Gezond en Veilig (excl. Brzo)	8.232	9.104
Aantal inspecties en onderzoeken Brzo	289	343
Aantal inspecties Eerlijk	1.947	2.297

HET LOON KRIJGEN
DAT JE VERDIENT
#DASPASEERLIJK

DEEL II Verantwoording programma's

5 Resultaten programma's

De Inspectie beoordeelt steeds welke risico's prioriteit verdienen. Ze doet dit op basis van risicoanalyse, omgevingsverkenning en de inschatting van de potentiele meerwaarde van inspectiebemoeienis. De risico's doen zich in delen van de arbeidsmarkt in verschillende mate voor. Als een bepaald risico breed verspreid over de arbeidsmarkt voorkomt, kiest de Inspectie voor een thematische insteek (5.2). Concentreren veel risico's zich in een bepaalde bedrijfstak, dan ligt een sectoraanpak voor de hand (5.1). Verder kent de Inspectie nog een tweetal stelsels waarop zij toezicht houden in stelselprogramma's (5.3). Tot slot ontvangt de Inspectie jaarlijks een groot aantal meldingen die in twee reactieve programma's worden afgehandeld (5.4).

5.1 Sectorprogramma's

Daar waar in een sector veel diverse hoog geprioriteerde risico's voorkomen is gekozen voor een sectorprogramma. Vaak spelen er zowel risico's op eerlijk werk als op veilig of gezond werk. Zoals onderbetaling, illegale tewerkstelling, blootstelling aan gevaarlijke stoffen, onveiligheid op de werkplek, fysieke overbelasting en fysische overbelasting. Door een sectorale aanpak kunnen risico's gericht en gecombineerd worden aangepakt met betrokkenheid van sociale partners, brancheverenigingen en sectorale kennisinstituten.

5.1.1 Het programma Bouw en infra

Maatschappelijk belang

In de sectoren die vallen onder het programma Bouw en infra zijn 31.000 werkgevers, 300.000 werknemers en 129.000 zzp'ers actief[51]. Hier spelen relatief veel risico's met een hoge prioriteit. De bouw is de sector met de meeste ernstige ongevallen, zoals vallen van hoogte en ongevallen met machines. Op het terrein van gezond werk gaat het om dynamische overbelasting en blootstelling aan lawaai en aan kankerverwekkende stoffen (waaronder chroom-6 en kwarts). Beroepsziekten als gevolg van onder andere blootstelling aan kankerverwekkende stoffen en dynamische overbelasting vormen een groot gezondheidsrisico in de bouw en infra.

Wat betreft eerlijk werk spelen de risico's op arbeidsuitbuiting, onderbetaling en illegale tewerkstelling. De meeste risico's zitten in de sectoren burgerlijke- en utiliteitsbouw, de bouw van wegen, spoorwegen en kunstwerken, in renovatie en in het slopen van bouw- en kunstwerken. Het zijn voornamelijk werknemers in uitvoerende beroepen op de bouwplaatsen die in hoge mate worden blootgesteld aan de eerder genoemde risico's. Vooral bij grote projecten wordt de uitvoering van werkzaamheden gekenmerkt door lange ketens van onderaanneming. Uit de inspectiepraktijk komt naar voren dat in het ontwerp of de opdracht van bouwprojecten weinig rekening wordt gehouden met de risico's op oneerlijk, onveilig en ongezond werken. Dit leidt verder op in de keten tot te weinig aandacht voor passende maatregelen.

Beoogd maatschappelijke effect

- Stimuleren van verantwoord opdrachtgever- en opdrachtnemerschap voor veilig, gezond en eerlijk werk in de bouw en infra.
- Versterken van het toezicht op naleving van arbeidswetgeving bij (kortdurende) renovaties en bij het duurzaam maken van woningen in grote gemeenten.

Realisatie beoogde resultaten 2019

Resultaat 1:Afspraken met grote, landelijk opererende opdrachtgevers over de borging van de bouwprocesbepalingen in de voorbereidende en uitvoeringsfase.

Het programma heeft ingezet op het verbeteren van de naleving bij een van de grootste, landelijk opererende

[51] Herkomst cijfers in dit hoofdstuk:
werkgevers: CBS, Algemeen bedrijvenregister, gemiddeld aantal bedrijven in 2018 per SBI-code, hoofd- en belangrijkste nevenactiviteit;
zzp'ers: CBS, Inkomensstatistiek, op basis van SBI-code, 2018, hoofdactiviteit; werknemers: CBS, koppeling Algemeen bedrijvenregister en Polisadministratie, gemiddeld aantal banen van werknemers 2018 per SBI-code, hoofdactiviteit.

Nederlandse opdrachtgevers. Door deze opdrachtgever is een plan opgesteld met verbeteracties. Het plan moet opdrachtgeversverplichtingen uit het Bouwprocesbesluit beter verankeren, van de top van de organisatie tot de werkvloer. In 2019 heeft deze opdrachtgever stappen gezet bij het implementeren van de verbeteracties. Zo zijn onder andere extra gezondheids- en veiligheidscoördinatoren geworven. Daarnaast is intensief gewerkt aan het veranderen van de zienswijze van de opdrachtgever door deze door de bril van eerlijk, gezond en veilig werken in de hele keten te laten kijken.

Door de beheerder van het Nederlands spoorwegennet zijn eveneens verdere stappen gezet in de verbetering van de arbeidsveiligheid voor werknemers in de railinfra. Na de uitfasering van het werken onder hoogspanning in 2019 is ook het werken aan laagspanningsinstallaties - samen met de Inspectie SZW - onder de loep genomen. Als resultaat daarvan zijn inmiddels de eerste veiligere, aanraakvrije, laagspanningskasten geplaatst. De spoorwegennetbeheerder neemt zijn verantwoordelijkheid door bijvoorbeeld van aannemers te verlangen dat ze veilig werken en daar toezicht op te houden.

Resultaat 2: Eerlijk werk bij renovatie en bij het duurzaam maken van woningen is de norm in grote gemeenten.
In een aantal grote gemeenten zijn in 2019 inspecties op eerlijk werk uitgevoerd bij de renovatie van woningen en gebouwen. Verder zijn de eerste stappen gezet om als Inspectie beter te weten waar woningen en gebouwen worden gerenoveerd met een verhoogd risico op oneerlijk werk. Hiervoor is door de Inspectie SZW een signalenkaart ontwikkeld. Deze maakt het voor de bouw- en woningtoezichtinspecteurs van gemeentes eenvoudiger om locaties waar mogelijk oneerlijk werk wordt verricht te herkennen en te melden aan de Inspectie. De Inspectie is met een aantal grote gemeenten afspraken aan het maken om hierbij nauwer samen te werken.

Resultaat 3: Afspraken met invloedrijke stakeholders om verantwoord opdrachtgeverschap te borgen voor de hele branche.
De Inspectie is samen met Bouwend Nederland in gesprek gegaan met een aantal grote opdrachtgevers en opdrachtnemers over het thema moreel leiderschap in de bouw. Vragen als 'Wat wordt er gedaan wanneer het tegenzit en de veiligheid op de bouwplaats in gevaar komt?', 'Wordt dan moreel leiderschap getoond?' en 'Hoe kunnen bestuurders van grote opdrachtgevende en opdrachtnemende partijen er samen voor zorgen dat veilig wordt gewerkt?' zijn besproken. Resultaat is dat de bestuurders zich meer bewust waren van hun rol als leider in de organisatie om veilig en gezond werken te agenderen in de bestuurskamer. En dat zij daarvoor aanspreekbaar zijn van de hele managementlaag eronder tot aan de werkvloer en vice versa.

Resultaat 4: Voor gevaarlijke stoffen, waaronder chroom-6 en kwarts, zijn - in samenwerking met het programma Bedrijven met gevaarlijke stoffen - de belangrijke stakeholders samengebracht en is een veilige werkwijze geagendeerd.
Om bij zowel grote, landelijk opererende opdrachtgevers als bij MKB-bouwbedrijven de bewustwording over blootstelling aan gevaarlijke stoffen tijdens bouwwerkzaamheden te vergroten, is in samenwerking met het programma Bedrijven met gevaarlijke stoffen een gesprek gevoerd met opdrachtgevers en brancheorganisaties in de bouw en infra over een veilige werkwijze met chroom-6. Daarnaast is een social mediacampagne ingezet. Deze campagne, over de risico's van blootstelling aan kwartsstof, houtstof en dieselmotoremissie, heeft via Twitter en LinkedIn specifiek de bouwsector bereikt.

Resultaat 5: Er worden lessen getrokken uit ongevallen, waardoor opdrachtgevers en opdrachtnemers veiliger werken.
in het programma meldingen, onderzoeken en preventie ongezond en onveilig werk is een gedifferentieerde aanpak ongevalsonderzoek ontwikkeld (zie 5.4.1) die hieraan bijdraagt.

Overige resultaten

Toezien op verantwoord opdrachtgeverschap
Verantwoord opdrachtgeverschap houdt in dat opdrachtgevers aandacht hebben voor eerlijk, gezond en veilig werken in alle fases van de opdracht. Van ontwerp tot oplevering of uitvoering en sloop.[52] In 2019 is ingezet op het stimuleren van verantwoord opdrachtgeverschap, waarbij een gevarieerde mix aan voorlichtingsmiddelen en andere interventies is ingezet. Dit met het oog op meer effect in alle fasen van het bouwproces.

[52] Vanuit de Arbobepalingen en in het bijzonder de bouwprocesbepalingen, is de opdrachtgever verplicht in de ontwerpfase zich ervan te vergewissen, dat zelfstandigen of werkgevers in de uitvoeringsfase in staat zijn hun werkzaamheden veilig en gezond uit te (laten) voeren.

Gebiedsgerichte aanpak en MKB-bedrijven
In het aardbevingsgebied in Groningen moet een aanzienlijk aantal woningen opnieuw worden gebouwd of hersteld. De Inspectie stimuleert de veiligheid van de bouw in het Groningse aardbevingsgebied door een gebiedsgerichte aanpak en door een mix aan interventies. Hierbij wordt nauw samengewerkt met lokale partijen. De voornaamste interventies richten zich op het verhogen van het kennisniveau op het gebied van het bouwproces en de verantwoordelijkheden van opdrachtgever en opdrachtnemer bij MKB-bedrijven. Dit doet de Inspectie SZW door opdrachtgevers en opdrachtnemers naar hun eigen werk te laten kijken door de bril van de inspecteur en dit door te vertalen naar de dagelijkse praktijk. Diverse partijen zijn bijeen gebracht voor een gezamenlijke discussie over eerlijk, gezond en veilig werken. In dat kader heeft ook een gesprek plaatsgevonden met meerdere woningcorporaties uit het gebied. De betrokken woningcorporaties geven er in contacten blijk van, dat ze serieus met hun verantwoordelijkheid uit de bouwprocesbepalingen aan de slag zijn gegaan. Als na deze interventies in de praktijk blijkt, dat de opdrachtgevers en opdrachtnemers nog onvoldoende de verantwoordelijkheid nemen, wordt via inspecties ook gehandhandhaafd.

Verkenningen opdrachtgeversverplichtingen woningcorporaties
Door inspecties te doen in een aantal grote steden is verkend in hoeverre de woningcorporaties hun opdrachtgeversverplichtingen voor eerlijk, veilig en gezond werken hebben ingevuld. Hiervoor is ook een actie uitgevoerd bij woningcorporaties in Limburg, waarbij de werkzaamheden op 33 bouwplaatsen zijn stilgelegd. De ervaringen met woningcorporaties in Groningen zijn hierbij meegenomen. Uit deze verkennende inspecties bleek dat de invulling van verantwoord opdrachtgeverschap nog niet op orde is. Woningcorporaties worden dan ook als belangrijke groep opdrachtgevers gezien. Een groep waar in 2020 met gerichte interventies op wordt ingezet.

Preventief en agenderend communiceren
Communicatie is zowel agenderend als preventief ingezet door het programma. Dit heeft onder andere geleid tot de nodige aandacht in de pers voor eerlijk, gezond en veilig werken in de bouw. Door bijdragen aan bijeenkomsten- in de vorm van presentaties over verantwoord opdrachtgeverschap en de bouwprocesbepalingen - wordt met enige regelmaat bij diverse doelgroepen het belang van deze thema's benadrukt. Om blijvende aandacht voor verantwoord opdrachtgeverschap te bevorderen is onder meer een online magazine gepubliceerd.[53]

5.1.2 Het programma Agrarisch en groen

Maatschappelijk belang
In deze sector zijn 19.000 werkgevers, 128.000 werknemers en 68.000 zzp'ers actief. Er spelen veel risico's met een hoge prioriteit op zowel het terrein van gezond en veilig werk als op eerlijk werk. Bij gezond en veilig werk gaat het vooral om fysieke overbelasting en blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Daarnaast gaat het ook om sectorspecifieke risico's als gevolgen van werken met dieren en veiligheidsproblemen rondom het woonerf. Verder is er sprake van relatief veel ongevallen waaronder ongelukken met machines, vallen van hoogte en vergiftiging (verstikking).

De teeltgebonden arbeidspieken (zoals asperges, aardbeien en paddenstoelen) en de voortdurende aandacht voor (loon) kostenreductie door sterke concurrentie tussen bedrijven en prijsbepaling in de keten, maken dat eerlijk werken onder druk staat. Daarbij gaat het ook om relatief veel tijdelijk, buitenlands en lager opgeleid personeel. Op het terrein van eerlijk werk speelt het risico op arbeidsuitbuiting, onderbetaling en illegale tewerkstelling.

Beoogd maatschappelijk effect
Het bevorderen van eerlijk, veilig en gezond werken in een sociaal vitale, agrarische en groene sector.

Realisatie beoogd resultaten 2019
Resultaat 1: In de deelsectoren glastuinbouw en open teelten is het handhavingspercentage, voor de wetten Wav, WML, Waadi, WagwEU en ATW, bij gerichte inspecties minstens 50 procent en tijdens herinspecties lager dan 50 procent.
In 2019 is op het terrein van eerlijk werk risicogericht geïnspecteerd in de glastuinbouw en deelsectoren van de 'open teelten': zacht en houtig fruit en grootfruit. Daarnaast is geïnspecteerd naar aanleiding van klachten en meldingen. Uit voorlopige cijfers blijkt dat in de glastuinbouw het beoogde handhavingspercentage is gehaald (53%).

[53] https://magazines.rijksoverheid.nl/inspectieszw/verantwoordopdrachtgeverschap/2019/01/index2

Collectieve aanpak om fysieke belasting in champignons te verminderen

Het plukken van champignons zorgt voor fysieke overbelasting. Dit is een bekend feit en het is meerdere keren onderzocht. Het automatiseren van het plukwerk vergt een grote kosteninvestering, die bedrijven door de hoge concurrentiedruk niet zomaar doen. Naar aanleiding van eerdere arbo inspecties heeft de Inspectie SZW intensief overleg gevoerd met de vakgroep Paddenstoelen ZLTO. Via het bevriezen van de kennisgevingseis is de sector de ruimte geboden om tot een collectieve aanpak te komen. Onder druk van verdere handhaving en gesprekken heeft de Inspectie SZW een branchecatalogus geëist waarin in ieder geval een oplossing is opgenomen voor de fysieke belasting die het plukken met zich meebrengt. Verder is het traject van een cao opgestart voor deze sector, wat jarenlang niet aan de orde was.

Resultaat 2: Aandacht voor eerlijke beloning en acceptabele werk- en rusttijden is met behulp van een communicatiecampagne gestimuleerd.

Om onder andere in deze sector de norm rond eerlijk werk helder neer te zetten en gewenst gedrag te versterken, is een bredere communicatie-aanpak gekozen (zie hoofdstuk 1).

Aanpak blootstelling gewasbeschermingsmiddelen en biologische agentia

Binnen de agrarische en groene sector spelen de risico's van blootstelling aan verschillende gevaarlijke stoffen en biologische agentia[54]. Meldingen gaan vaak over een combinatie van problemen op het terrein van eerlijk werk, veilig werk en gezond werk[55]. Bij gezond werk en blootstelling aan gevaarlijke stoffen en biologische agentia gaat het met name om gewasbeschermingsmiddelen, dieselmotoremissie[56], schimmel, biologische agentia[57] en asbest of niet nader gedefinieerde gevaarlijke stoffen.

De meeste risico's bij gevaarlijke stoffen spelen in de behandeling van gewassen na oogst en zaden voor vermeerderingen. Eczeem speelt als beroepsziekte alleen in de teelt van bloemen, voedergewassen en vezelgewassen.[58] Het risico van besmettingen met biologische agentia door contact met dieren speelt met name in de veehouderij en in mindere mate in de bosbouw en bij dieren- en veeartsen. De kans op legionellabesmettingen spelen vooral in de tuinbouw. Andere sectorspecifieke gevaarlijke stoffen in deze sector zijn bijvoorbeeld blootstelling aan dieselmotoremissie, gewasbeschermingsmiddelen[59] en allergenen van organische oorsprong[60].

Het effect op de gezondheid van werknemers door blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen is volgens de 'Impact op de kwaliteit van leven-schaal'l[61] 47. Daarmee komt het uit op een laag/gemiddelde score ten opzichte van andere gevaarlijke stoffen in deze sector. Zo scoort blootstelling dieselmotoremissie op de genoemde schaal 85 en biologische agentia bij dieren 76. Het aantal personen met een beroepsziekte door blootstelling aan gewasbestrijdingsmiddelen is onbekend; voor biologische agentia bij dieren is dit wel

[54] Zoals sensibiliserende stoffen (allergenen), bijtende stoffen (corrosieve stoffen), irriterende stoffen (zuren, reinigingsmiddelen, oplosmiddelen), lasrook, DME, gewasbeschermingsmiddelen, biologische agentia afkomstig van een dier, biologische agentia vanuit een (waterverneve-lende) installatie en allergenen van organische oorsprong.

[55] Bijvoorbeeld: uitzendkrachten die werken met reinigingsmiddelen bij een inlener zonder dat persoonlijke beschermingsmiddelen (PBM) worden verstrekt of informatie word gegeven over het product. Maar ook meldingen van vermoedelijke arbeidsuitbuiting, waarbij de component gezond werk ondergeschikt lijkt.

[56] Bijvoorbeeld tractoren of heftrucks die door de productieloods voor komkommers en paprika rijden met als gevolg blootstelling aan DME.

[57] Bijvoorbeeld: de zogenaamde 'vangers' in de pluimveesector gebruiken geen mondkapje (PBM), omdat dit lastig is bij inspanning en zweten. Dit is een bekend probleem in de sector.

[58] Inspectie SZW, Inspectiebrede risicoanlyse, 2019

[59] Gewasbeschermingsmiddelen (fungiciden, herbiciden, insecticiden, nematiciden en rodenticiden) zijn stoffen die gewassen beschermen tegen ziekten, plagen en onkruid. Ze worden gebruikt in de land- en tuinbouw (bijvoorbeeld in kassen of boomgaarden). Blootstelling kan onder andere plaatsvinden tijdens het klaarmaken van het middel, mengen, laden, en toepassen en reinigen van gebruikte apparatuur. Daarnaast kan blootstelling optreden door het betreden van een behandelde ruimte of door contact met behandelde artikelen of behandelde plantaardige producten

[60] Bijv. tarwe, bloemen en paddenstoelen.

[61] Binnen de Inspeciebrede Risicoanalyse van de Inspectie SZW is voor alle effecten een waarde op een *impact-op-de-kwaliteit-van-leven-schaal* vastgesteld, die loopt van 3 (licht gehoorverlies zonder tinnitus) tot 99 (leukemie in de terminale fase). Deze waarden worden vervolgens gebruikt om de effecten voor de risico's te berekenen. Op deze manier kunnen alle risico's op dezelfde effectschaal worden gescoord.

bekend, namelijk 4.470. Voor dieselmotoremissie is dat 100. Het percentage van alle werknemers dat wordt blootgesteld aan gewasbestrijdingsmiddelen bedraagt 1,5. Voor dieselmotoremissie is dat 10,7 procent en voor biologische agentia bij dieren 8,1 procent.[62]

Meldingen over gewasbeschermingsmiddelen hebben onder andere betrekking op de teelt van tulpen en bloembollen, gerbera's, orchideeën, sla, witlof en paprika's. In meerdere gevallen geven de klagers aan dat er gespoten wordt terwijl er ook medewerkers aan het plukken zijn. Dit leidt tot klachten zoals hoofdpijn, misselijkheid, bloedneus en huiduitslag.

In de sector agrarisch en groen is er - via behandeling van klachten en ongevalsonderzoeken - altijd aandacht geweest voor blootstelling aan gevaarlijke stoffen en biologische agentia. Sinds 2012 is er voor deze sector een programmatische aanpak waar het risico blootstelling aan gevaarlijke stoffen onderdeel van uitmaakte. Dat gold ook voor biologische agentia. In het kader van deze programma's hebben inspecties en herinspecties plaatsgevonden en is over deze risico's gecommuniceerd naar werkgevers en werknemers in de sector.

Personeel in gevaar door onveilig gebruik van bestrijdingsmiddelen

Een kweker van hortensia's en potchrysanten gaat achteloos om met bestrijdingsmiddelen. Het personeel werkt onvoldoende beschermd in kassen waarin met bestrijdingsmiddelen wordt gespoten. Dit blijkt uit een controle van de Inspectie SZW die wordt uitgevoerd samen met de NVWA, naar aanleiding van een melding. Het bedrijf heeft niet in kaart gebracht in welke mate medewerkers worden blootgesteld aan de gevaarlijke stoffen. In het verlengde daarvan beschikken werknemers niet over de benodigde beschermingsmiddelen zoals een spuitpak, bril, handschoenen en veiligheidsschoenen. De oogdouche staat verkeerd opgesteld en de bestrijdingsmiddelen worden verkeerd bewaard. Arbeidsmiddelen zoals de spuitapparaten waarmee het bedrijf werkt, zijn niet gekeurd. Zogeheten veiligheidsinformatiebladen met belangrijke informatie over de risico's van een gevaarlijke stof en aanbevelingen voor het veilig gebruik ervan, ontbreken. Verder heeft het bedrijf geen of een onveilige procedure voor het weer betreden van de kas wanneer de planten net zijn bespoten. De Inspectie SZW heeft geëist dat het bedrijf orde op zaken stelt en houdt hier toezicht op.

In de periode 2013-2019 hebben 315 zaken betrekking op blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen en biologische agentia, waarbij in totaal 536 overtredingen werden geconstateerd. Deze overtredingen hadden meestal betrekking op de beoordeling van mogelijk aard, mate en duur van blootstelling in de RI&E en de getroffen maatregelen. Het ging daarbij om zowel technologische- als organisatorische en persoonlijke beschermingsmiddelen om blootstelling te beperken en - zo mogelijk -tot vervanging van gevaarlijke stoffen te komen. De meeste inspecties hebben plaatsgevonden binnen de (sub) sectoren teelt van bloemen en heesters, melkveebedrijven, teelt van groenten en pluimveebedrijven.

De laatste vier jaar zijn minder inspecties op dit onderwerp uitgevoerd door de vereiste capaciteitsinzet op veilig werk (ongevallen).[63] Door de extra capaciteit uit de zogenoemde ICF-gelden voor de aanpak van blootstelling aan gevaarlijke stoffen, kan de komende jaren een stijgende inzet van inspecties in risicosectoren worden verwacht. Bovendien vindt in 2020 in het kader van de 'Arbo in Bedrijf Specials' onderzoek plaats naar blootstelling aan gewasbeschermingsmiddelen in de sector en gaat de Inspectie blootstelling aan organisch stof in de veehouderij inventariseren.

[62] Inspectie SZW, Inspectiebrede risicoanalyse, 2019, p. 143-240

[63] "*Met inspecties en herinspecties wordt gezorgd dat werkgevers binnen wettelijke grenzen opereren. In 2019 focust het programma hierbij op eerlijk werk*" (p. 21) Inspectie SZW, jaarplan 2019.

errace with
a view
6,95
HALLOUMI
HALLOUMI
HALLOUMI
Mont d'Or

Melding over biologische agentia
Een werknemer heeft tijdens het uitmesten van varkenshokken en het schoonspuiten van de kraamstal STEC E. coli opgelopen. Tijdens het schoonspuiten met hogedruk heeft de werknemer poepspetters in het gezicht gekregen. Hij kreeg geen persoonlijke beschermingsmiddelen om zijn gezicht te beschermen. De GGD is hierbij betrokken en heeft de werknemer aangeraden het bij de Inspectie te melden. Door de besmetting met de STEC E. coli is de werknemer in de ziektewet gekomen.

Er zijn de afgelopen vier jaar ook andersoortige interventies dan inspecteren ingezet op het terrein van gezond werk. Zoals onderzoek naar blootstelling aan organische stof binnen de varkenshouderij door het *Insitute for Risk Assessment Sciences* (IRAS) van de Universteit Utrecht, gesubsidieerd door het ministerie van SZW. De resultaten worden eind 2020 verwacht. De bedoeling is dat dit onderzoek normstellend zal zijn voor de hele varkenshouderij. Daar waar jaren geleden de invoering van een blootstellingsnorm niet haalbaar bleek, wordt dit traject nu weer opgepakt.

Overige resultaten

Bereidheid medewerking aan inspecties en meldingsbereidheid bij Midden- en Oost-Europese werknemers
Uit een interne, kwalitatieve verkenning van de Inspectie zijn de motieven van werknemers uit Midden- en Oost-Europa om wel of niet mee te werken aan een inspectieonderzoek in beeld gebracht. De angst het werk - en daardoor ook het inkomen - te verliezen is de meest genoemde reden. Daarnaast wordt genoemd: afhankelijk zijn van de werkgever, gebrek aan kennis van wet- en regelgeving, wantrouwen richting de overheid, een intimiderende werkgever, onbekendheid met de gevolgen van het afleggen van een verklaring en van mening zijn dat er überhaupt niets mis is. De bevindingen komen grotendeels overeen met die uit eerder gepubliceerde (wetenschappelijke) literatuur. De Inspectie SZW gaat met brancheverenigingen binnen de sector in gesprek over eventuele passende vervolgstappen in de praktijk.

Samenwerking in voorlichting op locatie
Verzorgen van voorlichting door FNV en de Inspectie SZW op locatie aan Poolse werknemers. Zowel op het gebied van eerlijk als veilig. Vanuit deze voorlichting zijn verschillende nieuwe meldingen opgepakt.

Inzet op Europese aanpak gevaarlijke veldhakselaar
In reactie op een dodelijk ongeval met een veldhakselaar is na afronding van het onderzoek besloten om deze machine nader onder de loep te nemen. Het blijkt dat in de dagelijkse praktijk de hakselaar anders wordt gebruikt dan de voorschriften en handleidingen voor veilig gebruik voorschrijven. Er zijn verschillende overleggen gevoerd met leveranciers van deze machines. Daarnaast is het traject opgestart om dit aan de orde te stellen bij de Europese normcommissie.

Samenwerking

- De Inspectie ontwikkelt – in samenwerking met kennisinstituut Stigas en sociale partners – communicatieproducten om veiligheidsbewustzijn en -gedrag bij werkgevers en zelfstandige ondernemers te bevorderen.
- Goede praktijken worden – waar mogelijk in samenwerking met stakeholders (onder meer LTO-Nederland) – uitgedragen.
- De Inspectie zet de samenwerking met de NVWA en regionale en lokale samenwerkingsverbanden door. Ze doet dit door het opsporen van ongewenste situaties, door efficiënter samen te werken en samen op te treden.

5.1.3 Het programma Horeca en detailhandel

Maatschappelijk belang

Het programma Horeca en detailhandel heeft een scope van 100.000 werkgevers, ruim 1,3 miljoen werknemers en 79.000 zzp'ers. In de horecasector werkt een groot aantal jonge werknemers in kleinere flexbanen. Zo is in de restaurants en fastfoodservice ongeveer de helft van de medewerkers jonger dan 25 jaar. Ook het aantal baanwisselingen is groot: in restaurants worden jaarlijks 45 procent nieuwe medewerkers ingewerkt. Daarnaast werken er in de horeca relatief veel arbeidskrachten uit Aziatische landen. Dit zijn doorgaans kwetsbare groepen op de arbeidsmarkt. Van de werkenden in de horeca heeft 41 procent een kwetsbare arbeidsmarktpositie, 57 procent heeft te maken met fysieke overbelasting en ook de mate van psychosociale arbeidsbelasting in deze sector is hoog (54%). De focus van het programma lag in 2019 op het gebied van eerlijk werk bij een aantal doelgroepen: strandtenten, terrassen met bedienend personeel en horeca tijdens evenementen, bezorgrestaurants en de beautybranche.

Beoogd maatschappelijk effect

Het beschermen van kwetsbare groepen werknemers in de sectoren horeca en detailhandel en het aanpakken van werkgevers die de arbeidswetten niet naleven.

Realisatie beoogde resultaten

Resultaat 1: Bij geïnspecteerde afhaal- en bezorgondernemingen is de naleving van arbeidswetgeving (vooral op het terrein van arbeidsmarktfraude) verbeterd.

Dit project was gericht op de verhoging van de naleving van de ATW en de WML. De Inspectie signaleert steeds vaker dertien-, veertien- en vijftienjarigen op e-bikes die worden ingezet om maaltijden te bezorgen. Dat brengt veiligheidsrisico's met zich mee, zoals verkeersongelukken en het op late tijdstippen rondrijden met geldbedragen. De Inspectie heeft hierbij een mix van interventies ingezet. Werkgevers en werknemers ontvingen een flyer gericht op bewustwording van de regels. De flyer voor werkgevers biedt ook handelingsperspectief in de vorm van verwijzing naar online tools als de zelfinspectie. Samen met inspecties op straat en persoonlijk afgegeven waarschuwingen lijken deze interventies het nalevingsgedrag bij werkgevers te hebben verbeterd.

Resultaat 2: Ondernemingen en werknemers in de horeca en detailhandel zijn beter op de hoogte van arbeidswetgeving en regelgeving, die specifiek op hen van toepassing zijn.

In 2018 is een flyer ontwikkeld voor startende ondernemers. Dit bleek succesvol: veel startende ondernemers zijn daardoor maatregelen gaan nemen om de arbeidswetten na te leven. In 2019 is een nieuwe versie van de flyer verstrekt, nu ook onder langer in de horeca werkzame ondernemers. De flyer verwijst (op internet met links, op papier met QR-codes) naar de 'Zelfinspectie eerlijk werk', naar checklists over werken met een uitzendbureau en een schoonmaakbedrijf en naar het Stappenplan verificatieplicht identiteit. Met deze online tools van de Inspectie kan de werkgever 'door de ogen van een inspecteur' in kaart brengen in hoeverre hij volgens de regels werkt en waar nog verbeterpunten zijn. De flyer wordt uitgedeeld door inspecteurs en is ook online beschikbaar. Daarnaast is er een afgeleide variant voor werknemers ontwikkeld en gepromoot, die duidelijk maakt welke rechten en plichten voor hen voortvloeien uit deze regels.

Gedragsbeïnvloeding via gezamenlijk optreden

In Maastricht is een actie gestart speciaal gericht op 'jonge' maaltijdbezorgers op e-bikes en bromfietsen, samen met de gemeente en politie. Door motoragenten worden maaltijdbezorgers begeleid naar een controlelocatie waar zowel de arbeidswetgeving als de e-bikes en bromfietsen (op technische aspecten) worden gecontroleerd. Tijdens de actie worden overtredingen van de ATW geconstateerd, illegale tewerkstelling vastgesteld en verboden werkzaamheden stilgelegd. In het vervolgtraject geven werkgevers aan maatregelen te hebben genomen om hun naleefgedrag te verbeteren: zij verhogen de minimumleeftijd van maaltijdbezorgers, borgden dat de juiste papieren aanwezig zijn en houden rekening met schoolroosters. Volgens de inspecteurs is vooral het persoonlijk afgeven van waarschuwingen effectief bij het bereiken van bewustwording en voor de gedragsbeïnvloeding van werkgevers.

Overige resultaten

Informatiegestuurde aanpak van niet-nalevers

Het programma heeft - aan de hand van bestandskoppelingen met informatie van andere stakeholders - werkgevers in beeld gebracht waarbij er sterke aanwijzingen waren dat zij de regelgeving op het gebied van eerlijk werk overtraden. Bijna 500 ondernemingen zijn in een eerste fase aangeschreven om hun naleefgedrag te verbeteren met behulp van de zelfinspectietool Eerlijk werken. Ruim 70 werkgevers met een extra hoog risico op overtreding zijn vervolgens in een tweede fase geïnspecteerd, waarbij overtredingen direct zijn beboet. Hoewel het effect van dit project op z'n vroegst in de tweede helft van 2020 met een tweede bestandsvergelijking kan worden onderzocht, zijn er nu al duidelijke indicaties van positieve resultaten. Kort na het versturen van de brief is er een aanzienlijke stijging waarneembaar van het gebruik van online zelfinspectietools, wat aangeeft dat de doelgroep actief op zoek gaat naar informatie om aan de regelgeving te voldoen.

Inspectieproject Beauty: aandacht voor misstanden in nagelstudio's

De Inspectie heeft uit meerdere bronnen signalen van mogelijke misstanden in nagelstudio's ontvangen. In het bijzonder ging het daarbij om Aziatische arbeidskrachten. In het project Beauty is daarom - naast de aandacht voor misstanden bij kappers (tegengaan van ondermijning) en massagesalons (bescherming van met name jonge vrouwen tegen het onder druk moeten uitvoeren van seksuele handelingen) - ook geinspecteerd in nagelstudio's. In 2019 zijn 97 ondernemingen geïnspecteerd waarbij in 25 gevallen overtredingen zijn geconstateerd op het gebied van arbeidstijden, werkvergunningen en onderbetaling. Met name bij de nagelstudio's zijn er aanwijzingen dat een groep ondernemingen mogelijk een dekmantel is voor criminele- of ondermijnende activiteiten. De problematiek in de nagelstudio's leidt in 2020 tot een aparte inspectie-aanpak specifiek gericht op deze branche in samenwerking met ketenpartners.

Meer effect door convenant met de gemeente Amsterdam

Met de gemeente Amsterdam is een convenant gesloten om resultaten van inspecties en andere bij de Inspectie SZW beschikbare data van horeca- en detailhandelondernemingen te delen. Zo kan de gemeente eventuele malafide bedrijven uit de stad weren door vergunningen in te trekken of de onderneming te sluiten. Alleen al voor de Zeedijk zijn in 2019 vier vergunningen ingetrokken en bij drie daarvan heeft dat geleid tot een sluiting. Een andere onderneming in het centrum was al gesloten in 2018 en is dat op basis van de informatie van de Inspectie SZW in 2019 nog steeds. Een straatmanager van de gemeente Amsterdam geeft aan dat ondernemers in de stad nu minder snel illegalen in dienst durven nemen, omdat ze het risico lopen dat de vergunning wordt ingetrokken. Als onderdeel van het convenant ontvangt de Inspectie meldingen van de gemeente Amsterdam.

5.1.4 Het programma Industriële arbeid

Maatschappelijk belang

In de sectoren die vallen onder het programma Industriële arbeid zijn ongeveer 30.000 werkgevers, 720.000 werknemers en 30.000 zzp'ers actief. Er spelen in deze sectoren zowel risico's met een hoge prioriteit op het terrein van gezond en veilig werk als op het terrein van eerlijk werk. In 2019 heeft de Inspectie de aanpak van de problematiek in de metaalsector verbreed naar de industrie. Een breder en robuuster programma kijkt in meerdere subsectoren naar de risico's van industriële arbeid. In deze subsectoren is sprake van relatief veel arbeidsongevallen. Die worden met name veroorzaakt door het werken met machines. Jongeren vormen daarbij een extra kwetsbare groep. Daarnaast ziet de Inspectie risico's voor blootstelling aan gevaarlijke stoffen, zoals lasrook en chroom-6. Wat betreft risico's op het terrein van eerlijk werk gaat het vooral om: illegale tewerkstelling, uitbuiting, onderbetaling en de aantasting van de rechtspositie van werknemers in bredere zin. Verder is sprake van te lange arbeidstijden en onderaanneem- en inleenconstructies. Problemen die spelen in veel sectoren die binnen het programma Industriële arbeid vallen.

Op basis van onderzoek, meldingen, probleemverkenningen en gesprekken met de branche is in 2019 gekozen voor een focus op de afvalverwerkende industrieen en de voedingsmiddelenindustrie. Beide sectoren kennen een hoog ongevalspercentage en diverse risico's op machineveiligheid, fysieke belasting, gevaarlijke stoffen en PSA. De voedingsmiddelenindustrie kent ook diverse risico's op het terrein van oneerlijk werk. Andere sectoren die binnen het programma vallen worden periodiek gemonitord op nieuwe ontwikkelingen, ongevallen en meldingen.

Beoogd maatschappelijk effect

Het programma streeft naar een verbeterde arbeidsveiligheids- en gezondheidscultuur in de sector. Doel daarbij is minder blootstelling aan risico's die leiden tot ongevallen en beroepsziektes en naar eerlijker werk. Daarbij gaat het met name om de bescherming van kwetsbare groepen.

Realisatie beoogde resultaten

Resultaat 1: Hogere naleving van de WML, Wav, ATW, Waadi en de WagwEU, bij de geïnspecteerde bedrijven én bij de andere (naburige) bedrijven in eenzelfde geografisch gebied (uitstralingseffect van de inspecties).

Binnen het programma Industriële Arbeid zijn in 2019 drie zogenoemde '*crackdowns*' uitgevoerd in de vlees- en visverwerkende industrie. Een crackdown is een interventiemix die bestaat uit een gerichte voorlichtingscampagne, gevolgd door gebiedsgebonden inspecties in een beperkte tijd. Het geheel wordt afgesloten met een persbericht. De crackdowns in 2019 vonden plaats in de vleesverwerkende industrie op de Veluwe en in Amsterdam en in de visverwerkende industrie in Urk. Omdat nog geen herinspecties hebben plaatsgevonden, is nog niet te zeggen of de hogere naleving is gerealiseerd.

Crackdown op de Veluwe

Bij deze crackdown is gestart met een voorlichtingscampagne via Facebook en LinkedIn, gericht op inleners van uitzendkrachten, waarin verwezen wordt naar de Zelfinspectie Eerlijk werken. De campagne wordt goed bezocht. Vervolgens worden - op basis van een gerichte analyse (subjectselectie) op potentiele misstanden - in één week tijd vijf locaties op de Veluwe bezocht waar gewerkt wordt in de pluimvee- en vleesindustrie. De bedrijven worden geïnspecteerd op het gebied van veilig en eerlijk werken. Dit gebeurt samen met het programma Uitzendbureaus van de Inspectie SZW, de Belastingdienst en het UWV. Bij de geïnspecteerde bedrijven worden diverse overtredingen op de arbeidsomstandighedenwetgeving vastgesteld, zoals RI&E's die niet volledig in orde zijn, het niet hebben of niet juist gebruiken van persoonlijke beschermingsmiddelen (zoals de snijhandschoenen), machines die niet goed zijn afgeschermd en zelfs noodknoppen die niet werken. In een aantal gevallen moeten delen van de productie worden stilgelegd. Daarnaast is bij drie van deze bedrijven vermoedelijk sprake van overtredingen van de ATW bij het eigen personeel en overtredingen op het gebied van minimumloon en illegale arbeid bij de inzet van uitzendkrachten. Zo is waarschijnlijk sprake van onderbetaling, niet toegestane contante betalingen en onterechte inhoudingen op het loon. Ook blijkt de urenregistratie onvoldoende of niet aanwezig. Na afloop van de inspecties wordt een persbericht (met video) gepubliceerd dat door diverse media wordt overgenomen. Ook is de branche met de Inspectie in contact getreden naar aanleiding van deze inspecties. Zo vinden er nu gesprekken plaats over de Arbocatalogus. Ook met de vakbond (FNV) worden gesprekken gevoerd.

Resultaat 2:Ontmoediging van stelselmatige overtreders, onder andere door middel van doorpakken, samenwerking met andere ketenpartners en inzet van nalevingscommunicatie.

In 2019 is bij inspecties in het kader van dit programma geen stelselmatige overtreder in beeld gekomen die geschikt was voor een dergelijke aanpak.

Resultaat 3: Aantoonbaar effectievere inspecties door combineren van Arbo-inspecties met gedragsbeïnvloeding op de werkvloer (toepassen gedragswetenschappelijke inzichten in metaalbedrijven).

Bij metaalbedrijven is een experiment gedaan om het effect van twee type inspecties te kunnen vaststellen. De ene groep bedrijven kreeg een reguliere inspectie, de andere een verrijkte inspectie.

Deze verrijkte inspectie bestond uit een aantal elementen:

- een toegankelijke aankondigingsbrief;
- een vragenlijst over de veiligheid binnen het bedrijf waardoor werkgevers al getriggerd werden om zich bewust te worden van de omstandigheden;
- inzet van speciaal getrainde inspecteurs.

De inspecteurs leerden zo effectief en motiverend mogelijk te communiceren tijdens een inspectie en om de noodzakelijke veranderingen in het bedrijf in onderdelen op te breken. Waarmee het voor de werkgever overzichtelijk en behapbaar blijft. De werkgever werd gevraagd mee te schrijven bij het ontvangen van deze suggesties tijdens de inspectie. Uit de resultaten blijkt dat het uitvoeren van een inspectie op zichzelf een krachtig instrument is om overtredingen te verhelpen: nagenoeg alle bedrijven van beide groepen hadden hun overtredingen verholpen. De resultaten van het experiment laten zien dat de bedrijven waar de verrijkte aanpak is toegepast meer over veiligheid praten, werknemers meer betrekken bij de veiligheid en dat '5xbeter' meer bekend is. Kortom, de verrijkte inspectiemethode lijkt bedrijven meer in beweging te zetten en heeft daarom mogelijk een duurzamer effect op de naleving. De tussentijdse resultaten van dit gedragsexperiment zijn gepresenteerd op een internationale conferentie voor toezichthouders over preventie en het bereiken van meer effect.

Resultaat 4: vernieuwing van de verbetercheck lasrook en verbeterchecks machineveiligheid conform stand der techniek; dit wordt gedaan door stimulering van de betreffende branche-organisaties ('5xbeter').

De Verbetercheck lasrook is een breed toegepast instrument om de blootstelling aan lasrook te beoordelen. Met de verlaging van de grenswaarde voor chroom-6 in 2017 en ontwikkelingen ten aanzien van beheersmaatregelen (stand der techniek) voldeed de check niet meer. Dit is in 2017-2018 ook met de branche gecommuniceerd. Toezeggingen van de branche om de check aan te passen resulteerden niet in een vernieuwd instrument. In juni 2019 heeft de Inspectie SZW daarom de goedkeuring van de Verbetercheck ingetrokken. De branche is daarna meer in beweging gekomen. Begin 2020 wordt de vernieuwde Verbetercheck verwacht. Het voordeel van intrekken is dat de Inspectie nu beter kan doorpakken en medewerkers dus beter kan beschermen als een onjuist ingevulde Verbetercheck lasrook wordt tegenkomen bij een inspectie. Tekortkomingen in de Verbeterchecks machinevei-

ligheid heeft de Inspectie SZW met de branche besproken. Door een folder te plaatsen op de site van '5xbeter' heeft de Inspectie de juiste kaders voor 'eisen aan afschermingen en beveiligingsinrichtingen' breed gecommuniceerd.

Bedrijf schrijft zijn eigen handhavingsbrief
Een inspecteur komt bij een bedrijf in de metaalsector om te controleren op veilig en gezond werken. Het bedrijf is geselecteerd voor het gedragsexperiment en vooraf aangeschreven. Tijdens de rondgang door het bedrijf – waarbij ook de directeur aanwezig is - wijst de inspecteur op een aantal tekortkomingen: het niet dragen van de juiste beschermingsmiddelen en het ontbreken van kappen bij de slijpstenen en noodstopvoorzieningen bij een aantal boormachines. Hij heeft niet de indruk dat er erg goed naar hem wordt geluisterd. Er wordt wel meegeschreven. Tot zijn grote verrassing ontvangt hij per mail een verslag van het bezoek waarin alle punten keurig zijn benoemd. De directeur geeft hierin aan dat ondanks een dagelijks bezoek op de werkvloer, hij steken heeft laten vallen: in de loop van de jaren is er een soort bedrijfsblindheid ontstaan. Hij is blij dat er geen ongevallen hebben plaatsgevonden. De RI&E zal worden aangepast. De inspecteur wordt bedankt voor zijn bezoek en voor zijn positieve en constructieve houding.

Overige resultaten

Verhoogde naleving bij herinspecties van 100 procent van de geïnspecteerde bedrijven in de sector Metaal

In de sector Metaal zijn in 2019 herinspecties uitgevoerd op het domein van eerlijk werk waarbij sprake was van 100 procent naleving. De Inspectie heeft op het gebied van eerlijk werk verder onder meer geïnspecteerd in de scheepsbouw en bij diverse metaalbedrijven. Bij 76 procent van de initiële inspecties bij werkgevers werden overtredingen van de Wav, WML en ATW vastgesteld. Daarnaast werden tien waarschuwingen gegeven met betrekking tot de ATW. Bij de meeste controles werd bij het voorbereiden en de uitvoering van de inspecties samengewerkt met verschillende ketenpartners, zoals de Koninklijke Marechaussee, de Zeehavenpolitie, de Nationale Politie en gemeentes. Binnen het eerlijk werk-project in de metaalsector is een complexe zaak afgesloten over grensoverschrijdende arbeid van derdelanders die via een uitzendconstructie vanuit Duitsland in de noordelijke regio te werk werden gesteld. Deze zaak is aanleiding geweest om de achterliggende netwerken verder te onderzoeken. Hierbij zijn ook de opties voor een strafrechtelijke aanpak bezien en is samenwerking gezocht met de Belastingdienst.

Activiteiten in de afvalsector

Binnen de afvalverwerkende industrie richt de Inspectie zich op startende ondernemers. Zij ontvangen een brief waarin aandacht wordt gevraagd voor een juiste en volledig RI&E. Voor een verkenning van de problematiek in de afvalverwerkende industrie zijn gesprekken gevoerd met diverse partijen. Onder meer met de Vereniging Afvalbedrijven, de Stichting Arbocatalogi Afvalbedrijven, Stibat en diverse andere overheidsdiensten (zoals de Nationale Politie, Rijkswaterstaat en ILT). Verder is er een uitvraag gedaan bij Europese Inspectiediensten en hebben twaalf landen hun activiteiten binnen de afvalsector toegelicht. Deze verkenning vormt de basis voor de ontwikkeling van een aanpak in deze sector in 2020.

Samenwerking

Met ondersteuning van de Inspectie SZW startte de Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) een pilot om ervoor te zorgen dat *adviseurs praktijkleren* voldoende kennis en vaardigheden van de Arbowet hebben. De adviseurs praktijkleren van de SBB beoordelen de arbeidsveiligheid en sociale veiligheid bij leerwerkbedrijven. Er zijn in Nederland ruim 250.000 leerbedrijven. De pilot bestond ten eerste uit de ontwikkeling van een train-de-trainer workshop door SBB en de Inspectie, aangevuld met sectorspecifieke expertise vanuit sociale partners in de metaal- en bouwsector. De Inspectie stelde haar expertise ter beschikking, zowel bij het vormgeven als bij het verzorgen van de workshop in maart 2019 aan de eerste zestien adviseurs praktijkleren. De ambitie was dat deze groep adviseurs praktijkleren de workshop vervolgens zouden geven aan 400 collega's. Eind 2019 stond de teller reeds op 113 getrainde adviseurs. Uiteindelijk zullen 400 adviseurs praktijkleren worden getraind om leerbedrijven te bezoeken. Dit zijn ook bedrijven die buiten de metaalsector vallen.[64] Ter ondersteuning blijft de Inspectie SZW betrokken door middel van een helpdesk waar de zestien initieel getrainde adviseurs terecht kunnen voor vragen.

[64] https://www.s-bb.nl/feiten-en-cijfers/basiscijfers-jeugd/dashboards-basiscijfers-jeugd/basiscijfers-jeugd-stages- en https://app.powerbi.com

5.1.5 Het programma Schoonmaak

Maatschappelijk belang

In de schoonmaak zijn 150.000 werknemers, 4.600 werkgevers en 9.000 zzp'ers actief. Slechts een derde van de schoonmakers werkt in dienst van een schoonmaakbedrijf. Vier op de vijf schoonmaakbedrijven heeft vijf of minder werknemers in dienst. Door de lage toetredingsdrempel is er veel concurrentie en staan prijzen onder druk.

Schoonmaakbedrijven die zijn gespecialiseerd, zoals in onder andere industriële reiniging of gevelreiniging, realiseren hogere marges. Slechts een klein deel van de schoonmaakbedrijven is aangesloten bij brancheorganisaties en heeft een branchekeurmerk.

Werknemers in de schoonmaak zijn kwetsbaar: het aantal laagopgeleide werknemers ligt aanmerkelijk hoger dan het landelijk gemiddelde. Daarnaast werken er veel mensen met een niet-westerse migratieachtergrond. Naast onwetendheid door een taalbarrière, kan dit ook zorgen voor afhankelijkheid. De grootste risico's in de schoonmaak zijn:

- onderbetaling;
- illegale tewerkstelling;
- uitkeringsfraude;
- schijnconstructies;
- fictieve dienstverbanden;
- overschrijding van arbeidstijden.

De Inspectie signaleert een hoge werkdruk bij de werknemers en soms arbeidsuitbuiting. De krapte op de arbeidsmarkt leidt ertoe dat veel schoonmaakbedrijven (begin 2019 36%, gemiddeld over alle sectoren 24%[65]) een tekort aan personeel hebben, waardoor de genoemde risico's nog meer toenemen. De Inspectie constateert ook steeds meer dat werknemers zeer veel uren werken, vaak bij meerdere werkgevers (meer dan 300 uur per maand is geen uitzondering). Voor gezond en veilig werk zijn de grootste risico's dynamische overbelasting, blootstelling aan sectorspecifieke gevaarlijke stoffen en vormen van ongewenst gedrag (waaronder seksuele intimidatie).

Beoogd maatschappelijk effect

- Schoonmaak verdient respect als volwaardig bedrijfsonderdeel;
- Schoonmakers zijn zichtbaar, het zijn collega's en ze moeten als zodanig worden behandeld;
- Opdrachtgevers accepteren dat veilige en eerlijke schoonmaak een prijs heeft.

Realisatie beoogde resultaten

Resultaat 1: In 2019 bestaat er goed inzicht in de problematiek bij schoonmaak van vervoersmiddelen en worden misstanden effectief aangepakt door toepassing van preventieve en repressieve instrumenten. Het aantal overtreders wordt teruggedrongen.

In 2019 is een eerste verkennend onderzoek gestart naar de problematiek bij de schoonmaak van vervoermiddelen. De resultaten hiervan worden benut om een aantal gerichte onderzoeken te doen in dit segment. Waar mogelijk zal de verbinding worden gezocht met de opdrachtgevers om maximaal effect te verkrijgen.

Resultaat 2: In 2019 heeft de Inspectie goed inzicht in de problematiek bij schoonmaak van gebouwen en pakt zij misstanden effectief aan door het toepassen van preventieve en repressieve instrumenten. Het aantal overtreders wordt teruggedrongen.

In 2019 zijn enkele regionaal gespreide pilotonderzoeken uitgevoerd naar de brede doelgroep van bedrijven die gebouwen schoonmaken. Selectie van te onderzoeken subjecten vond plaats vanuit externe en interne signalen, maar ook door gebruik te maken van de inzichten en ervaringen van inspecteurs en projectleiding. Uit deze pilot is inzicht verkregen in de aard en omvang van de problematiek in dit deel van de schoonmaaksector.

Resultaat 3: Eind 2019 heeft de Inspectie een goed inzicht welke specifieke Arborisico's spelen in de schoonmaakbranche en is er een effectieve aanpak geformuleerd voor het jaar 2020.

In 2019 is een interne quickscan uitgevoerd, gericht op het in beeld krijgen van meldingen en klachten die inspectiebreed zijn binnengekomen over de schoonmaaksector. Dit ondersteunt de keuzes die het programma voor haar inzet in 2020 maakt.

Overige resultaten

Misstanden in hotelschoonmaak

Omdat het aantal hotelkamers in Amsterdam fors is toegenomen (met circa 7.000 in 2019) heeft de Inspectie SZW ervoor gekozen de inspecties in de hotelschoonmaak vooral daar uit te voeren. In deze sector trof de Inspectie in 2019 veel misstanden aan zoals onbetaald werken in eigen tijd, zeer hoge werkdruk, intimidatie, illegale tewerkstelling en overtreden van de ATW. Betaling per kamer is nog steeds een

[65] Bron UWV factsheet schoonmaak 2019

BIER
KAART
van Haren

veel voorkomend fenomeen dat niet is toegestaan[66]. Zeker bij onderaanneming ziet de Inspectie vaak misstanden, omdat de marges daar nog meer onder druk staan. Er komen betalingen voor van slechts circa vijf euro per uur. Er is met het management van meerdere hotelketens overleg geweest om dit gedrag te beïnvloeden, onder andere via de Code verantwoordelijk marktgedrag (zie hieronder) Daarnaast is gesproken met de gemeente Amsterdam om effectief vervolg te geven aan de aanpak van misstanden in de horecaschoonmaak. De Inspectie heeft een korte film over een hotelcontrole gemaakt waarbij misstanden in de hotelschoonmaak zijn benoemd. De video is gepubliceerd op inspectiewerkt.nl

Oneerlijk werk in de horecaschoonmaak

De Inspectie concentreerde de aanpak van schoonmaak in horecagelegenheden op de grotere steden in de Randstad, met name Amsterdam en Rotterdam. Daarbij bleek dat het geen uitzondering was dat werknemers zeven dagen in de week schoonmaken zonder dat er wordt voldaan aan de in de ATW vastgestelde wekelijkse rust. Ook komen er overtredingen van de WML voor en met name in Amsterdam is veelvuldig illegale tewerkstelling geconstateerd. In 57 procent van de op handhaving gerichte inspecties werd een overtreding vastgesteld; bij herinspecties was dat bij 19 procent van de werkgevers.

[66] Betaling van stukloon is toegestaan als een werkgeversvereniging een stukloonnorm opstelt (werknemers moet daarin per uur gemiddeld minimumloon verdienen), deze norm indient bij Stichting van de Arbeid die vervolgens de minister adviseert deze norm vast te stellen in een regeling voor de sector. Voor de hotels (kamerschoonmaak) is geen norm vastgesteld en dus is stukloon verboden.

Inzet op preventieve maatregelen en ketenaanpak

Het programma richt zich naast inspecties ook op preventieve maatregelen. De belangrijkste elementen daarvan zijn het verstrekken van informatie over wet- en regelgeving (zie ook het onderdeel startersgesprekken) en de ketenaanpak.
De ketenaanpak (geconstateerde misstanden agenderen bij opdrachtgevers van schoonmaakbedrijven en hen wijzen op hun verantwoordelijkheid) is in 2019 toegepast, onder andere bij enkele hotelketens.

Inzet op Code verantwoordelijk marktgedrag

Aanbesteding van schoonmaakwerk gebeurt veelal tegen slechte condities. Om dit tegen te gaan is in het verleden de Code verantwoordelijk marktgedrag in het leven geroepen. De code doet vooral een moreel appèl op de opdrachtgevers en opdrachtnemers in de schoonmaak. Ook in 2019 hebben – mede onder druk vanuit de Inspectie - meer opdrachtgevers de code ondertekend: 35 hotels hebben dat in 2019 gedaan (waarmee het aantal hotels dat de code heeft ondertekend is verdubbeld tot 68). Ook de aanbesteding door de overheid is een belangrijk onderwerp. Het programma zet zich in om te bevorderen dat lidmaatschap van de code een belangrijk onderdeel is van het aanbestedingsproces.

De gevoerde gesprekken met diverse partijen hebben onder andere opgeleverd dat:

- door overtredende bedrijven fors meer inschrijvingen zijn gedaan voor de opleidingen van – vooral - leidinggevenden gericht op het beter leren omgaan met schoonmakers met verschillende culturele achtergronden;
- de problematiek is opgepakt door bijvoorbeeld aanpassing van arbocatalogi;
- individuele bedrijven hun bedrijfsvoering hebben aangepast;
- startende bedrijven/schijn-zzp'ers zich hebben uitgeschreven;
- maatregelen zijn opgenomen in de cao Schoonmaak;
- een betere informatiepositie is gecreëerd voor diverse subsegmenten binnen de schoonmaakbranche;
- bij de aanpak van misstanden bij hotels nu sprake is van een gezamenlijke aanpak door werknemersorganisaties, NGO's zoals FairWork, CoMensha en de overheid.

Voor de geïntegreerde ketenaanpak van het programma schoonmaak bestaat ook internationaal belangstelling. Er is input geleverd over onze werkwijze aan het *European Platform tackling Undeclared Work* (werkzaam in opdracht van de Europese Commissie).

Startersgesprekken in de schoonmaak

Een belangrijk onderdeel van de preventieve aanpak zijn de gesprekken met starters in de schoonmaak.[67] Het project is zowel gericht op de 'bewust niet-willende overtreders' als de 'niet-wetende overtreders '. Omdat in 2018 was gebleken dat nieuw opgerichte eenmanszaken vaak verkapte dienstbetrekkingen betroffen, is in 2019 besloten de aandacht te richten op nieuw opgerichte Besloten Vennootschappen. Daarvoor zijn 47 verkennende inspecties uitgevoerd; hiervan bleken er slechts zes aangesloten bij een branchevereniging en/of de code verantwoordelijk marktgedrag te hebben ondertekend.

[67] Volgens de gegevens van de Kamer van Koophandel zijn er in de periode van 01-11-2018 tot en met 31-10-2019 2.284 startende ondernemingen ingeschreven. Waarvan 142 BV's, 266 Vof's en 1.872 eenmanszaken.

Veel werkgevers bleken niet te weten dat de Waadi ook geldt voor schoonmaakondernemingen; naar aanleiding van de bezoeken hebben diverse werkgevers zich alsnog als Waadi-plichtig aangemeld in het Waadi-register. Opmerkelijk was dat relatief veel ondernemers klaagden over sterke oneerlijke concurrentie van ondernemingen die onder de marktprijs hun producten aanbieden. Een ander verontrustend signaal is dat het zeer lastig is om werknemers te vinden die legaal betaald willen worden, zelfs bij betaling boven het CAO-loon. Sollicitanten gaven aan dat zij alleen wilden werken als zij zwart betaald zouden worden.

Samenwerking
In LSI-verband wordt binnen het interventieteam Schoonmaak integraal samengewerkt door diverse handhavingspartners, zoals Belastingdienst, UWV, IND en VNG/gemeenten. Samenwerken kent voordelen op het gebied van gegevensuitwisseling en risicoanalyse, maar zeker ook voor het toepassen van maatwerk. Elke casus vereist weer een andere aanpak, waarbij gekozen kan worden voor de meest effectieve. Door deze samenwerking zijn bepaalde fenomenen sneller aan het licht gekomen. Zoals de inzet van *look-a-likes*, asielzoekers, katvangers (stromannen) of zwartwerkers. Waar mogelijk zijn signalen van ernstige misstanden uitgewisseld, zodat gemeenten tot sluiting kunnen overgaan of vergunningen kunnen intrekken. Bij constatering van grootschalige fraude of internationale constructies is ingezet op een strafrechtelijke aanpak.

Verdienmodel schoonmaak
In opdracht van het Landelijk Samenwerkingsverband Interventieteams (LSI) heeft de Inspec-tie SZW - met ondersteuning van de Belastingdienst - onderzoek gedaan naar 'verdienmodel-len' van bedrijven die laaggeschoolde arbeid aanbieden. Het doel was (1) inzichtelijk te ma-ken welke opbrengsten het toepassen van malafide constructies oplevert en (2) inzicht te verkrijgen in de mogelijkheden om ontwijking/ontduiking van wet- en regelgeving preventief aan te pakken. Het begrip 'verdienmodel' wordt gedefinieerd als 'mogelijk illegale werkwijze waardoor een bedrijf meer winst maakt'. De bedrijfseconomische analyse resulteerde in een 'statisch jaarmodel' gebaseerd op kennis van experts, ervaringen uit de inspectiepraktijk en een aantal aannames om de werking van bepaalde constructies te kunnen illustreren. Uit de resultaten blijkt dat een ondernemer door gebruik te maken van zwart werk de uurprijs van een schoonmaker (sterk) kan verlagen.

Vervolgens is ook een 'levenscyclusmodel' ontwikkeld om langer lopende constructies te kun-nen onderzoeken. In het bijzonder de constructie turboliquidatie, waarbij een onderneming wordt opgeheven bij gebrek aan baten, met achterlating van schulden (bijvoorbeeld boetes van Inspectie SZW of de Belastingdienst wegens eerder geconstateerde overtredingen). De handhavingsknelpunten (of aanbevelingen) worden als signaal doorgezet naar het ministerie van SZW.

5.1.6 Het programma Zorg

Maatschappelijk belang
In de sectoren die vallen onder het programma Zorg zijn 28.000 werkgevers, bijna 1,3 miljoen werknemers en 100.000 zzp'ers actief. Er spelen risico's met hoge prioriteit op zowel gezond, eerlijk als veilig werk. Werknemers hebben relatief vaak te maken met dynamische overbelasting, met name in de verpleeg- en verzorgingstehuizen en de thuiszorg. In de breedte van de sector spelen daarnaast risico's als werkdruk en ongewenst gedrag. Op het terrein van eerlijk werk spelen met name de risico's van illegale tewerkstelling en onderbetaling. Deze risico's doen zich vaker voor in de thuiszorg.

Beoogd maatschappelijk effect
Bevorderen dat gemeenten - in hun rol van opdrachtgever en thuiszorgaanbieders - meer aandacht besteden aan gezond, veilig - en vooral - eerlijk werk.

Realisatie beoogd resultaten
Zoveel mogelijk nieuwe toetreders in de thuiszorg zijn op de hoogte van de verplichtingen voor gezond, veilig en eerlijk werk.
Als gevolg van verminderde capaciteit in dit programma voor veilig en gezond werk, is de prioriteit verlegd naar een aanpak voor eerlijk werk. De prioriteit is gelegd bij het inspecteren van thuiszorgondernemingen op naleving van de WML en de ATW. Bij een substantieel deel (41%) van de werkgevers zijn overtredingen geconstateerd en waarschuwingen of boetes opgelegd. Bij een geselecteerd aantal werkgevers is een herinspectie uitgevoerd, waarbij in bijna de helft van de

gevallen opnieuw overtredingen werden geconstateerd. Deze werkgevers zullen voor een derde keer geïnspecteerd worden volgens het geldende handhavingsbeleid van de Inspectie.

De inspecties hebben geleid tot meer bewustwording op het gebied van:
- de ATW bij vooral kleine thuiszorgorganisaties. Medewerkers draaien daar weliswaar korte diensten, maar te frequent achtereen. Zo kan een medewerker met een 'weinig uren contract' de ATW overtreden door elke dag even te werken. Werkgevers zijn hier niet altijd van op de hoogte;
- de toepasselijkheid van cao-loon bij kleine thuiszorgorganisaties;
- het recht op doorbetaling van verlofdagen bij kleine thuiszorgorganisaties en hun werknemers. Een paar organisaties hebben met terugwerkende kracht een verlofsaldo gecreëerd voor de werknemers, waardoor deze nu doorbetaald vrij kunnen nemen.

Overige resultaten

Inzicht in beheersing werkdruk en fysieke belasting

De Inspectie SZW is een onderzoek gestart bij alle verplegings- en verzorgingsinstellingen om meer inzicht te krijgen in beleid rond werkdruk en fysieke belasting en de feitelijke uitvoeringspraktijk daarvan. Voor het onderzoek zijn RI&E's opgevraagd en geanalyseerd en is een vragenlijst uitgezet. In 2020 zullen verdiepende casestudies worden uitgevoerd bij een aantal instellingen. Doel hiervan is zicht te krijgen op de belemmeringen en mogelijkheden die instellingen ondervinden bij het terugdringen van werkdruk en fysieke belasting. Op basis van die resultaten gaat de Inspectie in gesprek met de stakeholders om te bekijken welke acties mogelijk en nodig zijn.

Samenwerking

Stakeholders hebben actief meegewerkt om de risico's en thema's voor het nieuwe programma Zorg te inventariseren. Daar is voor 2020 en latere jaren de focus op de thuiszorg uit voortgekomen.

Gemeentes als opdrachtgever alert maken

Het programma Zorg had in 2019 onder meer als doel bevorderen dat gemeenten - in hun rol van opdrachtgever - meer aandacht besteden aan gezond, veilig en voornamelijk eerlijk werk. In dat kader heeft de Inspectie SZW, samen met het ministrie van SZW, opdracht gegeven aan een extern bureau om een handreiking voor gemeenten op te stellen. Hiermee kunnen zij bij de aanbesteding meer aandacht geven aan gezond, veilig en eerlijk werk bij zorgaanbieders. De handreiking is in het eerste kwartaal van 2020 gereed. Daarna zal deze actief onder de aandacht worden gebracht van gemeenten en brancheorganisaties.

5.1.7 Het programma Transport en logistiek

Maatschappelijk belang

In de sectoren die vallen onder het programma Transport en logistiek zijn ruim 15.000 werkgevers actief, 385.000 werknemers en 26.000 zzp'ers. Als het gaat om gezond werk dan spelen er twee soorten risico's: dynamische overbelasting en blootstelling aan sectorspecifieke gevaarlijke stoffen. Veiligheid op de werkvloer is eveneens een belangrijk issue: er vinden relatief veel ongevallen plaats. Deze ongevallen zijn veelal het gevolg van aanrijdingen en werken met machines.

Op het terrein van eerlijk werk spelen risico's op arbeidsuitbuiting, onderbetaling en illegale tewerkstelling. De markt van het internationaal wegtransport is sinds de uitbreiding van de Europese Unie sterk veranderd. Een aantal internationale juridische constructies is erop gericht om:
- loonkosten te verlagen;
- bedrijfsrisico's af te wentelen op de werkenden;
- de werktijden te maximeren;
- illegale tewerkstelling te verdoezelen.

Daarbij proberen werkgevers vervoersregelgeving, belastingen en premiekosten te ontduiken. De verhouding tussen regelgeving ten aanzien van arbeid en transport en het nationale arbeidsrecht is daarbij voor alle toezichthouders een uitdaging.

In de pakket- en koeriersector is het karakter van de dienstverlening sterk veranderd. De balans in de werkgevers-werknemersverhouding is verschoven in het nadeel van werkenden. De verstoring van die balans komt ook door de laagdrempelige toegankelijkheid. Ondernemers kennen de regels onvoldoende of laten zich aan deze regels weinig gelegen liggen. Een flink deel van deze ondernemers en werkenden zoekt bewust de grenzen op. Dit leidt bij de Inspectie tot een groeiend aantal klachten van werknemers over onderbetaling, stukloonachtige afspraken, extreme werktijden en druk op gehaast rijgedrag.

Beoogd maatschappelijk effect
- Meer werkgevers leven de arbeidswetgeving na, waardoor gezonder en veiliger wordt gewerkt en meer werknemers het loon en de arbeidsvoorwaarden krijgt waar zij recht op hebben.

- Een gelijker speelveld waardoor oneerlijke concurrentie wordt tegengegaan.

Realisatie beoogde resultaten

Resultaat 1: Handhavingspercentage van gemeenschappelijke inspecties met ILT en in TIEC-verband gaat omhoog.

Inspecties in de pakket- en koeriersector gericht op de consument maken zichtbaar dat het op het terrein van eerlijk werk in deze sector zeer slecht gesteld is. In 65 procent van de onderzoeken worden misstanden geconstateerd en uiteindelijk boeterapporten opgesteld. Er wordt:

- te lang gewerkt zonder voldoende rust;
- er wordt onderbetaald en deels contant uitbetaald;
- de urenadministratie is niet op orde;
- er is sprake van illegale tewerkstelling.

In het transport naar depots onderling heeft de inspectie geconstateerd dat er eveneens sprake is van illegale tewerkstelling, vooral op basis van toeristenvisums.

Daarnaast wordt op aangrenzende terreinen geconstateerd dat vergunningen niet op orde zijn, rijbewijzen vervalst, loonheffingen en premies niet betaald en dat ergewerkt wordt door mensen met een uitkering. De pakket- en koeriersector is een snelgroeiende sector en de concurrentie is groot, mede door de laagdrempeligheid om toe te treden. Binnen de markt zijn er een paar grote bedrijven die het werk deels ook weer uitzetten bij diverse subcontractors, die vervolgens op hun beurt ook weer werk uitbesteden.

Resultaat 2: Aanreiken van knelpunten en concrete verbeteringen om te komen tot betere handhaafbaarheid regelgeving.

Via de Staat van Eerlijk werk 2019 heeft de Inspectie ook knelpunten in de transportsector gesignaleerd. Ze ziet in de transportsector een toename van arbeidskrachten van buiten de EER die een tewerkstellingsvergunning hebben gekregen om bepaalde arbeid te verrichten in een specifiek EER-land. Die vergunning wordt vervolgens gebruikt om door heel Europa tegen zeer lage lonen te chaufferen[68]. Er is zowel nationaal als in EU-verband discussie over de vraag in hoeverre de detacheringsrichtlijn - en daarmee de Nederlandse standaard voor eerlijk, gezond en veilig werk - van toepassing is op het internationaal (weg)vervoer [69]

Resultaat 3: Overdragen van zaken voor een strafrechtelijke aanpak om te bezien of een strafzaak in verband met arbeidsuitbuiting aan de orde kan zijn.

In 2019 zijn 3 zaken met betrekking tot pakket- en koeriersdiensten ter overdracht voorgelegd met het oog op een eventuele strafrechtelijke aanpak.

Resultaat 4: Aanspreken van grote opdrachtgevers en werkgevers op hun verantwoordelijkheid in relatie tot eerlijk werk.

In vervolg op de bevindingen in de pakket- en koeriersector heeft de Inspectie druk gezet op een grote opdrachtgever. Doel daarvan was dat deze opdrachtgever zijn handelswijze en/of bedrijfsvoering ging aanpassen en de negatieve gevolgen van oneerlijk werk zou herstellen. Dit heeft niet alleen effect op de opdrachtgever zelf, maar op de hele keten waar arbeid wordt verricht in opdracht van de opdrachtgever. En mogelijk door het uitstralend effect ook op concurrenten.

[68] Inspectie SZW, 2019, Staat van Eerlijk werk 2019; Risico's aan de onderkant van de arbeidsmarkt.

[69] prejudiciële vragen Hoge Raad C-815/18 FNV

De opdrachtgevers treffen maatregelen (bijvoorbeeld controle van identiteitspassen en steekproeven naar de arbeidsvoorwaarden die opdrachtnemers hanteren in hun contracten), maar dit blijkt onvoldoende om misstanden in te perken.

Onderbetaling in postsector

Naar aanleiding van diverse meldingen voert de Inspectie een groot onderzoek uit naar onderbetaling in de postsector. Een groot deel van deze meldingen is afkomstig van de FNV. De Inspectie probeert in kaart te brengen hoeveel uren daadwerkelijk zijn gewerkt op basis van verklaringen en documentatie van medewerkers en werkgevers. Om op die manier te achterhalen of de werknemers het wettelijk minimumloon ontvangen. Uiteindelijk wordt veelal een boete opgelegd: de daadwerkelijk gewerkte uren worden niet duidelijk, omdat de werkgevers de gevraagde documenten niet aanlevert. De uren die op basis van een normtijd zijn berekend worden betaald, de overige uren niet. Het leidt in dit geval tot een boete van circa 300.000 euro. Vanuit de FNV is een actie ingezet om het te weinig betaalde loon met terugwerkende kracht te vorderen.

Resultaat 5: Melden van vermoedens over uitkerings- of fiscale fraude aan gemeenten, UWV of Belastingdienst.

De Inspectie heeft diverse signalen doorgegeven aan collegadiensten. In de pakket- en koeriersdiensten zijn 32 signalen over vermoedens van uitkeringsfraude doorgegeven aan gemeenten en UWV na controle van 150 bezorgers.

Overige resultaten

Aanpak binnenvaart voorbereid

In 2020 start de Inspectie een project gericht op misstanden in de binnenvaart. In dat kader zijn in 2019 de (inter)nationale contacten aangehaald en is onderzoek uitgevoerd. Ook hier heeft de regelgeving - net zoals bij het internationale wegtransport - impact op de wijze waarop de Inspectie het toezicht kan uitvoeren.

Samenwerking

Bij het toezicht op de transport- en logistieksector zijn diverse organisaties betrokken. In TIEC verband (Transport Informatie en Expertisecentrum) werkt de Inspectie samen met de NVWA, ILT, Douane, de Nationale en Internationale Wegvervoer Organisatie (NIWO) en politie. Op operationeel niveau vindt hier informatie-uitwisseling plaats en worden er gemeenschappelijke acties gepland. Op meer tactisch niveau wordt gewerkt aan gezamenlijke communicatie uitingen, themaonderzoeken en afspraken rond onderlinge gegevensuitwisseling. Samen kan er gerichter en effectiever actie worden ondernomen. Een groot deel van de onderzoeken is dan ook door de Inspectie samen met een of meerdere partners uitgevoerd. In de meeste gevallen was dat met de politie en de ILT.

5.1.8 Het programma Uitzendbureaus

Maatschappelijk belang

Flexibele arbeid biedt organisaties mogelijkheden om zich snel aan te passen en/of piekperiodes te overbruggen, waardoor ze verder kunnen groeien. De Inspectie constateert dat het aandeel flexibele arbeid in de totale arbeidsmarkt groter wordt en dat er meerdere vormen van flexibele arbeid ontstaan. Daarnaast neemt het aandeel werkenden met een vast contract langzaamaan af[70]. De uitzendsector blijft van groot belang voor de Nederlandse economie en arbeidsmarkt. Er zijn 19.000 werkgevers actief, 980.000 werknemers en 14.000 zzp'ers. De Inspectie richt zich in haar aanpak van misstanden ook op bedrijven in de dienstverlening voor de akker- en/of tuinbouw.

Zeker waar het gaat om laagbetaalde en laaggeschoolde arbeid - veelal uitgevoerd door flexmigranten - bestaan diverse risico's in deze sector. Er zijn uitzendbureaus die zich netjes aan de wet- en regelgeving houden, maar ook bureaus die zich bezighouden met allerhande malafide praktijken. Soms met medeweten van inlenende bedrijven of van de werknemers. De Inspectie ziet als grootste risico's:

- onderbetaling;
- lange arbeidstijden;
- illegale arbeid;
- arbeidsuitbuiting;
- slechte huisvesting.

Daarnaast komen inspecteurs ook onveilige en ongezonde werksituaties tegen. Bij relatief veel ongevallen zijn uitzendkrachten betrokken. De Inspectie kan niet alle misstanden aanpakken. Daarom probeert ze zoveel mogelijk informatie met andere diensten of private handhavers te delen en - waar mogelijk - samen te werken.

[70] https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/08/weer-meer-vast-werk-maar-flexwerk-groeit-harder

Beoogd maatschappelijk effect

Door malafide uitzendbureaus en hun inleners aan te pakken, worden risico's op het terrein van eerlijk werk teruggedrongen. Zo wordt een eerlijk speelveld voor bedrijven in diverse sectoren bevorderd.

Realisatie beoogd resultaten

Resultaat 1: De Inspectie pakt malafide uitzendbureaus aan, samen met de Belastingdienst en UWV, tot de overtredingen zijn opgehouden (8 processen-verbaal binnen complexe en/of internationale onderzoeken).

Bij de aanpak van uitzendbureaus die wet- en regelgeving niet (geheel) naleven wordt gekeken naar het type overtreder. De aanpak van bewuste overtreders bestaat uit een mix aan interventies van onaangekondigde controles en eventuele hercontroles tot *crackdowns*, directiegesprekken en duidelijke communicatie over wat niet wordt getolereerd. Daarnaast zet de Inspectie signalen door voor strafrechtelijk onderzoek. Binnen het programma zijn in 2019 tien opsporingsonderzoeken gestart waarvan er zes zijn ingeleverd bij het OM. Het wederrechtelijk verkregen voordeel in deze zaken telt op tot bijna 600.000 euro wat zoveel mogelijk wordt ontnomen bij de overtreder. In deze zaken speelt onder andere valsheid in geschrifte (ook valse SNA-certificaten) en faillissementsfraude.

Gevangenisstraf na systematische fraude uitzendbureau

Eind 2014 komen er anonieme meldingen binnen over onderbetaling van Oost-Europese uitzendkrachten die werkzaamheden verrichten voor een Haags uitzendbureau. Omdat bij een inspectie valse kwitanties worden aangetroffen, start de Inspectie een opsporingsonderzoek. Volgens de Inspectie gaat het hier om een welbewuste en systematisch uitgevoerde fraude, waarbij eigenaar en boekhouder op grove wijze misbruik maken van de werknemers om er zelf beter van te worden. De slachtoffers zijn de Nederlandse taal niet machtig, hebben geen weet van de minimumloonregels in Nederland of accepteren de gang van zaken uit angst hun baan te verliezen. Daarnaast schromen verdachten niet om de werknemers onder druk te zetten en één is er zelfs fysiek mishandeld. De werknemers moeten elke vier weken op het kantoor van de verdachte eigenaar een blanco kwitantie ondertekenen, die vervolgens direct door de boekhouder wordt in- en aangevuld en opgenomen in de administratie. In totaal is er sprake van meer dan 500 valse kwitanties.

De eigenaar van het uitzendbureau wordt in 2019 veroordeeld tot een gevangenisstraf van 24 maanden (waarvan zes maanden voorwaardelijk) en het betalen van een schadevergoeding van 1280 euro. De boekhouder wordt veroordeeld tot een gevangenisstraf van negen maanden en mag twee jaar en negen maanden lang zijn beroep als boekhouder niet meer uitoefenen (beroepsverbod). Door het onderzoek gaan de uitzendkrachten klagen bij de inleners. Dit brengt een aantal inleners zo ver dat zij zelf de uitzendkrachten in dienst nemen, of onderbrengen bij een ander uitzendbureau.

De misstanden blijken ook uit het aantal meldingen dat de Inspectie jaarlijks ontvangt over uitzendbureaus. Van alle meldingen over mogelijke onderbetaling is 40 procent gerelateerd aan uitzendbureaus. Bij 41 procent van de zaken treft de Inspectie overtredingen aan. Er is voor 2.269.171 euro aan boetes opgelegd: een miljoen euro meer dan in 2018. De toename zit met name in het aantal overtredingen van de Wet arbeid vreemdelingen.

Resultaat 2: Een aantal malafide bedrijven, dat na faillissement weer doorstart, zal blijvend worden gevolgd en onderzocht om zo de misstanden te stoppen.

De Inspectie heeft te maken met doorstarters en notoire overtreders. Doorstarters zijn malafide ondernemers die naar aanleiding van een eerdere sanctie hun uitzendbureau hebben opgeheven of failliet hebben laten gaan, om op die manier geen boete te betalen. Vervolgens starten ze een nieuw uitzendbureau. Dit soort ondernemers is aangepakt met (her) inspecties. Bedrijven die bewust de regels niet naleven blijft de Inspectie volgen en inspecteren. Daarbij wordt een escalatieladder gebruikt die in elke fase strengere mogelijkheden biedt. Van de beboete uitzendbureaus blijkt 43 procent nog steeds de wet te overtreden. Deze bedrijven blijft de Inspectie controleren tot ze zich wel aan de regelgeving houden. Verder is een project gestart om notoire overtreders via een netwerkaanpak te dwingen om regels na te leven en om hun criminele activiteiten te dwarsbomen. In 2020 worden daar de eerste resultaten van verwacht.

Resultaat 3: De Inspectie controleert in samenwerking met de Belgische inspectie een aantal bedrijven dat grensoverschrijdend werkt.

De Inspectie werkt al een aantal jaren samen met de Belgische inspectiediensten om bedrijven te controleren die grensoverschrijdend werken. Door gegevensuitwisseling en op elkaar afgestemde inspecties in beide landen is een aantal malafide uitzendbureaus aangepakt. Daarbij is ook inzicht verkregen in de werkwijze van deze bedrijven. Zo wordt er bijvoorbeeld in België geprobeerd om onder de vergunningplicht uit te komen, door zich als bouwbedrijf in plaats van uitzendbureau in te schrijven. In Nederland zien de Inspectie dat er geen loonaangifte wordt gedaan over (een deel van) het personeel en met uitkeringsgerechtigden wordt gewerkt. De Belgisch-Nederlandse samenwerking is input geweest voor de lidstaten die aangesloten zijn bij het Platform Zwart Werk en de ELA. De verkregen kennis is daarbij gedeeld met de andere lidstaten. Verder is in 2019 geïnvesteerd in nieuwe samenwerkingsafspraken die in 2020 vervolg krijgen in de vorm van inspecties en mogelijk andere interventies.

Casus onderbetaling

In een melding die de Inspectie ontvangt over een uitzendbureau zou sprake zijn van het niet uitbetalen van alle gewerkte uren aan werknemers. De administratie van het uitzendbureau lijkt in eerste instantie in orde. Maar omdat de loonbetalingen niet terug te vinden zijn op de bankafschriften van de melder, doet de inspecteur bij de bank nader onderzoek naar de houders van de bankrekeningen. Hieruit blijkt dat de namen op de bankafschriften van het uitzendbureau weliswaar overeenkomen met die van de werknemers, maar dat de bankrekeningnummers die daarbij gebruikt worden op naam staan van de eigenaar van het uitzendbureau of andere medewerkers. De eigenaar vraagt aan de andere medewerkers om het loon contant te pinnen en terug te geven, omdat er volgens hem een fout is gemaakt. Het uitzendbureau betaalt het loon dus uit aan zichzelf en de werknemers krijgen niets of maar een gedeelte van hun loon. Bij de betaling van lonen van veertien van de onderzochte 25 werknemers wordt een overtreding vastgesteld. De werkgever krijgt een boete van 79.000 euro en er is een nabetalingsverplichting opgelegd. De werknemers krijgen het tekort aan salaris nabetaald.

Resultaat 4: In 2019 wordt ook aandacht besteed aan de problematiek rond werken in distributiecentra.

In 2019 is een onderzoek gestart naar de risico's op eerlijk, veilig en gezond werken in distributiecentra. Uit het onderzoek is naar voren gekomen dat ongevallen door aanrijdingen van heftrucks en klachten door fysieke (over)belasting veel voorkomen. Ook maken medewerkers lange dagen onder hoge druk. Uitzendkrachten hebben meer kans hebben op ongevallen dan reguliere werknemers. Gebleken is dat bij arbeidsongevallen in distributiecentra gemiddeld 31 procent van de slachtoffers een uitzendkracht is, terwijl dit bij overige sectoren gemiddeld 18 procent van de slachtoffers is. De resultaten van het onderzoek worden gebruikt om in 2020 een project gericht op distributiecentra op te zetten.

Overige resultaten

In 2019 zijn er vijf meldingen bij de Stichting van de Arbeid gedaan vanwege vermoedens van niet naleving van de cao. De stichting mag dit doorgeleiden naar de sociale partners of de Stichting Naleving CAO voor Uitzendkrachten. Zij kunnen hun eigen handhavingsinstrumenten daarop toepassen.

Samenwerking

Bij de aanpak van onbewuste overtreders is vooral ingezet op educatie via een sector- en ketenbenadering. Via stakeholdermanagement streeft het programma op het vergroten van het zelfregulerend vermogen van de sector. Samenwerking met de SNCU en SNA en contacten bij brancheverenigingen, zoals de ABU en de NBBU zijn benut om het zelfregulerend vermogen van de sector te vergroten. Dit door informatie te geven over nieuwe wetgeving, verandering van beleid en trends en ontwikkelingen in de handhaving bij uitzendbureaus. Zo is bijvoorbeeld voorlichting gegeven over de werkwijze van de Inspectie aan inspecteurs die werkzaam zijn voor inspectieinstellingen die voor de SNA controles uitvoeren. Zij zijn geïnformeerd over de misstanden die de Inspectie tegenkomt, waardoor ze beter weten waar ze op kunnen letten bij hun eigen controles. Daarnaast zijn startende ondernemers in de branche actief voorgelicht.

De Inspectie krijgt ook informatie uit de sector - met name van SNA en SNCU - over signalen van misstanden. Zo helpt de SNA de Inspectie en de Belastingdienst bij hun risicoanalyses door in 2019 de namen van 533 uitgeschreven bedrijven door te geven. Naast deze bulkmelding ontving de Inspectie ook zeven incidentele meldingen van de SNA. Drie daarvan zijn in onderzoek genomen, één lag op het terrein van de Belastingdienst en is doorgezet, twee waren niet onderzoekswaardig en aan één melding wordt nog gewerkt. De samenwerking met de SNA vergroot het gezamenlijk zicht op dit deel van de arbeidsmarkt. In samenwerking met de Belastingdienst en het UWV zijn uitzendbureaus onderzocht. Hierbij is gekeken naar misstanden bij aangiftes, werken met een uitkering en overtredingen van de arbeidswetgeving. Door samen op te trekken kan worden doorgepakt waar nodig: waar overtredingen zijn geconstateerd zijn boetes opgelegd.

Casus ID-fraude

Bij een controle komt de Inspectie in de afgelopen jaren zogenaamde look-a-like fraude tegen. Daarbij is een vreemdeling (die niet in Nederland mag werken) voor een uitzendbureau werkzaam op andermans paspoort. De paspoorthouder krijgt op papier het volledige loon uitbetaald en de vreemdeling die het werk doet wordt voor minder dan de helft uitbetaald door de paspoorthouder. Hiervoor worden boetes opgelegd aan het uitzendbureaus en de inlener waar het werk wordt gedaan. Verder worden er boetes opgelegd aan de paspoorthouder en moeten de gemiste inkomsten worden nabetaald.

5.1.9 Het programma Asbest

Maatschappelijke belang

De productie en het gebruik van asbest is in Nederland sinds 1994 verboden. Asbest is echter nog in ruime mate aanwezig in daken, vloeren, rioolpijpen of andere toepassingen. Bij het verbouwen en slopen van gebouwen, woningen, machines of schepen kan nog altijd asbest vrijkomen. Door blootstelling aan asbestvezels kunnen op termijn zeer ernstige gezondheidsklachten optreden bij werknemers, maar ook bij bezoekers en omwonenden. Om dit risico zo klein mogelijk te houden is de sanering van asbest aan strikte regels gebonden. De Inspectie SZW houdt daarom toezicht op de bedrijven die asbest saneren (er zijn 333 gecertificeerde asbestbedrijven[71]), spoort illegale saneringen op en zet in op bewustwording van de gevaren van asbest. In het kader van de ICF-gelden is de inspectiecapaciteit op asbest in 2019 met 25 procent verhoogd ten opzichte van 2018.

Beoogd maatschappelijk effect

Asbest wordt op een gezonde en veilige manier gesaneerd. Daardoor neemt niet alleen het gezondheidsrisico voor werknemers in de sector af, maar ook voor omwonenden en personen die na afloop van de saneringen in de gebouwen verblijven.

Realisatie beoogd resultaten

Resultaat 1a: De naleving in de gecertificeerde asbestsector gaat omhoog doordat de certificerende en keurende instellingen (cki's) beter en intensiever toezicht houden op gecertificeerde saneringsbedrijven en meer sancties opleggen aan bedrijven.

Het nalevingspercentage in de asbestsector is gestegen van 63 procent naar 74 procent. Inspecteurs krijgen in toenemende mate te maken met saneerders die stoppen met werken zodra de Inspectie is gesignaleerd. Het vaststellen van overtredingen wordt daardoor bemoeilijkt. Dit heeft ook effect op de nalevingspercentages.

Asbestsaneerders mogen alleen hun werk doen als zij beschikken over een certificaat, dat wordt verleend door een cki. De Inspectie SZW en de Omgevingsdiensten (samenwerkingspartners die namens gemeenten en provincies toezicht houden op veilige asbestsaneringen) melden geconstateerde ernstige overtredingen van gecertificeerde saneringsbedrijven aan de certificerende instellingen. Zij kunnen dit vervolgens in hun eigen toezicht betrekken. Cki's hebben dertien bedrijven tijdelijk geschorst en bij één bedrijf tijdelijk het certificaat ingetrokken op basis van door de Inspectie gemelde overtredingen.

Resultaat 1b: De naleving in de gecertificeerde asbestsector gaat omhoog doordat notoire niet-nalevers worden stilgelegd of de regels gaan naleven.

Stilleggen kan op twee manieren: structureel door het intrekken van de vergunning (zie zojuist genoemd voorbeeld) en de Inspectie zelf kan een bedrijf gedurende een periode preventief stilleggen. Dit laatste gebeurt om een bedrijf dat vaker in overtreding is de gelegenheid te geven om orde op zaken te stellen. In 2019 is deze sanctie bij één bedrijf toegepast, dat gedurende een maand de werkzaamheden stil moest leggen. Soms werkt een gesprek met een werkgever beter dan een boete. Na een indringend gesprek met een bedrijf dat stelselmatig een verkeerde werkwijze hanteerde, heeft het bedrijf aangegeven daarmee te stoppen. Op dit moment zijn er geen aanwijzingen dat het bedrijf zich hier niet aan houdt.

Resultaat 2a: De naleving in de gecertificeerde asbestsector gaat omhoog door een beter functioneren van de deskundig toezichthouder asbest (DTA'er). Deze DTA'er weet wat er van hem/haar verwacht wordt en kan zich houden aan het werkplan. Dit werkplan is in overeenstemming met het lopende project en is ook uitvoerbaar.

De DTA'er houdt namens de werkgever toezicht op locatie en is daar verantwoordelijk voor de gang van zaken. Er is in 2019 een onderzoek uitgevoerd om te kijken naar de motivatie van de DTA's. In 2020 zal dit leiden tot een concrete aanpak voor gedragsbeïnvloeding van DTA's.

Resultaat 2b: We pakken meer illegale saneerders aan en laten niet meer los tot ze stoppen met illegaal asbest verwijderen.

Voor het opsporen van illegale saneringen is het belangrijk bedrijven op heterdaad te betrappen. Dit is in 2019 gelukt; in 73 procent van de zaken waar illegaal werd gesaneerd heeft een inspecteur een (soms forse) boete op kunnen leggen. Om (grotere) opdrachtgevers op heterdaad te kunnen betrappen die willens en wetens asbest laten verwijderen door bedrijven die daartoe niet bevoegd zijn, is met informatiegericht werken (IGW) in 2019 gezocht naar een methode om dit beter in beeld te krijgen. Begin 2020 bevindt deze methode zich in de fase van doorontwikkeling.

[71] Ontleend aan Kamer van Koophandel.

Resultaat 2c: We stimuleren verantwoord opdrachtgeverschap zodat zij asbest niet meer illegaal laten verwijderen.
Vanwege berichten in de media die de risico's van asbest relativeren, zijn er extra Q&A's op de website van de inspectie geplaatst. Hierin wordt informatie geboden over de manier waarop de risico's op een juiste manier ingeschat kunnen worden.

Resultaat 3a: Werknemers in scheepssloperijen worden niet meer blootgesteld aan asbest, omdat deze bedrijven zich - door (vooraangekondigde) inspecties - bewuster zijn geworden van de mogelijke aanwezigheid van asbest in de te slopen schepen. Het asbest wordt eerst geïnventariseerd en verwijderd vóórdat met slopen wordt begonnen.
Alle scheepssloperijen in Nederland zijn in 2019 geïnspecteerd. Er werd op het moment van de inspecties nergens daadwerkelijk asbest gesaneerd in de schepen die werden gesloopt. Daarom is er voornamelijk op gelet of de risico's van asbest (en chroom-6) opgenomen zijn in de RI&E. Alle geïnspecteerde sloperijen beschikten over een RI&E. In de 33 procent van de gevallen waarin geen of onvoldoende aandacht werd geschonken aan het onderwerp asbest, is hiervoor opgetreden.

Resultaat 3b: 'Installateurs worden niet meer blootgesteld aan asbest, omdat zij meer kennis verwerven over de risico's en zich bewust worden van mogelijke aanwezigheid van asbest op hun werkplek. Zodat vóór de aanvang van hun werkzaamheden eerst het mogelijk aanwezige asbest wordt geïnventariseerd en verwijderd of een asbest-veilige situatie wordt gecreëerd' en 3c: installatiebedrijven stellen hun werknemers niet meer bloot aan asbest, omdat zij zich meer bewust zijn van de risico's van mogelijk aanwezig asbest tijdens het werk, waardoor zij een sluitend plan van aanpak hebben voor gebouwen van voor 1994. Zodat er bij dergelijke gebouwen eerst een asbestinventarisatie wordt gemaakt en het asbest wordt verwijderd óf er een asbest-veilige situatie wordt gecreëerd.
Voor beide doelgroepen is in de installatiebranche met een steekproef geïnventariseerd in hoeverre het onderwerp asbest in de RI&E's is opgenomen. De resultaten tonen aan dat het onderwerp inderdaad aandacht tekort komt. In 2020 wordt verder onderzoek gedaan om achterliggende oorzaken op te sporen, om zo tot een specifiekere aanpak voor zowel werkgevers als werknemers te komen.

Samenwerking

De samenwerking met de Omgevingsdienst NL (de vereniging van de 29 regionale uitvoeringsdiensten in Nederland) krijgt steeds meer inhoud, omdat steeds meer gemeenten de toezichtstaak op asbest mandateren. De Omgevingsdienst NL krijgt daardoor meer capaciteit om asbesttaken uit te voeren. In 2019 is twee keer in verschillende regio's een inspectiedag geweest, waarbij zowel de Inspectie SZW als de betrokken Omgevingsdiensten asbestsaneringen hebben geïnspecteerd. Het belangrijkste doel van beide dagen was bedrijven in deze regio's inspectiedruk te laten ervaren; gedurende het jaar wordt in deze regio's minder intensief geïnspecteerd. Met name de notoire overtreders waren hierbij onderwerp van inspectie.

Verwijderen van asbest gebeurt niet correct
Het verwijderen van asbest gebeurt nog steeds niet veilig genoeg. Een controle in de noordelijke provincies van de Inspectie SZW en zes Omgevingsdiensten op 76 locaties levert in ruim 30 procent van de gevallen overtredingen op. De asbestteams gaan op pad in de provincies Groningen, Friesland, Drenthe, Flevoland, Twente en Overijssel. Op de locaties werken in alle gevallen gecertificeerde asbestbedrijven. Maar toch blijkt in 24 gevallen dat een inspectie niet overbodig is. Negen keer wordt het werk stilgelegd omdat er te onveilig wordt gewerkt. Zo wordt regelmatig stofvorming niet voorkomen en wordt er onveilig gewerkt met verreikers.

Omdat het asbestdakenverbod niet doorgaat is het ontwikkelen van een gezamenlijke handhavingsstrategie met Omgevingsdiensten, Functioneel Parket en politie tijdelijk op een laag pitje gezet.

Ook met branchepartijen wordt samengewerkt. Met name op het vlak van bewustwording van verbeterpunten. Zo zijn er diverse presentaties gehouden voor verschillende veldpartijen. Het ging daarbij om nog achtergebleven asbest dat door inspecteurs werd aangetroffen op locaties waar de saneringswerkzaamheden zojuist waren afgerond en vrijgegeven. Ook zijn deze resultaten in samenwerking met de brancheorganisatie van asbestlaboratoria gepresenteerd en besproken in twee workshops.

5.2 Themaprogramma's

Sommige risico's raken meerdere sectoren en vereisen een sectordoorsnijdende thematische aanpak. Zo gaat het programma blootstelling aan gevaarlijke stoffen niet alleen over chemische bedrijven, maar ook over blootstelling aan kwartsstof in de bouw of lasrook in de metaalsector. En voor eerlijk werk geldt dat arbeidsuitbuiting en schijnconstructies om (arbeids)kosten oneigenlijk te verlagen in meerdere sectoren voorkomen. Die thematische aanpak krijgt vorm in themaprogramma's.

5.2.1 Het programma Arbeidsuitbuiting

Maatschappelijk belang

Wanneer mensen in het verborgene werken onder mensonterende omstandigheden, is er sprake van arbeidsuitbuiting. Mensen worden geworven, vervoerd of gehuisvest met inzet van ongeoorloofde middelen als dwang, geweld, chantage of misleiding, met als het doel hen uit te buiten. De uitbuiting kan bestaan uit mensen laten werken tegen een zeer gering inkomen en/of onder mensonterende omstandigheden. Arbeidsuitbuiting is een vorm van mensenhandel en maakt een grove inbreuk op de lichamelijke en psychische integriteit van werkenden. Vooral kwetsbare groepen in sectoren aan de onderkant van de arbeidsmarkt lopen risico op arbeidsuitbuiting. Doel van het programma is deze groepen effectiever te beschermen, onder andere door het verhogen van de meldingsbereidheid en het intensiveren van de nationale en internationale aanpak. Bij een vermoeden van arbeidsuitbuiting (artikel 273f van het Wetboek van Strafrecht) gaat het om een strafrechtelijke aanpak.

In de veel gevallen waarbij er net geen sprake is van arbeidsuitbuiting wordt er gesproken van ernstige benadeling en volgt een bestuursrechtelijke aanpak.[72]

Beoogd maatschappelijk effect

Door het identificeren en aanpakken van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling draagt de Inspectie bij aan het beschermen van kwetsbare personen en het stoppen van criminele werkgevers door een integrale aanpak.

Realisatie beoogde resultaten

Resultaat 1: Circa vijf vermoedelijk criminele werkgevers zijn integraal aangepakt.

Doel van het programma is het met een integrale aanpak beschermen van kwetsbare groepen tegen arbeidsuitbuiting en het stoppen van criminele werkgevers. De Inspectie heeft zes keer uitbuitingssituaties bij criminele werkgevers gestopt door gezamenlijke inspecties met partners zoals de Omgevingsdienst, Belastingdienst en gemeenten. Met deze integrale aanpak is bijvoorbeeld een situatie gestopt waarin illegaal tewerkgestelde Oekraïnse bouwvakkers op de bouwplaats moesten slapen.

Wonen op de bouwplaats

Tijdens een fysieke werkplekcontrole op een bouwlocatie worden achttien personen met een Wit-Russische of Oekraïense nationaliteit werkend aangetroffen. De opdrachtgever heeft het werk gegund aan een Poolse aannemer. De contactpersoon verklaart dat de werkenden ook op de bouwlocatie slapen. Er worden dertig slaapplekken aangetroffen. Van de achttien werkenden worden er zes gehoord door gecertificeerde hoorders in verband met signalen van arbeidsuitbuiting. De geringste aanwijzing[73] van mensenhandel voor het aanbieden van bedenktijd, opvang en bescherming wordt niet vastgesteld. Wel zijn er aanwijzingen voor ernstige onderbetaling en mogelijke illegale tewerkstelling/mensensmokkel. Onder toezicht van de gemeente Lelystad worden de slaapplekken verwijderd en worden de werkzaamheden door de derdelanders gestaakt.

Resultaat 2: Inrichting van het Informatieplein Arbeidsuitbuiting.

De Inspectie heeft een Informatieplein Arbeidsuitbuiting ingericht. Dat is een intern overleg waarin op basis van een wegingskader besloten wordt of een melding met signalen van arbeidsuitbuiting en ernstige benadeling bestuursrechtelijk of strafrechtelijk wordt aangepakt. Voor het snel vaststellen van de feitelijke werksituatie zijn bestuursrechtelijke instrumenten geschikt, omdat in dat geval een werklocatie geïnspecteerd mag worden zonder dat er sprake hoeft te zijn van een verdenking. Met het oog op doelmatigheid wordt

[72] In de Kamerbrief 'Voortgang Programma Samen tegen Mensenhandel' (13 november 2019) en in het debat Mensenhandel in de Tweede Kamer (5 december 2019) is onder meer gesproken over de verkenning die in 2019 is gestart ten aanzien van de vraag hoe deze groep werkenden kan worden ondersteund bij het (alsnog) verkrijgen van hun recht zoals het terugvorderen van achterstallig loon. Bij deze verkenning zijn naast de Inspectie een groot aantal partijen betrokken zoals het ministerie van Justitie en Veiligheid, het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid, het Openbaar Ministerie, de Nationaal Rapporteur Mensenhandel en de FNV.

[73] Zie noot 39.

verder op het Informatieplein ook bij lopende onderzoeken bepaald óf, en zo ja in welke fase van het onderzoek bestuursrechtelijke en strafrechtelijke bevoegdheden gelijktijdig kunnen worden ingezet.

Controles in de horecasector

In het najaar van 2019 verricht de Inspectie controles in de horecasector in Amsterdam. Er zou mogelijk sprake zijn van mensenhandel. Gecertificeerde rechercheurs zijn ter plaatse voor het geval de inspecteurs op mogelijke slachtoffers van mensenhandel stuiten. Dit blijkt inderdaad het geval. Aan de hand van de verhoren die de inspecteurs afnemen bij de aangetroffen personen, stellen de rechercheurs vast dat sprake is van de 'geringste aanwijzing'[74] van mensenhandel en kunnen zij direct een strafrechtelijk onderzoek opstarten. De zaak is momenteel nog in onderzoek onder leiding van het Functioneel Parket van het Openbaar Ministerie.

Resultaat 3: Het uitvoeren van de Joint Action Day Labour Exploitation

Arbeidsuitbuiting heeft vaak een grensoverschrijdend karakter. Daarom werkt de Inspectie nauw samen met internationale politie- en inspectiediensten. Ook maakt zij deel uit van een Europese samenwerking onder Europol, waarbij de verscheidene politiediensten en arbeidsinspecties samenwerken op het gebied van de grensoverschrijdende aanpak van arbeidsuitbuiting. Eens per jaar organiseert de Inspectie in samenwerking met het Verenigd Koninkrijk een Europese *Joint Action Day* (JAD). In 2019 hebben twee JAD's plaatsgevonden, waaraan 28 lidstaten hebben deelgenomen (zie hoofdstuk 1).

Resultaat 4: Samenwerken met een financiële instelling in een publiek-privaat samenwerkingsverband om uitbuiting te signaleren en te traceren.

In 2019 heeft de Inspectie een proef met ABN AMRO en de Universiteit van Amsterdam afgerond. Deze pilot had als doel om in bankgegevens actief misstanden in relatie tot (mogelijke) uitbuitingssituaties op te sporen. De werkwijze was een zoektocht naar indicatoren van witwassen rond uitbuitingssituaties of fraudeconstructies. Hiermee kon de bank door middel van gerichte zoekopdrachten misstanden op het spoor komen. Dat heeft in de pilot tot de melding van ongebruikelijke transacties geleid. Na onderzoek heeft de *Financial Intelligence Unit* - Nederland (FIU) drie ongebruikelijke transacties verdacht verklaard en met de Inspectie gedeeld. Deze zijn vervolgens in onderzoek genomen. De resultaten van de proef zijn veelbelovend, omdat op basis van deze werkwijze concrete gevallen kunnen worden aangepakt en mogelijk veel meer gevallen worden voorkomen. Daarom wordt onder de vlag van het Financieel Expertise Centrum (FEC -een samenwerkingsverband van verschillende autoriteiten binnen de financiële sector) vanaf 2020 gewerkt aan het implementeren van de zoekprogramma's bij alle banken in Nederland.

Resultaat 5: Het uitvoeren van strafrechtelijke onderzoeken.

Meldingen van mogelijke arbeidsuitbuiting worden strafrechtelijk opgepakt. In 2019 hebben meerdere intakegesprekken met potentiële slachtoffers plaatsgevonden. In de gevallen dat er sprake was van de geringste aanwijzing[75] zijn de bedenktijd en voorzieningen van de B8-regeling uit de Vreemdelingencirculaire aangeboden.

In 2019 zijn er in totaal 43 aangiften opgenomen. Aangiften worden beoordeeld door de officier van justitie, waarbij de afwijzingsgronden zijn:

- dat er geen contact met of medewerking van het slachtoffer was;
- de aangifte volgens het OM geen kans op veroordeling had;
- het zaken betreft waarbij onvoldoende bewijs was.

Overige resultaten

In 2019 heeft de Inspectie 169 meldingen bestuursrechtelijk in behandeling genomen. Er zijn 59 zaken gestart. Daarnaast is in 26 zaken met de RIEC's samengewerkt omdat daar sprake was van arbeidsuitbuiting in georganiseerd verband. Bij acht zaken is er een overdracht geweest vanuit het toezicht naar opsporing, omdat naderhand is gebleken dat er opsporingsindicaties van mensenhandel waren. Er zijn 64 meldingen beoordeeld die niet door dit programma zijn opgepakt. Voor zover de meldingen voldoende aanknopingspunten boden voor een aanpak, zijn deze opgepakt door sectorprogramma's. Verder zijn in 2019 in totaal 50 bijeenkomsten voor netwerkpartners georganiseerd met ongeveer 1500 deelnemers, met als doel de bewustwording en het detectievermogen te verhogen om meer slachtoffers van arbeidsuitbuiting te herkennen. Hierdoor zijn verschillende meldingen ontvangen.

[74] Zie noot 39.

[75] Zie noot 39.

Chinese kok in een Chinees restaurant
In een anonieme melding is sprake van mogelijke arbeidsuitbuiting van een kok. De kok werkt zeven dagen per week met een tewerkstellingsvergunning. Naast dat hij als kok werkt, moet hij ook allerlei andere werkzaamheden verrichten. Hij spreekt geen Nederlands en zijn paspoort is ingenomen. Het salaris wordt wel gestort op zijn bankrekening, maar een deel daarvan moet hij contant teruggeven. Hij woont vlakbij het restaurant en mag uitsluitend naar een nabije supermarkt voor het kopen van eerste levensbehoeften. De melding biedt onvoldoende aanknopingspunten om direct een opsporingsonderzoek te starten. Daarom wordt de zaak in behandeling genomen voor een bestuursrechtelijke aanpak en er volgt een inspectie ter plekke. Bij het betreden van het pand treffen de inspecteurs een kok aan die vraagt om uit de situatie te worden gehaald. Er wordt besloten om deze kok in een beschermde omgeving te plaatsen. Na een intakegesprek wordt de bedenktijd aangeboden en start alsnog een opsporingsonderzoek. Een bestuursrechtelijke aanpak maakt het dus mogelijk om snel na de melding een inspectie uit te voeren, waardoor het slachtoffer direct uit de situatie kan worden gehaald.

Samenwerking
Voor het beschermen van slachtoffers en het stoppen van criminele werkgevers wordt er gecoördineerd integraal opgetreden. Dit betekent dat per zaak een interventiemix op maat wordt ontwikkeld die in samenwerking met partners en/of sectorale programma's van de Inspectie wordt uitgevoerd. Belangrijke partners zijn gemeenten, Belastingdienst en de politie waarmee de Inspectie ook samenwerkt in RIEC- of LSI-verband (zie ook 1.4.2).

5.2.2 Het programma Schijnconstructies (cao-naleving en fraude)

Maatschappelijk belang
Sommige werkgevers proberen via schijnconstructies de kosten van arbeid te verlagen. Via vaak complexe en internationale constructies zoeken zij de randen van de wet op of gaan daar bewust overheen. Bij schijnconstructies wijkt de werkelijke situatie af van de situatie die wordt voorgespiegeld. Werkgevers omzeilen wet- en regelgeving of bedenken constructies die wettelijk gezien wel mogen, maar die onwenselijk zijn omdat werknemers hiervan vaak de dupe zijn. Zij worden onderbetaald of moeten veel te lang werken. Bovendien leiden deze constructies tot oneerlijke concurrentie tussen bedrijven. Het programma draagt bij aan gelijk loon voor gelijk werk (cao-naleving), zorgt voor een betere opsporing en aanpak van (schijn)constructies en bestrijdt verschillende vormen van migratiefraude.

Beoogd maatschappelijke effect
Het onderzoeken van schijnconstructies, het verrichten van cao-nalevingsonderzoek en het tegengaan van fraude zijn bedoeld om eerlijk werk te bevorderenen oneerlijke concurrentie te voorkomen. Het programma doet dit door kennis over verschillende constructies te vergroten en hiervoor aanpakken te ontwikkelen. Dit doet zij door sociale partners desgevraagd te voorzien van informatie over cao-naleving en door op verzoek van de IND gerichte onderzoeken te verrichten in het kader van de handhaving van migratiebeleid. Als een nieuw geïdentificeerde schijnconstructie niet kan worden aangepakt met de huidige wet- en regelgeving, dan geeft de Inspectie hierover een signaal af aan de betreffende beleidsdirectie.

Realisatie beoogde resultaten
Resultaat 1: De Inspectie is in staat geweest drie belangrijke (grensoverschrijdende) fenomenen van complexe (schijn)constructies te benoemen, op te sporen en aan te pakken.
Bij de aanpak van schijnconstructies legt de Inspectie de nadruk op constructies die een internationaal karakter hebben, die samenhangen met een veranderende arbeidsmarkt of die een opstap vormen voor allerlei fraudevormen. In 2019 lag de focus op:
- de platformeconomie;
- schijnzelfstandigheid;
- fraude door personen die gebruikmaakten van de identiteitspapieren van andere personen (zogeheten *look-a-likes*);
- misbruik van stage na opleiding;
- postbusondernemingen.

Verschillende zaken zijn onderzocht:
- In een onderzoek naar een postbusonderneming gevestigd in Kroatië is nauw samengewerkt met Belgische en Kroatische inspectiediensten. Uit dit onderzoek bleek dat Kroatische arbeidskrachten arbeid verrichtten op grote bouwprojecten in Nederland en België. De betreffende onderneming wilde de schijn wekken dat er sprake was van grensoverschrijdende dienstverlening. De Inspectie heeft vastgesteld dat de onderneming in Kroatië een postbusonderneming zonder economische activiteit was. De arbeids-

markt was ten tijde van het onderzoek nog niet vrij toegankelijk voor Kroatische werknemers, waardoor voor alle vreemdelingen tewerkstellingsvergunningen nodig waren. Zij beschikten daar echter niet over. De Inspectie heeft boeterapporten opgemaakt voor overtredingen van de Wav tegen alle in de keten betrokken werkgevers. Daarnaast is er een boeterapport opgemaakt voor overtreding van de WagwEU. De hoofdopdrachtgever en onderaannemer hebben aangegeven dat zij in de toekomst geen opdrachten meer zullen gunnen aan de betrokken ondernemingen. De Belastingdienst zal een navordering opleggen voor de niet afgedragen sociale premies. De Belgische inspectiedienst heeft een navordering van het loon geïnd van circa 400.000 euro. Door de Kroatische inspectiedienst wordt een nader onderzoek ingesteld naar de Kroatische onderneming.

- In 2019 zijn er meer dan tien meldingen binnengekomen over platforms. De Inspectie is gestart met een kleinschalig onderzoek op het internet naar de aard en omvang van platforms die bemiddelen in betaalde vormen van arbeid. Deze informatie geeft de Inspectie inzicht in waar zich mogelijk risico's voor zouden kunnen doen. De Inspectie heeft controles uitgevoerd in onder meer de maaltijdbezorging, schoonmaak (voor zowel de particuliere als de zakelijke markt), horeca, land- en tuinbouw, sportcoaches/trainers (in- en outdoor) en uitzendbureaus.
- Naar aanleiding van een artikel 8 Waadi melding heeft de Inspectie een onderzoek ingesteld naar een platform dat bemiddelt in huishoudelijke hulp voor particulieren (het betreft ongeveer 1.500 huishoudelijke hulpen). Hierbij is – ten aanzien van de twee melders - vastgesteld dat er sprake was van een driehoeksverhouding. Er werd geconstateerd dat er gezagsverhoudingen bestonden tussen het platform, de formele werkgever en de huishoudelijke hulp en tussen de huishoudelijke hulp en de particuliere klant - de feitelijke werkgever. Er was sprake van een dienstverband in plaats van een overeenkomst van opdracht. Feitelijk stelde het platform werknemers beschikbaar in deze driehoeksverhouding. De Inspectie heeft haar bevindingen (overtreding van artikel 8 Waadi) vastgelegd in een rapport dat naar verzoekers en sociale partners is verstuurd.
- De Inspectie heeft zich in 2019 ingezet om personen die na het afronden van hun opleiding werken als stagiair aan het werk zijn gegaan, beter te informeren over hun rechten en plichten. Tijdens deze campagne is gebruik gemaakt van 'social advertising' op onder andere LinkedIn, Facebook en Instagram. Daarbij is onder meer gebruik gemaakt van het onderzoek van Bureau Bartels naar stagemisbruik.[76] De advertenties werden gericht op stagiairs die werkzaam zijn in specifieke sectoren, zoals communicatie en marketing, journalistiek en de geestelijke gezondheidszorg. Via deze advertenties werd doorverwezen naar informatie op de website van de Inspectie. Het experiment is ondersteund door het *Behavioural Insights Team* van de Inspectie om het effect te optimaliseren. De campagne is meer dan 12.000 keer bekeken en 112 keer is doorgeklikt naar de informatie op de website van de Inspectie SZW. In en na de campagneperiode zijn twaalf meldingen en vier vragen binnengekomen over stage tijdens en na de opleiding. Met deze campagne zijn stagiairs op maat bediend met informatie over hun rechten en plichten.

[76] https://in05.hostcontrol.com/resources/9217dcf4466037/91ea8e574e/file-object/0671%20Stagemisbruik%20na%20afstuderen_Ministerie%20van%20SZW_.pdf

Misbruik van stagiairs in creatieve sector

Dat het mis kan gaan bij stages bleek uit een onderzoek naar een onderneming in de creatieve sector. Hier waren stagiairs werkzaam die gemiddeld veertig uur in de week werkten en hiervoor circa 350 euro (bruto) per maand ontvingen. De Inspectie heeft vastgesteld dat tien stagiairs feitelijk als werknemer functioneerden en daarom tenminste recht hadden op het wettelijk minimumloon. De werkgever werd een nabetalingsverplichting opgelegd van 31.500 euro aan loon en vakantiebijslag. Dit loon is door de werkgever nabetaald. Verder voerde de werkgever geen deugdelijke registratie van de arbeids- en rusttijden van de werknemers en werden er overtredingen van de Wav geconstateerd. Voor al deze zaken is de werkgever beboet. Bij een hercontrole bij deze werkgever bleek dat er nu een deugdelijke registratie van de arbeids- en rusttijden aanwezig was. Daarnaast werd vastgesteld dat hij de overige stagiairs, die niet eerder in het onderzoek betrokken waren, conform wettelijk minimumloon had nabetaald en dat hij tot op dat moment niet meer met stagiairs werkte.

- De Inspectie heeft twee onderzoeken verricht naar ondernemingen die - al dan niet door tussenkomst van een bemiddelingsbureau uit het buitenland - arbeidskrachten tewerk stelden bij zorgbehoevende cliënten (24-uurs zorg). Tijdens deze onderzoeken werd vermoedelijke onderbetaling geconstateerd: de betrokken ondernemingen konden geen bewijsstukken overleggen waaruit bleek dat conform de WML werd betaald. Tegen beide ondernemingen zijn boeterapporten opgemaakt voor overtredingen van de WML.

Resultaat 2: De Inspectie heeft sociale partners zestien onderzoeksverslagen geleverd in verband met cao-naleving,
De Inspectie ondersteunt werknemers- en werkgeversorganisaties bij het toezicht op de naleving van cao-bepalingen, met als beoogd resultaat gelijk loon voor gelijk werk op dezelfde werkplek. Het onderzoek op basis van een' verzoek naar cao-naleving leidt tot een rapportage aan de betrokken partijen. Hierin zijn de bevindingen van de Inspectie over naleving van de cao-bepalingen neergelegd. Sociale partners kunnen met behulp van het rapport van bevindingen een rechtsvordering instellen tegen het bedrijf, om zo naleving van cao-voorwaarden via de rechter af te dwingen. De gang naar de rechter is niet altijd nodig, omdat de betrokken partijen met het rapport of verslag in de hand in gesprek gaan en alsnog tot nalevingsafspraken komen. In 2019 zijn circa 40 onderzoeken op basis van dergelijke verzoeken gestart en/of afgerond. Bij de afgesloten zaken is in zestien gevallen een overtreding geconstateerd, in de andere tien niet.

De door de Inspectie verrichte artikel 8 Waadi-onderzoeken (gelijk werk-gelijk loon) hebben onder meer geleid tot de volgende resultaten:

- Nabetaling van werknemers. Zo hebben op basis van diverse onderzoeken in 2018 meer dan duizend werknemers met terugwerkende kracht alsnog volgens de geldende cao betaald gekregen.
- in 2019 hebben meerdere uitzendorganisaties en een pakketsorteerder aangegeven te zullen stoppen met het toepassen van contracting.

In diverse zaken is terbeschikkingstelling van arbeid aangetoond in plaats van bemiddeling van arbeidskrachten. Dit betekent dat er geen sprake kan zijn van betaling voor bemiddeling door de arbeidskrachten (artikel 9 Waadi).

Drie keer is door sociale partners een melding van vermoedelijke stakingsbreking (artikel 10 Waadi) gedaan. Het onderzoek naar stakingsbrekers door de Inspectie SZW is er om het stakingsrecht niet te laten doorkruisen door het inhuren van uitzendkrachten. Bij de in 2019 uitgevoerde onderzoeken zijn geen overtredingen vastgesteld.

Resultaat 3: De Inspectie heeft twee behandelmogelijkheden voor de aanpak van schijnconstructies opgesteld.
De Inspectie SZW, de Belastingdienst, UWV, IND en SVB delen en ontwikkelen kennis over de aanpak van schijnconstructies binnen het Kennis- en Informatieplatform Schijnconstructies (KIP). De IND en de Inspectie SZW zijn begin 2019 gestart met een onderzoek naar mogelijkheden om fraude aan te pakken rond gefingeerde dienstverbanden gericht op gezinshereniging. Een breder vervolgonderzoek voegt constructies rond gefingeerde dienstverbanden toe waarbij ook UWV en de Belastingdienst betrokken zijn. Doel van het vervolgonderzoek is om de profielen voor herkenning van dit fenomeen bij alle betrokken instanties verder te ontwikkelen.

Resultaat 4: Het misbruik van regelingen op het gebied van arbeidsmigratie is afgenomen, onder meer door het controleren van 250 IND-verzoeken.
In samenwerking met de IND heeft Inspectie bijgedragen aan het bestrijden van misbruik van regelingen op het gebied van arbeidsmigratie. Hierbij ontvangt de vreemdeling van buiten de Europese Unie/ EER op onrechtmatige wijze een verblijfstitel, waarmee hij/zij toegang tot Nederland heeft en zich hier kan vestigen. Doel van dit type fraude is bijvoorbeeld gezinshereniging, (illegaal) werk, misbruik van het Nederlandse voorzieningenstelsel of simpelweg het verblijf in Nederland en de mogelijkheden die de vergunning biedt om in Europa te reizen en te verblijven. Activiteiten in 2019 hebben zich gericht op verschillende onderdelen van het migratiestelsel: erkend referenten, sociaal referenten, buitenlandse studenten en culturele uitwisseling/au pairs.

- Sociaal referenten zijn personen die buitenlandse partners, familie of vrienden naar Nederland willen laten komen voor korte of langere tijd. Zij moeten via hun werk voldoende en duurzaam inkomen verwerven om de overkomst van vreemdelingen waarvoor zij referent zijn, mogelijk te maken. Dit speelt bijvoorbeeld bij gezinshereniging. In 2019 zijn - in samenwerking met de IND - 176 onderzoeken uitgevoerd naar mogelijk gefingeerde dienstverbanden. In meer dan de helft van de gevallen heeft de IND de aanvraag voor de verblijfsvergunning afgewezen op basis van het van de Inspectie ontvangen rapport van bevindingen.
- Erkend referenten hebben een belangrijke rol binnen het arbeidsmigratiebeleid. Zij moeten borgen dat de kennismigranten daadwerkelijk werken in de aangegeven functie en dat de kennismigranten voldoende inkomen ontvangen (maandelijks giraal) om te voldoen aan de voorwaarden van de kennismigrantenregeling. In 2019 heeft de Inspectie voor de IND 53 rapporten van bevindingen aangeleverd over erkend referenten en kennismigranten. Aan de hand van de bevindingen kan de IND handhavingsinstrumenten inzetten, bijvoorbeeld het intrekken van de erkenning van erkende referenten of het intrekken van verblijfsvergunningen van kennismigranten.

- Controles bij werkgevers van buitenlandse studenten van buiten de EU moeten bevorderen dat deze studenten werken binnen de voorwaarden van hun tewerkstellingsvergunning en niet onderbetaald of uitgebuit worden. De Inspectie heeft hierbij vooral verschillende communicatie- en voorlichtingsactiviteiten uitgevoerd. Zo is tijdens een netwerkbijeenkomst van afgevaardigden van onderwijsinstellingen (hbo en wo) voorlichting gegeven over de rechten en plichten van werkgevers die buitenlandse studenten arbeid laten verrichten en is er informatie gegeven over dit inspectieproject. Verder is medewerking gevraagd om buitenlandse studenten te informeren over het werken naast de studie. Via de onderwijsinstellingen is ook een op de buitenlandse studenten gerichte flyer verspreid. Daarnaast heeft de Inspectie verschillende websites inhoudelijk beoordeeld die informatie voor buitenlandse studenten bieden, en wijzigingsvoorstellen aangedragen aan UWV, Nuffic en de IND. Deze voorstellen hebben geleid tot de gewenste aanpassingen.
- Op verzoek van de bewindslieden van de ministeries van Justitie en Veiligheid en SZW is de handhaving op de au pairbureaus geïntensiveerd. In samenwerking met de IND en het Nationaal Vreemdelingeninformatie Knooppunt (NVIK) is een operationeel overleg georganiseerd. Hierin wordt de prioritering van de meldingen besproken en worden afspraken gemaakt over de aanpak van de meldingen.
- In 2019 zijn drie au pairzaken afgerond waarvan de bevindingen werden gedeeld met de partners tijdens het operationeel overleg. Voor professionals in de au pairbranche is in 2019 een goed bezochte voorlichtingsbijeenkomst georganiseerd door de IND, met een bijdrage van de Inspectie over de handhavingsaanpak.

Resultaat 5. In samenwerking met ketenpartners heeft de Inspectie een bijdrage geleverd aan de aanpak van zwart werken met een uitkering.
Prioriteit aan andere doelen gegeven.

Samenwerking
De Inspectie werkt bij de aanpak van schijnconstructies samen met de Belastingdienst, UWV, SVB, IND en sociale partners. De samenwerking bestaat uit het delen van informatie en het verrichten van gezamenlijk onderzoek. In de hiervoor beschreven resultaten en effecten komt deze nationale samenwerking op verschillende manieren tot uiting. Omdat schijnconstructies regelmatig een internationale dimensie hebben, wordt ook samengewerkt met de inspectiediensten van andere landen. Bijvoorbeeld door gezamenlijk op inspectie te gaan en door onderzoek te doen naar ondernemingen op elkaars grondgebied. Nederlandse inspecteurs zijn naar Cyprus gereisd in het kader van onderzoek naar een daar gevestigde onderneming. De Cypriotische Inspectie heeft bij het onderzoek geassisteerd.

5.2.3 Het programma Bedrijven met gevaarlijke stoffen

Maatschappelijk belang
Nederland telt een groot aantal bedrijven waar gevaarlijke stoffen verwerkt, bewerkt en opgeslagen worden. Als daar iets fout gaat, zijn de gevolgen voor werknemers en omwonenden zeer ernstig. Naast het risico op zware ongevallen worden in Nederland ook bijna een kwart miljoen werknemers blootgesteld aan te hoge concentraties stoffen. Dat leidt tot gezondheidsschade, zoals astma, COPD (longziekte) en beroepsziektes zoals werkgerelateerde kanker. Vaak ontstaat die kanker pas lang na de eerste blootstelling. Veel gevaarlijke stoffen worden dan ook met recht sluipmoordenaars genoemd. Door de problemen bij Dupont/Chemours en met de stof chroom-6 ontstond er grote ongerustheid in de samenleving. Het onderwerp gevaarlijke stoffen is daarmee hoog op de politieke agenda beland. In het regeerakkoord zijn middelen ter beschikking gesteld voor de inrichting van een gespecialiseerd team ('*dedicated team*') voor de aanpak van gevaarlijke stoffen en voor de versterking van het toezicht op de ongeveer 400 bedrijven die op basis van de Seveso-3 richtlijn onder een verzwaard inspectieregime vallen (toezicht conform het Besluit risico's zware ongevallen - Brzo).

Samenwerking in RIEC-verband
In RIEC-verband zijn er inspecties verricht naar vermeende schijnzelfstandigheid bij ondernemingen in de detailhandel. Tijdens deze inspecties werden overtredingen geconstateerd van de ATW, de Wet arbeid vreemdelingen en de WML. Daarnaast werden er signalen ontvangen dat er mogelijk sprake was van een uitbuitingssituatie. Deze signalen zijn direct overgedragen aan het programma Arbeidsuitbuiting. Naar aanleiding van de samenwerking heeft de gemeente bij het verlenen van een vergunning aan deze ondernemingen als voorwaarde gesteld dat zij eens per kwartaal hun administratie ter beoordeling overleggen aan de Belastingdienst en de Inspectie SZW.

Beoogd maatschappelijk effect

Dit inspectieregime moet - samen met het programma Gevaarlijke stoffen van het ministerie van SZW - eraan bijdragen dat zware ongevallen voorkomen worden en dat het aantal arbeidsongevallen en het aantal werknemers dat een beroepsziekte oploopt zo laag mogelijk is ('*Road to Zero*').

Ontplofte reactor aan de Moerdijk

In juni 2014 ontploft een reactor bij een petrochemisch bedrijf in de Moerdijk. Het gevolg is een enorme brand. Onder leiding van het Openbaar Ministerie start een strafrechtelijk onderzoek. Het bedrijf blijkt de risico's te hebben onderschat want het zou gaan om een stof die geen enkel risico vormde; de risico's zijn van tevoren onvoldoende onderzocht. Uit het onderzoek blijkt dat in de reactor een chemische reactie heeft plaatsgevonden die de kop van de reactor 230 meter heeft weggeslingerd. In 2015 wordt procesverbaal opgemaakt, in de loop van 2019 doet de rechtbank uitspraak. Het bedrijf heeft altijd volgehouden dat dit een onvoorzien ongeval was en dat dit overal had kunnen gebeuren. De rechtbank oordeelt anders: het bedrijf heeft onzorgvuldig gehandeld en had – gezien de enorme risico's – veel hogere eisen moeten stellen aan de veiligheid. Het bedrijf wordt veroordeeld tot een boete van 2,5 miljoen euro.

Realisatie beoogd resultaat

Resultaat 1: De Inspectie SZW neemt gespecialiseerde inspecteurs aan, leidt deze op en neemt in 2020 deel aan ten minste 90 procent van de inspecties die in het samenwerkingsverband plaatsvinden in het kader van het Brzo.

Het aantal inspecteurs dat eind 2019 was aangenomen en opgeleid om Brzo-inspecties te kunnen uitvoeren, bedroeg 44. Een groei van elf ten opzichte van begin 2018. Deze inspecteurs zijn vanaf 2020 inzetbaar. Daarnaast zijn er in de loop van 2019 uit twee wervingsronden nog eens negen nieuwe inspecteurs voor het Brzo-werkveld geworven. Voor deze negen inspecteurs is dit jaar het opleidingstraject gestart. Deze uitbreiding (uiteindelijk van 33 naar 53 inspecteurs) is het directe resultaat van de uit de ICF-gelden bekostigde gerichte versterking van dit deel van het programma. Het percentage gezamenlijke Brzo-inspecties waaraan de Inspectie deelnam is gestegen van 60 procent in 2018 naar 70 procent in 2019. Daarmee ligt de Inspectie op koers om de doelstelling van 90 procent in 2020 te halen.

Resultaat 2: Bij geïnspecteerde bedrijven worden werknemers niet langer aan gevaarlijke stoffen blootgesteld

De Inspectie controleert of werknemers niet langer aan gevaarlijke stoffen worden blootgesteld. De blootstelling moet daarbij voldoende betrouwbaar beoordeeld zijn en na het treffen van maatregelen lager zijn dan de grenswaarde. Uit een effectonderzoek[77] onder 80 geïnspecteerde bedrijven blijkt dat veel bedrijven tijdens het inspectietraject een duidelijke vooruitgang laten zien.

[77] https://www.inspectieszw.nl/publicaties/publicaties/2019/11/29/effectonderzoek-blootstelling-aan-cmr-stoffen

Stillegging wegens explosiegevaar

De Inspectie legt diverse werkzaamheden bij een producent van onder meer lijmen en kitten in de provincie Groningen stil, omdat werknemers ernstig gevaar lopen. Bij de productie van de lijmen en kitten worden oplosmiddelen gebruikt. De dampen die bij het toevoegen van grondstoffen vrijkomen, kunnen door elektrostatische ontlading ontbranden, met brand- en explosiegevaar als gevolg. Het bedrijf kan de werkzaamheden pas hervatten als het maatregelen heeft genomen die werknemers beschermen. Het bedrijf moet de blootstelling van medewerkers aan gevaarlijke stoffen en het brand- en explosiegevaar in kaart brengen en maatregelen hiertegen treffen. De Inspectie ziet daarop toe en zal pas groen licht geven zodra medewerkers veilig kunnen werken.

Resultaat 3: In 2019 wordt een gespecialiseerd operationeel team gevormd voor de aanpak van gevaarlijke stoffen.

Met de extra capaciteit die vanuit het regeerakkoord beschikbaar is gesteld, is in 2019 een dedicated team gevaarlijke stoffen tot stand gebracht. Het team bestaat uit gespecialiseerde inspecteurs die in dit programma actief zijn en worden ondersteund door onderzoekers, projectleiders, inhoudelijke experts, juristen en communicatieadviseurs. Het programma heeft arbeidsmarktbreed 212 klachten en signalen over gevaarlijke stoffen in onderzoek genomen. Verder is in 2019 in overleg met andere programma's de brede regierol van het programma op het onderwerp gevaarlijke stoffen vormgegeven, zodat vanaf 2020 inspectiebreed alle projecten op het gebied van gevaarlijke stoffen vanuit dit programma aangestuurd kunnen worden.

Resultaat 4: Bij werkgevers, werknemers en deskundigen is de kennis over gevaarlijke stoffen verhoogd.

Via verschillende kanalen wordt informatie over het werken met gevaarlijke stoffen met andere partijen gedeeld. Zo werden presentaties bij bijvoorbeeld brancheorganisaties gegeven en workshops verzorgd tijdens externe bijeenkomsten. En heeft de Inspectie gestimuleerd dat branchepartijen en grote opdrachtgevers kennis en informatie over veilig werken met chroom-6 met elkaar delen. Vanuit een publicatie eind 2019 organiseert de Inspectie begin 2020 een bijeenkomst met bedrijven en branchepartijen over de verbeterruimte in de beheersing van risico's van CMR-stoffen bij bedrijven die met verschillende gevaarlijke stoffen werken (de zogenoemde 'complexe bedrijven'). Hierbij is het eerder gelanceerde motto '*Road to Zero*' steeds de basisboodschap: '*zero*' blootstelling is weliswaar niet mogelijk, maar het werken aan *nul ziektegevallen door blootstelling aan gevaarlijke stoffen* is wel degelijk mogelijk.

Het vierstappenmodel

In het kader van het inspectieproject 'CMR[78] -stoffen complexe bedrijven' heeft de Inspectie SZW in 2017 en 2018 in totaal 80 bedrijven geïnspecteerd. De Inspectie hanteert bij de inspecties van dit project het vierstappenmodel:

- inventariseren en registreren van gevaarlijke stoffen;
- beoordelen van blootstelling van werknemers;
- maatregelen ter vermindering van de blootstelling;
- borging van genoemde stappen.

Dit stappenmodel is speciaal ontwikkeld voor bedrijven die veel verschillende stoffen en bijbehorende handelingen in huis hebben, en houvast nodig hebben bij het krijgen van overzicht. Bij bedrijven met een relatief simpel proces – weinig stoffen, weinig verschillende handelingen – is het streven in het algemeen om meer 'direct' te sturen op het treffen van maatregelen volgens de stand van de techniek.

Op basis van deze 80 inspectiebezoeken is een nulmeting gedaan. Hoewel een tiende van de bedrijven het prima deed, was het overall-resultaat teleurstellend. Ongeveer de helft van de bedrijven had de aanwezigheid van gevaarlijke stoffen niet volledig in kaart gebracht (stap 1). De meerderheid van de bedrijven had nog niet alles op een rij om tot een correcte blootstellingsbeoordeling voor de betreffende werknemers te komen (stap 2). Bij driekwart van de bedrijven is daarom op deze twee stappen gehandhaafd. Bij de meeste van deze 80 bedrijven heeft de Inspectie SZW een vervolgtraject ingezet: de bedrijven werden gevolgd totdat de tekortkomingen waren opgeheven. Op basis van een tweede meting bij 29 van deze 80 bedrijven blijkt dat veel bedrijven gedurende het vervolgtraject een duidelijke progressie laten zien. Het aantal bedrijven dat de vier stappen beheerst, blijkt uiteindelijk te zijn verdubbeld. Ook is het gemiddelde aantal CMR-stoffen waarmee de tweemaal bezochte bedrijven werken, afgenomen van 29 naar 21. Vervanging van CMR-stoffen voor minder schadelijke alternatieven blijkt mogelijk, maar op dit terrein nemen bedrijven onvoldoende initiatieven. Verder passen bedrijven vaak persoonlijke beschermingsmiddelen toe, de minst gewenste handelwijze in de arbeidshygiënische strategie. Zo blijft er ruimte onbenut om technische maatregelen te nemen - zoals gesloten systemen en afzuiging - en daarbij de laatste stand der techniek toe te passen.

[78] CMR staat voor carcinogene, mutagene, reprotoxische stoffen.

VOLDOENDE RUST
EN PAUZE
#DASPASEERLIJK

Handreiking vervangingsplicht kankerverwekkende stoffen

Vanuit de Inspectie is het initiatief genomen tot de ontwikkeling van de 'Handreiking Vervangingsplicht kankerverwekkende stoffen' voor bedrijven. Deze handreiking geeft aan de hand van een aantal stappen antwoord op vragen die inspecteurs zullen stellen om het gebruik van kankerverwekkende stoffen zoveel mogelijk te beperken: "Waarom is het gebruik van de stof (of het proces) strikt noodzakelijk en is vervanging technisch niet uitvoerbaar?" en "Welke inspanningen heeft het bedrijf gedaan om tot vervanging te komen?". De handreiking is gepubliceerd op inspectieszw.nl en gepresenteerd op het jaarlijkse symposium van de Nederlandse Vereniging voor Arbeidshygiëne. Arboprofessionals vanuit het veld hebben positief gereageerd op deze Handreiking.

Omdat veel bedrijven de wet- en regelgeving wel willen naleven, maar nog niet altijd over de juiste kennis beschikken, besteedt het programma veel aandacht aan communicatie. Via verschillende kanalen wordt informatie over het werken met gevaarlijke stoffen gedeeld. Zo is de eerste editie van het e-magazine Werken met gevaarlijke stoffen [79]gelanceerd. Hierin zijn vooral inspirerende voorbeelden opgenomen, waar andere bedrijven hun voordeel mee kunnen doen. Naast inspireren is ook geïnvesteerd in het bieden van tools, om het werken volgens wet- en regelgeving te vergemakkelijken. Op de chroom-6 dag heeft de inspecteur-generaal als *keynote speaker* de samenwerking door kennisdeling onder de aandacht gebracht. Gedurende het jaar zijn diverse workshops en presentaties gegeven bij brancheorganisaties en werkgevers- en werknemersverenigingen. Zo heeft de Inspectie een tweetal workshops gegeven op de landelijke stoffendag 2019, waarbij de zelfinspectietool Gevaarlijke stoffen[80] aan bod kwam en bedrijven gestimuleerd werden om beheersmaatregelen te treffen die hoger staan in de arbeidshygiënische strategie. Verder is de eerder genoemde Handreiking Vervangingsplicht Kankerverwekkende stoffen[81] ontwikkeld.

Blijvende promotie van de digitale tools leidt tot een toenemend gebruik ervan. De zelfinspectietool Gevaarlijke stoffen wordt in 2019 in totaal 26.683 keer geraadpleegd, door 19.401 unieke gebruikers. Een stijging van ruim 10 procent ten opzichte van 2018. Een andere e-tool gericht op werknemers is de Stoffencheck-app. Deze is sinds de lancering in 2018 een kleine 18.000 keer gedownload.

In 2019 zijn onder andere inspecties verricht bij werkzaamheden waarbij blootstelling aan chroom-6 kan optreden. De nadruk lag herbij op bedrijven binnen de metaalsector waar zogenoemde oppervlaktebehandelingsprocessen plaatsvinden. Uit de inspecties blijkt onder andere dat bij negentig procent van de geïnspecteerde bedrijven de risico's nog onvoldoende worden beheerst. Zo ontbreekt bij de geïnspecteerde bedrijven vaak een goede blootstellingsbeoordeling. Dat is zorgelijk, omdat het laat zien dat werknemers in deze bedrijven mogelijk onvoldoende beschermd zijn tegen risico's op blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Als deze risico's niet helder zijn dan is het vanzelfsprekend lastig om de juiste maatregelen te treffen. In de branche oppervlaktebehandelingsprocessen ziet de Inspectie ook bedrijven die het goede voorbeeld laten zien. Zo werkt de branchevereniging ION intensief aan vervanging van chroom-6 processen door veiligere stoffen. Ook diverse bedrijven zijn op dat vlak innovatief bezig. De Inspectie komt bijvoorbeeld geautomatiseerde processen tegen waarbij werknemers vrijwel niet meer worden blootgesteld.

E-magazine Gevaarlijke stoffen

Met het nieuwe e-magazine 'Werken met gevaarlijke stoffen' wil de Inspectie werkgevers inspireren en stimuleren om werknemers te beschermen wanneer zij met gevaarlijke stoffen werken. Dat is namelijk geen vanzelfsprekendheid. De Inspectie ziet ziet dat bedrijven – bewust of onbewust – te weinig doen aan de gezondheid en veiligheid van hun werknemers. Het blijft dus belangrijk om hier aandacht voor te vragen. De inhoudelijke artikelen en praktische handreikingen laten zien hoe veiliger gewerkt kan worden met gevaarlijke stoffen. De eerste editie, die in 2019 verschijnt, besteedt onder andere aandacht aan hoe 'ageing' (veroudering) te voorkomen bij Brzo-bedrijven, hoe baggeraars omgaan met ioniserende straling, het vervangen van kankerverwekkende stoffen en de rol van ondernemingsraden bij gevaarlijke stoffen. In de eerste maanden na lancering werd het magazine een kleine 3000 keer bekeken.

[79] https://www.inspectieszw.nl/publicaties/e-publicaties/2019/11/05/e-magazine-werken-met-gevaarlijke-stoffen

[80] https://gevaarlijkestoffen.zelfinspectie.nl

[81] https://www.inspectieszw.nl/publicaties/publicaties/2019/10/11/handreiking-vervangingsverplichting-cm-stoffen

De Inspectie heeft de branche ondersteund bij het ontwikkelen van een veilige werkwijze voor chroom-6, door concepten van commentaar te voorzien. Een afgevaardigde van de Inspectie heeft zitting in een 'Werkgroep chroom-6' van de beroepsvereniging NVvA (Nederlandse Vereniging voor Arbeidshygiëne). Hier delen ruim twintig arboprofessionals kennis en ervaring over het meten en beheersen van blootstelling aan chroom-6. Het RIVM heeft in opdracht van de Inspectie een start gemaakt met twee onderzoeksprojecten gericht op de beoordeling van veilige werkwijzen en vervangsopties voor chroom-6.[82]

In het kader van de kennis- en innovatieagenda is TNO in 2018 een onderzoeksproject Ketenaanpak stoffen gestart. Doel is beter inzicht krijgen in waar stoffen in de keten worden gebruikt. In 2019 is door TNO onderzoek gedaan naar de stand der techniek op het gebied van beheersmaatregelen voor reductie van blootstelling via de ademhaling en via de huid. In dit kader is er:

- een inventarisatie van beheersmaatregelen opgesteld;
- een statistische analyse uitgevoerd van de meest recente versie van de *Exposure Control Efficiency Library* (ECEL), waardoor meer concrete en praktische aanwijzingen worden gegeven over het optimale ontwerp en gebruik van beheersmaatregelen;
- een praktische richtlijn opgesteld om geschikte beheersmaatregelen te identificeren, beoordelen en te optimaliseren. Deze richtlijn moet nog vertaald worden naar de dagelijkse praktijk van inspecteurs;
- een start gemaakt met de integratie van het Stoffeninformatiesysteem (SIS) dat voor het ministerie van SZW wordt ontwikkeld, met de 'Aanpak Ketenstudies' die voor de Inspectie is gerealiseerd. Beide tools moeten elkaar versterken, en bijdragen aan informatiegestuurd werken.

[82] Veilige werkwijzen chroom-6' en 'Substitutie chroom-6'.

Overige resultaten

De toenemende ongerustheid over CMR-stoffen in de samenleving en daarbij behorende politieke aandacht heeft in 2019 doorgezet. Op het gebied van blootstelling aan gevaarlijke stoffen zijn projecten uitgevoerd gericht op CMR-stoffen bij complexe bedrijven (waarvan ongeveer de helft Brzo-bedrijven), composieten en een gezamenlijk project met ILT gericht op tussenproducten. In het kader van de chroom-6 aanpak is een groot aantal inspectie ondernomen: bij/aan trams, treinen, vliegtuigen, een vuurtoren, Defensie, bruggen en oppervlaktebehandelingsbedrijven. Verder is een stijgend aantal klachten in behandeling genomen waarbij gevaarlijke stoffen genoemd zijn. In het kader van het genoemde CMR-project zijn 61 bedrijven geïnspecteerd op de blootstelling aan gevaarlijke stoffen. Daarvan was ongeveer de helft een Brzo-bedrijf.

Het RIVM heeft eind 2019 in opdracht van de Inspectie een start gemaakt met het project 'Synergie in aanpak Zeer Zorgwekkende Stoffen (ZZS)'. Hierin wordt onder meer een inventarisatie gemaakt van de regelgeving over:

- blootstelling;
- interne en externe veiligheid;
- milieu rond ZZS;
- handhavingsactiviteiten en tools die de diverse handhavingsinstanties hanteren;
- op welke wijze meer synergie in het toezicht kan worden bereikt.

Chemieconcern laat nikkelhoudende stoffen ontsnappen

Een internationaal chemieconcern in de provincie Utrecht krijgt in 2019 een boete van 250.000 euro voor het niet naleven van veiligheidsregels. Volgens het Openbaar Ministerie gaat het hier om ernstige feiten. Voor de strafoplegging is een lange en intensieve procedure nodig. Naar aanleiding van een drietal incidenten tussen juli 2014 en februari 2015, waarbij gevaarlijke nikkelhoudende stoffen vrijkomen, startten de Inspectie en de politie Midden-Nederland een opsporingsonderzoek bij dit Brzo-bedrijf. Bij een van de incidenten loopt een werknemer brandwonden op, een andere werknemer krijgt psychische klachten. In de jaren daarvoor zijn ook al diverse overtredingen en ongewone voorvallen geconstateerd. De Inspectie legde daarbij de werkzaamheden in de fabriek al meerdere malen stil. Uit de processen-verbaal komt naar voren dat het bedrijf onvoldoende maatregelen heeft getroffen om te voorkomen dat de gevaarlijke stof kan vrijkomen. Het bedrijf heeft inmiddels veiligheidsmaatregelen genomen om dit soort incidenten te voorkomen, er is een veiligheidsplan gemaakt en er is aandacht voor de veiligheidscultuur. Hierdoor heeft het Openbaar Ministerie besloten tot een strafbeschikking: de zaak komt niet voor de rechter, maar het bedrijf moet 250.000 euro betalen.

In 2019 is door TNO een voorbereidend onderzoek verricht naar wat er bekend is over de effectiviteit van diverse technische beheersmaatregelen die de blootstelling aan stoffen verminderen. Ook is de Inspectie gekomen tot een

'top-3' van situaties waarvoor ze in 2020 de stand van de techniek wil laten beschrijven en laten vastleggen in factsheets en kenniskaarten.

Het RIVM neemt namens de Inspectie deel aan PGS-teams.[83] Voor elke PGS wordt een arbo-check uitgevoerd in afstemming tussen het RIVM en de Inspectie. De bescherming van werknemers maakt deel uit van de voorschriften in het arbeidsomstandighedenbesluit.

De Inspectie is onderzoeken gestart bij achttien meldingen van ongevallen bij Brzo-bedrijven of andere zware ongevallen. De helft van deze onderzoeken wordt strafrechtelijk opgepakt. Drie ongevallen voldeden aan de ontwikkelde MARS-criteria (*Major Accident Reporting System*) en zijn daarom gemeld aan de Europese Unie voor opname in de MARS-database. Daarnaast heeft het programma de drie ongevallen ook rechtstreeks gemeld aan de Onderzoeksraad voor Veiligheid, op basis van gemaakte werkafspraken.

In 2019 is tijdens Brzo-inspecties aandacht besteed aan het onderwerp '*ageing*' (veroudering van installaties) als vervolg op een inspectieproject in 2017. Voor de inspectie SZW lag de focus daarbij op de invulling van de keuringsverplichting voor drukapparatuur die eerder onder de zorgplicht viel. Dit vanwege wijzigingen in de wet- en regelgeving van de Warenwet. Rapportage van de eindresultaten zal plaatsvinden via het Brzo+-project *Ageing* in 2020. In 2020 werd het risico van ageing opnieuw onder de aandacht gebracht in het toen gelanceerde e-magazine Werken met gevaarlijke stoffen. Hierin komen vragen aan de orde als 'hoe wordt door bedrijven de veroudering van installaties in kaart gebracht' en 'hoe wordt de integriteit van de installaties bewaakt?'

[83] De Publicatiereeks Gevaarlijke Stoffen (PGS) is een handreiking voor bedrijven die gevaarlijke stoffen produceren, transporteren, opslaan of gebruiken en voor overheden die zijn belast met het toezicht op en de vergunningverlening aan deze bedrijven. De Inspectie SZW levert input voor de stand van de wetenschap in de PGS'en.

Stralingsrisico's bij baggerschepen

Radioactieve bronnen aan boord van baggerschepen kunnen bij verkeerd gebruik tot hoge stralingsrisico's leiden. Omdat deze bronnen slechts een (klein) onderdeel van de baggerinstallatie vormen, bestaat het risico van nonchalance. In 2019 wordt daarom een brede systeeminspectie uitgevoerd. Specifieke aandacht gaat uit naar de rol van de toezichthoudend medewerker stralingsbescherming (TMS): hoe wordt het toezicht op de werkvloer ingevuld. Er worden geen ernstige tekortkomingen geconstateerd, en in tegenstelling tot eerdere jaren blijkt de vergunning vrijwel altijd actueel en de controle op bronnen vrijwel altijd op orde. De meest voorkomende overtreding in 2019 is het niet op orde hebben van een RI&E, gevolgd door het niet voldoen aan het deskundigheidsniveau van de TMS (bij-/nascholing niet of niet op tijd gevolgd). Verder wordt in enkele gevallen geconstateerd dat er geen eigen TMS in het bedrijf aanwezig is, dat het mandaat voor de TMS niet op orde is en dat men in strijd met een vergunningsvoorschrift de afsluiter van de radioactieve bron niet afsluit na afloop van de werkzaamheden.

Op het terrein van ioniserende straling werden projecten uitgevoerd bij ziekenhuizen, baggeraars, bedrijven die zich bezighouden met niet-destructief onderzoek en nucleaire instellingen. Naast inspecties werd overleg met branches gevoerd. Verder werden meldingen opgepakt en zijn herinspecties uitgevoerd. Het handhavingspercentage bij eerste inspecties in het kader van ioniserende straling is 49 procent. In het kader van ioniserende straling wordt samengewerkt met de Autoriteit Nucleaire Veiligheid en Stralingsbescherming.

Betere RI&E's tegen ioniserende straling

Afdelingen Radiologie en Nucleaire Geneeskunde van ziekenhuizen maken gebruik van een format voor RI&E's gericht op ioniserende straling dat – zo blijkt uit inspecties – leidt tot voor werknemers onbegrijpelijke RI&E's. Daarmee wordt een belangrijk doel gemist: betrokkenheid van werknemers bij veiligheidsdenken dat moet leiden tot veilig en gezond werken. Na overleg en enige druk vanuit de Inspectie stelt de maker van dit format, de Nederlandse Commissie voor Stralingsdosimetrie, een nieuw format op dat geheel voldoet aan de eisen van de Inspectie. Het format wordt in het veld positief ontvangen.

Samenwerking

Het Brzo-stelsel kent een afstemming van verschillende overheidspartijen voor het toezicht op de Brzo-bedrijven. In dat kader is er een intensieve samenwerking met de vanuit de Wabo (Wet algemene bepalingen omgevingsrecht) bevoegde autoriteiten, de Veiligheidsregio's en de waterkwaliteitsbe-

heerders. Deze intensieve samenwerking levert op dat er richting de bedrijven afgestemd toezicht plaatsvindt, dat er één rapportage wordt opgeleverd en dat vervolgacties met elkaar worden afgestemd. De Inspectie zorgt in dit verband dat er toezicht wordt gehouden op de naleving van de Arbowet binnen de Brzo-bedrijven.

Er is een gezamenlijk inspectieproject uitgevoerd door de ILT en de Inspectie SZW, geïnitieerd door de Forum werkgroep[84] van ECHA[85] uitgewerkt in het *Coördinated Enforcement project* REACH[86]-EN-FORCE 7. Het betreft een internationale samenwerking op registratieverplichtingen vanuit REACH en wettelijke verplichtingen op arbeidsomstandigheden vanuit de Arbowet (herleid vanuit de *Chemical Agents Directive* -CAD). De resultaten worden op Europees niveau gedeeld met andere deelnemende lidstaten. De focus van de inspecties ligt op stoffen, met een REACH-registratie als 'tussenproduct'. De registrant hoeft voor stoffen die als tussenproduct geregistreerd zijn, veel minder veiligheidsinformatie aan te leveren dan voor een volledige registratie. Door het toepassen van strikt gecontroleerde voorwaarden is de gedachte dat mens en milieu zo weinig worden blootgesteld aan dit tussenproduct dat het risico minimaal is. De ILT heeft in dit project toezicht gehouden op de registratieverplichting vanuit REACH, de Inspectie SZW op genomen beheersmaatregelen op de werkvloer om blootstelling aan gevaarlijke stoffen te voorkomen. Er zijn zeven bedrijven gezamenlijk bezocht en bij twee bedrijven heeft er een handhavingstraject plaatsgevonden.

[84] De Forum werkgroep voor de uitwisseling van handhavingsinformatie is een netwerk van instanties die verantwoordelijk zijn voor de handhaving van een aantal verordeningen in de Europese Unie, Noorwegen, IJsland en Lichtenstein.

[85] Het Europese Chemicaliën Agentschap

[86] Europese Chemische stoffen verordening: Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen

5.2.4 Het programma Arbeids(markt)discriminatie & Psychosociale arbeidsbelasting

Maatschappelijk belang

Alle vormen van arbeids(markt)discriminatie (AMD) komen nog steeds voor: van ongelijke behandeling in sollicitatieprocedures en het niet aanbieden van contractverlenging vanwege zwangerschap tot het pesten op het werk wegens ras of geaardheid. De gevolgen zijn ernstig: mensen worden uitgesloten van de arbeidsmarkt, krijgen geen loonsverhoging, werken onder hun niveau of voelen zich niet veilig op hun werk. Ook blijkt uit onderzoek dat discriminatie op de werkvloer oorzaak is van minder goede prestaties, ziekmeldingen, stress en uitval. Ook psychosociale arbeidsbelasting (PSA) komt nog steeds teveel voor. Ieder jaar sterven circa 660 mensen[87] als gevolg van PSA en loopt 70 procent van de werknemers risico op gezondheidsschade als gevolg van werkdruk. Van al het werkgerelateerd verzuim is 57 procent het gevolg van PSA, wat leidt tot 11,4 miljoen verzuimdagen. De directe kosten voor de werkgevers als gevolg van PSA, overspannenheid en burn-out zijn 3,2 miljard euro vanwege loondoorbetaling bij verzuim. Dit is 62 procent van de totale werkgerelateerde verzuimkosten. Naast de directe kosten voor werkgevers komen daar de maatschappelijke kosten van zorgverlening en uitkeringen bij langdurige uitval bij: de kosten van arbeidsongeschiktheid bedragen 1,3 miljard euro (63,3 procent van de totale werkgerelateerde arbeidsongeschiktheidskosten).[88]

[87] Blatter et al, Gezondheidsschade en kosten als gevolg van RSI en psychosociale arbeidsbelasting in Nederland, p viii, TNO, 2005.

Beoogd maatschappelijk effect

Het programma richt zich op het voorkomen en beperken van arbeids(markt)discriminatie en het aanpakken van (de gevolgen van) psychosociale arbeidsbelasting. Dat doet het programma door toezicht te houden op het beleid dat werkgevers daarvoor voeren, waarbij de verschillende fasen binnen de loopbaan centraal staan. Het programma onderscheidt vier levensloopfasen, namelijk: starters/young professionals, (aanstaande) ouders met jonge kinderen, mantelzorgers en de werknemers die enkele jaren voor hun pensioen staan. In elke fase kunnen andere discriminatiegronden en andere risico's op PSA van belang zijn.

Realisatie beoogde resultaten

Resultaat 1: Actieve inspecties en herinspecties van het door werkgevers gevoerde beleid ter voorkoming van psychosociale arbeidsbelasting

In totaal zijn ongeveer 150 (her)inspecties uitgevoerd bij storingsdiensten, overheidsinstellingen, ziekenhuizen, onderwijs en beveiliging. De Inspectie controleerde 28 registeraccountantskantoren, waar bij 23 hiervan een of meerdere risicofactoren voor psychosociale arbeidsbelasting onvoldoende werden beheerst. In totaal zijn er 132 overtredingen geconstateerd. Bij de herinspecties waren vrijwel alle overtredingen opgeheven.

[88] Arbobalans 2018 / Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden 2017.

Resultaat 2: Actieve inspecties en herinspecties in grotere bedrijven, zodanig dat zij hun beleid voor de aanpak van discriminatie op de werkvloer hebben aangescherpt.

In totaal zijn 510 inspecties uitgevoerd, waarvan 270 handhavend en 240 verkennend. Alle 53 bedrijven die opnieuw geïnspecteerd zijn, hebben de overtredingen opgeheven. Buiten deze inspecties zijn meer bedrijven en werknemers bereikt door branchegesprekken met verschillende sectoren. De sector Transport heeft de branche-RI&E aangepast door de aanbevelingen van de Inspectie SZW. Met 43.000 bedrijven en een half miljoen werknemers heeft deze relatief kleine aanpassing dus een groot bereik. In de kunst- & cultuurbranche is effect bereikt door samenwerking met een onderzoeker die in opdracht van de Nederlandse Associatie voor Podiumkunsten promotieonderzoek deed naar het risico op seksuele intimidatie.[89] Na inspecties heeft een hotelketen het nieuwe anti-discriminatiebeleid uitgerold over al haar 28 vestigingen.

Niemand is een superheld

"Wij nemen juist young professionals aan. Die kunnen we nog vormen en jongeren zijn over het algemeen flexibeler. Wanneer bijvoorbeeld een kinderwens speelt, vertrekken veel medewerkers naar een organisatie waar het tempo lager ligt. Waar ze minder hard hoeven te werken."

Aan het woord is een leidinggevende van een accountantskantoor in een gesprek met een inspecteur tijdens een controle bij een van de accountantskantoren. Bij deze controles is er speciale aandacht voor *young professionals*: de groep die in vergelijking met andere leeftijdsgroepen veel te maken krijgt met burn-outverschijnselen. Young professionals bevinden zich in een transitie van het volgen van het onderwijs naar werk. Hierbij doen zich fundamentele veranderingen in het leven van deze jongeren voor, wat stressvol kan zijn en kan leiden tot een *'reality-shock'*. Juiste coaching als starter op de arbeidsmarkt is daarom een belangrijk aandachtspunt. Daarbij komt dat competitie een belangrijke drijfveer is binnen de accountancywereld. Jongeren dienen in korte tijd te excelleren en zichzelf te bewijzen. *"Je merkt dat er vooral in de Randstad veel druk op young professionals wordt gelegd. Daar worden werknemers aangemoedigd om op korte termijn veel targets binnen te halen."* Specifieke werkdrukbronnen voor young professionals zijn vooral piekbelasting, techno-stress, combinatie opleiding en werk, te veel werk, onervarenheid in het werk, de omgang met lastige klanten en het eigen perfectionisme. Ze moeten daarbij in korte tijd hard werken en veel bereiken om door te kunnen groeien. Ze melden het niet als het werk hen te veel wordt, of als ze last hebben van ongewenst gedrag. Het is gewenst dat er een cultuur is waar dit bespreekbaar is, zonder dat ze bang hoeven te zijn voor de carrière. Het is belangrijk om niet te vergeten dat de hoge taakeisen die aan young professionals worden gesteld ook tegenwicht nodig hebben. Je kunt heel slim zijn en erg hard werken, maar niemand is een superheld. Voldoende autonomie, sociale steun, coaching en rust vanuit de werkgever zijn essentieel voor werkplezier.

Resultaat 3: Verkennende inspecties bij werkgevers en door hen ingeschakelde intermediairs op de arbeidsmarkt (het werving- en selectieproces)

Er is een vervolg gegeven aan de verkenning hoe relevante partijen en platforms in het werving- en selectieproces discriminatie aanpakken. Hiermee loopt de Inspectie vooruit op wetgeving waarmee zij de formele wettelijke bevoegdheid krijgt om op dit onderwerp te inspecteren. Het aantal inspecteurs dat zich toelegt op de aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie is met de daartoe toegekende extra middelen in 2019 uitgebreid. Op verzoek van de Tweede Kamer heeft de Inspectie verkennend onderzoek gedaan onder uitzendbureaus, onder meer door *'mystery calls'* uit te voeren. Daarnaast is geïnvesteerd in de kennispositie over geautomatiseerde systemen en algoritmen die werkgevers en intermediairs gebruiken in het werving- en selectieproces. Werkgevers en intermediairs zijn bewust gemaakt van de onbewuste vooroordelen (*'bias'*) die in de programmering kan zijn geslopen. Om succesvol toezicht te kunnen houden op discriminatie in het werving en selectieproces, moet de Inspectie ook het toezicht op geautomatiseerde systemen effectief vormgeven.

[89] Het betreffend onderzoek in opdracht van NAPK liep bijna gelijktijdig met inspecties en verkenningen. Door met elkaar in gesprek te gaan, de (monitor-)vragen op elkaar af te stemmen en de tussentijdse resultaten met elkaar te bespreken kan een gezamenlijk signaal aan de branche worden afgegeven voor de noodzaak tot het opmaken van een arbocatalogus, branche RI&E en een productie RI&E m.b.t. seksuele intimidatie en discriminatie en de maatregelen die genomen kunnen worden ter voorkoming daarvan.

Uitzendbureaus

In totaal zijn 240 verkenningen uitgevoerd gericht op discriminatie in het werving- en selectieproces. Er zijn 123 verkenningen gedaan bij uitzendbureaus (UZB)[90] naar de manier waarop zij omgaan met discriminerende verzoeken van inleners. In het voorjaar van 2018 zijn de brancheverenigingen NBBU en ABU meer aandacht gaan besteden aan discriminatie. Hun inspanningen lijken succes te hebben bij de uitzendbureaus die bij de branche zijn aangesloten: bij 70 procent was sprake van enige vorm van beleid om discriminatie tegen te gaan, bijvoorbeeld in de vorm van uitgangspunten, gedragsregels, voorlichtingsmateriaal, training of het bespreken van het thema tijdens werkoverleggen.Bij het versturen van de kandidaat-gegevens naar de inlener werd bij de helft van de bezochte UZB's bewust geen leeftijdsgegevens meegezonden. Slechts twee UZB's waren begonnen met het feitelijk registreren en melden van inleners die discriminerende verzoeken deden. Er werd nauwelijks toegezien op het nakomen van interne afspraken over hoe om te gaan met dit soort verzoeken. Hoewel veel uitzendbureaus aangaven vanuit de eigen bedrijfsfilosofie al goed met anti-discriminatiebeleid te willen omgaan, heeft de druk vanuit NBBU/ABU in verreweg de meeste gevallen tot versteviging of aanscherping van dit beleid gezorgd. De nodige aandacht vanuit de Inspectie richting de NBBU/ABU heeft hieraan bijgedragen.

Naast de verkenningen bij uitzendbureaus zijn 26 verkenningen uitgevoerd bij recruiters en assessmentbureaus en 87 bij werkgevers. Daarmee heeft de Inspectie bij de werkgevers bewustwording gecreëerd over discriminatie in het werving- en selectieproces. Hierover was weinig bekend bij de bedrijven. De verkenning heeft zichtbaar gemaakt dat het overgrote deel van de werkgevers selecteert op basis van een 'natuurlijke flow' en algemene indruk. (On)bewuste discriminatie ligt hiermee op de loer.[91]

De Inspectie heeft naast deze verkenningen een aantal onderzoeken laten uitvoeren.[92] Daarmee is niet alleen de informatiepositie van de Inspectie verbeterd, maar ook die van werkgevers, intermediairs en stakeholders. Hierdoor is de Inspectie SZW voorbereid op toezicht op discriminatie in het werving- en selectieproces.

[90] In alle gevallen werd aangegeven dat er met enige regelmaat discriminatoire verzoeken van inleners binnenkomen, waarbij in verreweg de meeste situaties sprake is van op al dan niet bewuste vooroordelen gebaseerde aannames. Vaak gaat het hier bijvoorbeeld om het zoeken van jonge mensen of specifiek mannen of vrouwen voor bepaalde functies. 'Harder' geformuleerde verzoeken om geen buitenlanders te sturen kwamen volgens zeggen niet of hoogst zelden voor. Dit in afwijking van de uitzending van het programma RADAR dat in 2019 ook aandacht besteed aan dit onderwerp. Bijna de helft van de benaderde uitzendvestigingen werkte mee aan verzoeken te discrimineren. Door de minister is de volgende toezegging gedaan: "De Inspectie SZW zal – binnen de huidige kaders – in aanvulling daarop extra toezicht houden op de uitzendbranche. Ten slotte ben ik voornemens nader te verkennen wat de mogelijkheden zijn om de handhavende rol van de Inspectie SZW met betrekking tot toezicht op discriminatie bij werving en selectie te versterken."

[91] Men was bijvoorbeeld niet op de hoogte dat er naast ras, geloof/levensovertuiging, sekse, seksuele gerichtheid of nationaliteit nog meer discriminatiegronden zijn. Daarnaast wist men ook niet dat woordgebruik en aantal competenties in een vacaturetekst of bijvoorbeeld het plaatsen van een bepaald type foto kandidaten kan aantrekken of afstoten. Daarnaast was men zich ook niet bewust van het feit dat alvorens men een oude vacaturetekst uit de kast trekt er eerst gekeken moet worden of de tekst nog de lading dekt of dat de functie inmiddels in de loop der jaren veranderd is. Tot slot is uit de gesprekken gebleken dat men veelal ook niet op de hoogte is van de sollicitatiecode van de NVP of de leeftijdscheck van het College van de Rechten van de Mens.

[92] De onderzoeken zijn afgerond of worden begin 2020 afgerond en zullen op korte termijn aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Het betreft de onderzoeken: a) Focusgroepen met sollicitanten (Kantar), b) Digitale arbeidsmarktdiscriminatie (TNO), c) Marktverkenning werving en selectie door derden (Panteia), d) Inzicht in de risico's in het recruitmentproces, en hoe je deze risico's verkleint (TNO)

Onderzoeken arbeidsdiscriminatie (werving en selectie)

"*Inzicht in de risico's in het recruitmentproces, en hoe je deze risico's verkleint*" (TNO). Dit onderzoek heeft laten zien dat het bewustzijn onder werkgevers en intermediairs over arbeidsmarktdiscriminatie nog erg laag is. Een op basis van dit onderzoek gemaakte checklist draagt bij aan het vergroten van dat bewustzijn en dient als hulpmiddel voor werkgevers en intermediairs. De checklist is goed opgepikt door bedrijven en intermediairs.

"*Marktverkenning werving en selectie door derden*" (onderzoeksbureau Panteia). Tot de derden behoren uitzendondernemingen, detacheringsbedrijven, werving- en selectiebureaus en andere intermediairs. Het onderzoek beschrijft onder andere de ontwikkelingen bij assessmentbureaus en werkplatforms en het gebruik van digitale systemen en artificiële intelligentie (AI) bij de werving en selectie. De opgedane kennis gebruikt de Inspectie bij het vormgeven van de rol die ze krijgt bij de aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie bij werving en selectie door derden.

"*Digitale arbeidsmarktdiscriminatie*" (TNO). In dit onderzoek naar digitale arbeidsmarktdiscriminatie is gekeken naar de geautomatiseerde systemen en algoritmen die op dit moment bij werkgevers en derden in gebruik zijn bij de werving en selectie, welke ontwikkelingen zichtbaar zijn en hoe toezicht daarop kan worden vormgegeven. Deze digitale systemen kunnen discriminatie voorkomen, maar ook veroorzaken. Een belangrijke bevinding uit deze rapportage is, dat bij systemen die volautomatisch tot een beslissing komen - zoals bijvoorbeeld gebeurt in digitale assessments - op grond van de AVG een betekenisvolle menselijke ingreep in het besluitvormingsproces vereist is. Kandidaten hebben recht op inhoudelijke uitleg over een eventuele afwijzing, maar deze voorziening is niet altijd in het gebruikte systeem aanwezig. De juridische analyse die door TNO is uitgevoerd, geeft aanknopingspunten om het toezicht op digitale systemen in het werving- en selectieproces verder vorm te geven.
Weliswaar bevat minder dan één procent van de vacatureteksten discriminerende termen (waarbij alleen gekeken is naar leeftijdsdiscriminatie), maar alles bij elkaar gaat het om duizenden vacatures. Bezien wordt of het algoritme kan worden uitgebreid met andere discriminatiegronden.

Inspectie SZW, Focusgroepen met sollicitanten (onderzoeksbureau Kantar): Het betreft een onderzoek naar beleving en ervaringen van jonge ouders en ouderen met arbeidsmarktdiscriminatie en uitsluiting. Dit onderzoek sluit aan bij de levensloopbenadering van de Inspectie. Een van de conclusies uit het onderzoek is dat de doelgroep regelmatig te maken krijgt met (leeftijds- en zwangerschaps-) discriminatie, maar die niet als zodanig herkent. Ook komt naar voren dat als in vacatures eisen worden gesteld waarop jonge ouders of ouderen minder goed kunnen aansluiten, de doelgroep bij voorbaat afhaakt en zichzelf daarmee uitsluit. Iets wat wel discriminatie is - of kan zijn - wordt door de sollicitant niet herkend, of het wordt normaal gevonden. Het onderzoek geeft handvatten hoe de werkgever werving en selectie beter kan inrichten, wat wordt betrokken bij de inrichting van het toekomstige toezicht hierop.

Resultaat 4: Vanuit 2018 voortzetting van de 'pilot Pesten' van het ministerie van SZW, waarin een wetenschappelijk onderbouwde gedragsinterventie wordt ontwikkeld en uitgetest.

In 2019 is de pilot met de nieuwe interventiemethodiek gestart in de vorm van een participatief onderzoek, inclusief een training op alle niveaus binnen een bedrijf. Deze pilot loopt door in 2020.

Resultaat 5: Onderzoek naar psychosociale arbeidsbelasting (PSA) en de aanpak daarvan door werkgevers en arbo-dienstverleners

In 2019 stonden binnen deze levensloopbenadering de starters op de arbeidsmarkt (mbo) en *young professionals* (hbo/wo) centraal. Waar in voorgaande jaren veel aandacht is uitgegaan naar lager opgeleide kwetsbare doelgroepen op de arbeidsmarkt, is in 2019 gekeken naar hoger opgeleiden. Zij kunnen ondanks een goed carrièreperspectief gebukt gaan onder zware (werk)druk en combinatiedruk, leidend tot uitval met gevolgen voor de rest van het werkzame leven. Zie bij resultaat 1 de activiteiten gericht op 28 accountantskantoren.
In aanvulling op inspecties is kwalitatief onderzoek uitgevoerd naar PSA van starters en young professionals in een aantal grote bedrijven in de sectoren accountancy, horeca, ICT en ziekenhuizen. Uit het onderzoek blijkt dat zelfs bij de bedrijven die in het algemeen beleid hebben dat voldoet aan de wettelijke eisen, de preventie van PSA op de werkvloer voor verbetering vatbaar kan zijn. Onbekendheid en onwetendheid over en weer bij young professionals, leidinggevenden en 'de organisatie' zijn de belangrijkste oorzaken. Daarnaast zijn young professionals vaak niet op de hoogte van de manier waarop zij incidenten kunnen melden. Het presenteren van de onderzoeksresultaten heeft bijgedragen aan de bewustwor-

ding en gedragsverandering bij de onderzochte werkgevers. Enkele deelnemende bedrijven hebben naar aanleiding van de onderzoeksresultaten al actie ondernomen om de preventie ook op de werkvloer te verbeteren.

Naast inspecties en onderzoek is op diverse manieren gewerkt aan het vergroten van bewustwording, kennisdeling en het stimuleren van het gewenste gedrag. Zo zijn stakeholdersbijeenkomsten georganiseerd, is gewerkt aan de ontwikkeling van zelfinspectietools en zijn communicatiecampagnes via social media ontwikkeld.

Resultaat 6: Nader onderzoek naar een effectieve aanpak van het toezicht op discriminatie bij werving en selectie (waaronder instrument-/interventieontwikkeling).
Uit het '*mystery call*'-onderzoek dat is uitgevoerd door onderzoeksbureau Store Support onder uitzendbureaus die niet bij niet bij ABU/NBBU aangesloten zijn, blijkt dat 40% van de uitzendbureaus meegaat in het discriminerende verzoek.

Resultaat 7: Actieve communicatie (bijeenkomsten, factsheets) met stakeholders en brancheorganisaties over uitgevoerde onderzoeken en (her)inspecties.
Er is een campagnestrategie ontworpen die aansluit op de levensloopbenadering die wordt gehanteerd bij PSA. In de campagne, die in juni en oktober heeft gelopen onder werkgevers, is extra aandacht besteed aan young professionals. De campagne-uitingen leiden naar de zelfinspectietool 'Voorkom werkdruk en ongewenst gedrag'. Werkgevers kunnen door de blik van een inspecteur checken of zij voldoende maatregelen nemen om werkdruk en ongewenst gedrag te voorkomen. Voor het onderwerp arbeidsdiscriminatie heeft de campagne 'Bewust van je blinde vlek' op social media vier keer gedraaid.

Op Arbo online zijn twee artikelen van de Inspectie verschenen over de stand der wetenschap in de aanpak van PSA, getiteld: "Inspectie SZW pakt werkdruk risico's aan: werkplezier voorop" en "Cyclische aanpak met PDCA: ook de PSA cirkel is rond".

Resultaat 8: Inspecties naar aanleiding van meldingen of signalen op het terrein van PSA en AD, met als resultaat dat werkgevers bij wie de aanpak van PSA en AD op de werkvloer te wensen overlaat, (beter) beleid gaan voeren om PSA en AD tegen te gaan.
De beschrijving van dit resultaat is terug te vinden onder de andere genoemde resultaten (1 t/m 7).

Samenwerking

De Inspectie werkt in haar aanpak van arbeidsmarktdiscriminatie (AMD) en PSA samen met verschillende stakeholders. In 2019 is specifiek gezocht naar partnerschappen met externe partijen. Dat heeft onder meer geleid tot een actief expertnetwerk op arbeidsmarktdiscriminatie, waarin signalen worden uitgewisseld, ontwikkelingen gedeeld en activiteiten waar mogelijk op elkaar afgestemd. In twee expertsessies met stakeholders op het gebied van arbeidsmarktdiscriminatie zijn de mogelijkheden besproken over het uitwisselen van informatie uit meldpunten. Voor PSA heeft de investering in samenwerking onder meer geleid tot een gezamenlijke activiteit met stakeholders in het kader van week van de werkstress. Voor de aanpak van PSA zijn werkgeversorganisaties, branchevereningingen actief benaderd en geactiveerd.

In het jaarplan 2019 onderstreept de Inspectie SZW het belang van samenwerking met diverse stakeholders. Kerndeskundigen en arbo-professionals hebben de verantwoordelijkheid en inhoudelijke expertise om werkgevers te ondersteunen bij de aanpak van PSA en arbeidsmarktdiscriminatie op de werkvloer. Ook hebben ze vanuit hun rol in de bedrijven een belangrijke signalerende functie richting de Inspectie. Op een drukbezochte bijeenkomst van de beroepsvereniging van arbeids- en organisatiedeskundigen eind september heeft de Inspectie SZW haar inspectieaanpak op het gebied van PSA en AMD toegelicht. Daarmee is de beroepsgroep op de hoogte gesteld van de actuele stand van de techniek en professionele dienstverlening met betrekking tot arbozorg, PSA en AMD en de wettelijke verplichtingen voor werkgevers. Verder zijn concrete afspraken gemaakt. De beroepsgroep wordt actief betrokken bij het tot stand komen van de nieuwe basisinspectiemodules op het vlak van PSA. Zo zal zij gaan meewerken aan de ontwikkeling van een inventarisatie-instrument om het risico op intern ongewenst gedrag beter in beeld te krijgen. Ook verschijnt vanaf najaar 2019 op de website van de beroepsvereniging regelmatig nieuwe actuele content van de Inspectie SZW over PSA/AMD en arbozorg in algemene zin. Daarmee blijft de beroepsgroep op de hoogte en worden zij gefaciliteerd in hun adviesrol richting werkgevers. Zo kan zij beter bijdragen aan het terugdringen en voorkomen van werkstress en aan werkstress gerelateerde problemen op de werkvloer.

5.3 Stelselprogramma's

5.3.1 Het programma Certificatie en Markttoezicht

Maatschappelijk belang
De wetgever heeft wettelijke certificatiestelsels ingericht voor Asbest, Arbozorg, Explosieven, Gevaarlijke beroepen en CE-markering voor producten. Dit is gebeurd vanwege groot gevaar en noodzakelijke- of wenselijke betrokkenheid van het veld, om zelfregulering van de sector mogelijk te maken voor gezonde en veilige producten en processen.

Op 20 juni 2019 is een nieuwe Verordening voor markttoezicht en conformiteit van producten vastgesteld. Deze Verordening (2019/1020)[93] moet de interne Europese markt versterken door het markttoezicht te verbeteren om zo te waarborgen dat op de gehele markt van de Unie alleen conforme producten worden aangeboden. Enkele aanpassingen in de Warenwet zullen in 2020 worden voorbereid en geïmplementeerd. Per land zal op grond van deze nieuwe verordening een Single Liaison Bureau (aanspreekpunt voor Europese Commissie voor alle markttoezichthouders in het betreffende land) worden ingericht.

Beoogd maatschappelijk effect
Certificatiestelsels en CE-markering functioneren zodanig dat veilige en gezonde producten en processen door private actoren zijn geborgd. Met het oog op de daaruit voortkomende verantwoordelijkheid voor gezond en veilig werk kunnen gebruikers en werkgevers vertrouwen op een wettelijk certificaat, persoonsregister of CE-markering. Schijnveiligheid moet worden voorkomen en fraude met certificaten aangepakt. De Inspectie houdt stelseltoezicht en stimuleert doeltreffend functioneren via de betrokken partijen binnen wettelijke certificatiestelsels. De Inspectie houdt nalevingstoezicht op certificaathouders, conformiteitsbeoordelingsinstanties (CBI's) en op fabrikanten en importeurs die CE-gemarkeerde producten op de Europese markt brengen.

Realisatie beoogde resultaten
Resultaat 1: Naar aanleiding van meldingen over productveiligheid worden in 2019 in Nederland alle bowlingbanen, buisrailwagens, pluklorries en verreikers in combinatie met personenwerkbakken in overeenstemming gebracht met de daarvoor wettelijke voorschriften.

- De afgelopen jaren zijn inspecties verricht bij bowlingcentra naar aanleiding van ernstige of dodelijke ongevallen met pinsettermachines. In Nederland worden op 109 locaties pinsettermachines toegepast. De beveiliging van de oude machines bleek vaak niet op orde. Nieuwe machines zijn wel in conformiteit met de Machinerichtlijn. Het (her)inspectieproject Pinsettermachines/bowlingbanen dat gericht is op alle locaties, is in 2018 gestart en begin 2020 afgerond. In dit project is efficiënt en effectief gebruik gemaakt van foto's en filmpjes met uitleg die naar aanleiding van een aankondigingsbrief door de bowlingcentra naar de Inspectie zijn gestuurd. In circa 80 procent van de gevallen is ook de locatie bezocht.
- De Inspectie heeft de fabrikanten van personenwerkbakken (zowel uit Nederland als Italië en Frankrijk) en de betrokken Conformiteitsbeoordelingsinstanties (CBI's) begin 2019 uitgenodigd voor een gezamenlijk overleg over de non-conformiteit van de personenwerkbakken in combinatie met een verreiker. Innovatie moet in deze branche plaatsvinden, aangezien de huidige combinaties niet voldoen. Er is uitgelegd welke tekortkomingen de huidige producten vertonen en is er commentaar gegeven op de huidige bestaande norm voor personenwerkbakken (in combinatie met verreikers). Inmiddels is een concepttekst ontvangen van de Europese normcommissie met daarin aanpassingen van de eisen die gesteld moeten worden aan open werkbakken. De norm zal daarmee een goede basis voor innovatie vormen. Tijdens inspecties in 2019 is geconstateerd dat de fabrikanten nog bezig zijn met het implementeren van de benodigde aanpassingen. De Inspectie houdt de vinger aan de pols.

Resultaat 2: De Inspectie heeft inzicht verkregen in de stelselrisico's van onder meer het stelsel Gasdeskundige tankschepen, kerndeskundigen Arbozorg, duikarbeid en hijs- en hefwerktuigen.
In 2019 is een eerder ontwikkelde analysemethodiek voor stelseltoezicht op alle werkvelden binnen de certificatiestelsels toegepast. De informatiepositie van het programma is hiermee verstevigd en er is een basis voor prioriteitstelling en monitoring van effecten gelegd. Verder is een stelselverkenning Gasdeskundige tankschepen opgeleverd en het stelselonderzoek asbestinventarisatie is afgerond. Het onderzoek "Kerndeskundigen Arbozorg" wordt in de eerste helft van 2020 afgerond; de onderzoeken duikarbeid en hijs- hefwerktuigen zijn in 2019 voorbereid en worden in 2020 uitgevoerd.

[93] https://eur-lex.europa.eu/legal-content/NL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32019R1020&from=EN

Buisrailwagens
In kassen waar onder andere paprika's en tomaten worden geteeld, maakt men gebruik van buisrailwagens om de gewassen (op hoogte) te verzorgen en te oogsten. Naar aanleiding van een ongeval met een buisrailwagen wordt door de Inspectie - naast het ongevalsonderzoek - ook onderzocht of het product aan de regelgeving (conformiteit) voldoet. Dat blijkt niet het geval. De buisrailwagens voldoen namelijk niet aan de veiligheidseisen met betrekking tot de hoogte van het hek, het hydraulisch systeem en de *cruise control*. De buisrailwagens worden daarna door de fabrikanten in conformiteit gebracht. Maar omdat de kassen hoger worden vindt er productontwikkeling plaats. Buisrailwagens reiken nu vaak boven de drie meter, waardoor er sprake is van een gevaarlijke machine volgens bijlage IV van de Machinerichtlijn. Voor deze machines geldt dat een andere conformiteitsprocedure moet worden gevolgd, waarbij een conformiteitsbeoordelingsinstituut (CBI) moet worden betrokken. De Inspectie nodigt de fabrikanten (drie Nederlandse en één Belgische) samen uit voor gesprek om de innovatie in goede banen te leiden en gelijke termijnen af te spreken. Dit leidt uiteindelijk tot nieuwe typen buisrailwagens, die in 2019 op de markt worden gebracht. Deze buisrailwagens voldoen aan de zwaardere eisen van bijlage IV van de Machinerichtlijn. De Inspectie heeft de Europese lidstaten op de hoogte gesteld van de geconstateerde tekortkomingen en de bereikte innovatie. Hierna blijkt dat Frankrijk op een beurs met buisrailwagens is gaan inspecteren, dat de Italiaanse toezichtautoriteit eveneens handhavend optreedt bij buisrailwagenfabrikanten en dat ook een Spaanse fabrikant op de juiste manier aan de slag gaat met innovatie.

Resultaat 3: In het asbestcertificatiestelsel, het CE-stelsel en duikarbeid (voorlichting) heeft de Inspectie stelselinterventies uitgevoerd. En met betrekking tot het stelsel voor het opsporen van conventionele explosieven heeft de Inspectie verbetervoorstellen geformuleerd.

Resultaat 4: Toezicht en zo nodig handhaving vinden plaats naar aanleiding van meldingen over liften, duikarbeid en productveiligheid.
In 2019 zijn 112 meldingen over onveilige producten in behandeling genomen en 73 meldingen (uit 2019 en voorgaande jaren) behandeld en afgerond. De meldingen betreffen voornamelijk onveilige machines. Bij 36 procent van de afgeronde meldingen is de verantwoordelijke marktdeelnemer verzocht corrigerende acties uit te voeren. In 2019 zijn alle veertien meldingen (van CBI's) over gevaarlijke liften in behandeling genomen. Bij de meldingen is vastgesteld dat de lift inderdaad buiten gebruik is gesteld en is er een zogenoemde beschikking 'buitengebruikstelling' verzonden, waarin formeel wordt aangezegd dat de lift niet in gebruik mag worden genomen tot deze opnieuw is goedgekeurd. In twee gevallen is dat niet gebeurd omdat de lift inmiddels al gerepareerd en gekeurd was. In één geval is een waarschuwing afgegeven omdat de lift niet gevaarlijk was, maar meerdere keuringen had gemist. Er zijn in 2019 twaalf aanvragen gedaan voor ontheffingen van liften. Zes zijn er gehonoreerd en vijf afgewezen. Eén ontheffingsaanvraag is nog in behandeling. Steekproefsgewijs wordt de verplichte melding van duikarbeid geïnspecteerd. Er zijn zeventien inspecties uitgevoerd; in zes gevallen werd een overtreding geconstateerd.

Liftinstallaties
Duidelijkheid over de oorzaak van een dodelijk liftongeval (in 2017) heeft geresulteerd in een productveiligheidsmelding via een branchevereniging. Het betrof een melding over een bepaald type *gearing* (versnelling), die wordt toegepast in een lift. Deze gearing zou (door gebruik of trilling) los kunnen raken, waardoor de lift-rem onvoldoende zal functioneren. De lift kan daardoor in een opwaartse vrije val komen. De distributeur/fabrikant van dit liftonderdeel zocht tegelijkertijd contact met de Inspectie om de inmiddels genomen maatregelen toe te lichten. De fabrikant heeft alle afnemers geïnformeerd over het gesignaleerde veiligheidsrisico. Verder zijn alle in Nederland geleverde gearings op liftinstallaties gecontroleerd en gereviseerd. Door de opgave van de branchevereniging was het mogelijk om de 256 liftinstallaties waarin de gearing is toegepast te achterhalen en te controleren. De Inspectie heeft het proces gemonitord via wekelijkse opgave van uitgevoerde controles door de fabrikant. Daarnaast is beoordeeld op welke wijze de fabrikant zijn afnemers heeft geïnformeerd. Ook is de risicoanalyse van de fabrikant besproken, waarin is aangegeven met welke vervolgstappen het veiligheidsrisico tot een minimaal niveau kan worden gereduceerd. Binnen enkele weken zijn alle 256 liftinstallaties door de fabrikant beoordeeld op de aanwezigheid van het veiligheidsrisico en daar waar nodig hersteld.

Overige resultaten

- In 2019 is vanuit het programma de samenwerking met de Douane opgestart om grenscontroles mogelijk te maken en informatie te benutten voor risicogericht inspecties. Dit om te voorkomen dat gevaarlijke, onveilige machines in de handel worden gebracht.
- In 2019 zijn acties op het terrein van toezicht op internetverkoop uitgevoerd. Er zijn meerdere meldingen onderzocht waarbij veiligheidsschoenen werden aangeboden via internet die niet voldeden aan het Warenwetbesluit Persoonlijke beschermingsmiddelen. Door gebruik te maken van de '*best practices*' van andere Nederlandse toezichthouders is ervaring opgedaan om de handel in deze niet conforme producten te stoppen. Toezicht op verkoop via internet is bij markttoezichthouders nog in ontwikkeling. De nieuwe Europese Verordening kan mede invulling geven aan het markttoezicht op aanbieders van producten via het internet
- Naar aanleiding van een dodelijk ongeval heeft de Inspectie de fabrikant van een balenpers geïnspecteerd en geconstateerd dat de machine niet voldoet aan het Warenwetbesluit machines. De fabrikant heeft inmiddels de benodigde corrigerende maatregelen genomen om herhaling van het ongeval te voorkomen.
- Omdat volgens een uitspraak van de Europese commissie de Stint onder de definitie van machines valt, heeft de Inspectie de fabrikant van deze producten bezocht. Hierbij is aangegeven dat de Stint niet voldoet aan de gestelde eisen van het Warenwetbesluit machines. De fabrikant was al opgedragen om de producten die op de openbare weg gebruikt werden terug te roepen. Ook de producten die aan andere Europese lidstaten zijn verhandeld heeft de fabrikant teruggehaald. De fabrikant is bezig om een nieuw type op de markt de brengen, wat voldoet aan het Warenwetbesluit machines.

Veiliger propaantanks

Bij bedrijven en woonhuizen staan door heel het land propaantanks voor de energievoorziening. Deze blijken in veel gevallen niet zoals voorgeschreven om de zes jaar gekeurd te worden. Daarnaast blijkt dat een keuringsinstantie niet juist handelt. De Inspectie treedt op. Hierdoor passen betrokkenen partijen nu de regels goed toe, wat leidt tot een juiste en tijdige keuring van de 5.000 tanks die hierbij betrokken zijn. Er is samengewerkt met een Omgevingsdienst en alle andere Omgevingsdiensten zijn geïnformeerd over de keuringseisen, waardoor de interventie landelijk effect krijgt.

Samenwerking

Ook in 2019 is in het kader van markttoezicht op producten (CE-stelsel) samengewerkt met de andere markttoezichthouders in het Alliantie-overleg, onder voorzitterschap van de NVWA. De Inspectie SZW verzorgt sinds 2018 de secretariële ondersteuning van dit overleg. Gezamenlijk is input geleverd ten behoeve van de nieuwe Verordening Markttoezicht. Kennis over non-conforme producten en hun aanbieders en de ontwikkeling van werkmethoden wordt gedeeld. Het Alliantie-overleg is ook de plaats van overleg voor de doe-coalitie Markttoezicht van de Inspectieraad. Dit overleg heeft als doel om samen te werken aan de verbetering van het stelsel, zoals dat door de Algemene Rekenkamer[94] is voorgesteld. Dit door:

- versterking van de rol van de eindgebruiker;
- versterking van internationale samenwerking;
- analyseren en gebruik van (onder meer) Europese data.

Voor de versterking van de rol van de eindgebruiker is een plan opgesteld. Het Ministerie van EZK heeft een voorlichtingscampagne gestart die gericht is op de directe import. De bevindingen van de gezamenlijke analyse van data in RAPEX[95] en ICSMS[96] is in 2019 teruggekoppeld aan de Europese werkgroep die deze systemen doorontwikkelt.

[94] Producten op de Europese markt: CE-markering ontrafeld, Algemene Rekenkamer (december 2016)

[95] Meldingen in Rapex (*rapid exhange of information*) zijn signalen van - of aan - collega inspecties in Europa dat een onveilig producttype van de markt is gehaald.

[96] ICSMS (Internet-based Information and Communication System for Europe wide cross-border Market Surveillance of technical products) is een Europees systeem dat informatie over productveiligheid bevat en deze ter beschikking stelt via internet.

Notified Bodies wijken uit naar Nederland
Inspectie SZW is als aanmeldende autoriteit verantwoordelijk voor de notificatie van certificerende instellingen die Europees willen en mogen werken, de zogenoemde Conformiteitsbeoordelingsinstanties (CBI's) . Deze instanties certificeren producten voordat ze op de EU-markt worden gebracht. De Inspectie SZW is de aanmeldende autoriteit verantoordelijk voor de CBI's met de werkvelden liften, drukapparatuur, machines, persoonlijke beschermingsmiddelen en explosieveilig materieel. Door de Brexit willen certificerende instellingen (*Notified Bodies* – NoBO's) vanuit het Verenigd Koninkrijk (VK) zich graag vestigen in de EU om hun activiteiten te kunnen voortzetten. Nederland heeft van een aantal Brexit-instellingen een dergelijke notificatie-aanvraag ontvangen. Nadat zij de geldende procedures hebben doorlopen heeft de Inspectie SZW haar kandidaat CBI's aangemeld bij de Europese Commissie (EC). Onverwacht kwam de EC met formele bezwaren: had de verantwoordelijke aanmeldende autoriteit de kandidaat NoBo's wel 'juist en gedegen' beoordeeld en beschikte de Inspectie wel over de kennis en middelen om te kunnen 'ingrijpen' bij deze instellingen? Door constructief overleg met de EC, het ministerie van EZK en de Raad voor Accreditatie - en door het onafhankelijke en goed ingerichte aanmeldingsysteem en de toezichtmogelijkheden - heeft de EC haar bezwaren ingetrokken. Hiermee is de Inspectie SZW in Nederland de eerste autoriteit die kandidaat NoBo's vanuit het VK aangemeld heeft gekregen.

Europees doet de inspectie mee aan vijf Europese *Advisory Committees* (Adco's) voor afstemming van toezicht op de Europese markt. In 2020 en 2021 zal Nederland het voorzitterschap van de Adco voor persoonlijke beschermingsmiddelen vervullen.

Binnen de Inspectieraad neemt de Inspectie deel aan de doe-coalitie Certificatie. Samen met andere inspectiediensten is ervaring opgedaan met het inventariseren van de risico's in de diverse certificatiestelsels.

5.3.2 Het programma Toezicht Suwi-stelsel (met inbegrip van Toezicht sociaal Domein)

Maatschappelijk belang

Ruim 1,4 miljoen mensen deden in 2019 een beroep op de voorzieningen in het socialezekerheidsstelsel. Het ging daarbij om circa 24,5 miljard euro aan bijstands-, werkloosheids- en arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Daarnaast ging het om 2,7 miljard euro aan re-integratie- en participatieactiviteiten voor arbeidsongeschikten en integratie-uitkeringen in het sociaal domein. De groepen die met deze gelden en activiteiten worden bereikt zijn kwetsbaar en leven niet zelden rond het bestaansminimum. Het programma richt zich ook op mensen die ondanks werk toch structureel beneden het bestaansminimum (dreigen te) raken, mensen met schulden en vluchtelingen met een verkregen verblijfstatus.

Beoogd maatschappelijk effect

De Inspectie heeft als verantwoordelijk toezichthouder op (de effecten van) het uitvoerend stelsel een signalerende rol voor politiek en beleid. Daarnaast bieden inspectierapporten met inzichten en oordelen over de werking van het stelsel handvatten aan de stelselpartijen, zoals het UWV, de SVB en gemeenten. Zo kunnen de uitvoering van de Participatiewet en de werking van het stelsel van werk en inkomen worden verbeterd en burgers met financiële en participatieproblemen beter bediend. De uitkomsten van de - soms in samenwerking uitgevoerde – onderzoeken en activiteiten leiden zichtbaar tot concrete toezeggingen door de relevante stelselpartijen en hun verantwoordelijken (inclusief bewindspersonen), om zo verbeteringen mogelijk te maken.

Realisatie beoogde resultaten

Resultaat 1: Inzicht in knelpunten en mechanismen in de uitvoering, en handvatten voor verbetering van de uitvoering (en ter informatie van de bewindspersonen SZW) over ondersteuning statushouders door gemeenten, uitvoering schuldhulpverlening, uitvoering beschut werk en ondersteuning bij participatiebevordering van oud-Wajongers door UWV.

In 2019 heeft het programma meerdere onderzoeken verricht om inzicht te krijgen in de patronen en mechanismen binnen de uitvoering van het stelsel van werk en inkomen. In verschillende fases van de onderzoeken zijn relevante partijen betrokken, zoals Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen (UWV), de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Directeuren van overheidsorganen sociale arbeid (Divosa) en gemeenten. De inzichten en conclusies zijn vervolgens met deze partijen actief gedeeld. Het programma heeft in 2019 de volgende onderzoeken uitgevoerd:

- *Financiële zelfredzaamheid statushouders*[97] en *ontzorgen van statushouders door gemeenten*[98].
- Dit onderzoek naar het ontzorgen van statushouders was op verzoek van de staatssecretaris van SZW. Het onderzoek laat zien dat statushouders om diverse redenen een hoger risico lopen op financiële problemen. Intensieve dienstverlening aan deze groep blijkt in de beginperiode nodig. Hoe lang en hoe intensief deze nodig is, verschilt per situatie. Een op maat gesneden dienstverlening voor een langere kan nodig zijn; het is een kwestie van langzaam loslaten. De minister heeft beide rapporten naar de Tweede Kamer gestuurd, samen met een brief over de Veranderopgave Inburgering.
- *Goed benutten resultaten onderzoek statushouders*
  Twee onderzoeken over statushouders hebben bijgedragen aan het beleidsstandpunt (vastgelegd in een Kamerbrief) dat een verplichte termijn van zes maanden nodig is, waarin statushouders worden ontzorgd met begeleiding. Ook andere conclusies uit de onderzoeken - over maatwerk, termijnen en toepassen van instrumenten uit de Participatiewet - zijn overgenomen in de Kamerbrief over de nieuwe inburgeringswet. De betreffende beleidsafdeling van het ministerie van SZW heeft voor het bepalen van een beleidsstandpunt tijdens het onderzoek gebruikgemaakt van tussentijdse resultaten. De twee onderzoeken hebben ook geleid tot uitnodigingen om presentaties/workshop te houden, onder meer op het Divosa Congres 'Samen inburgeren'. Ook heeft de Inspectie op verzoek van - en samen met - Vluchtelingenwerk Nederland (VWN) twee workshops gehouden over financiële zelfredzaamheid van statushouders op de Praktijkdagen van de Programmaraad.
- *Onderzoek Schuld opgelost! Financieel zelfredzaam?*[99]
  Effectieve schuldhulpverlening is een cruciaal instrument om de gevolgen van problematische schulden voor bestaanszekerheid en participatie te beperken en structurele armoede te voorkomen. In vervolg op onderzoek naar vroegsignalering en toegankelijkheid heeft de Inspectie in 2019 onderzoek gedaan naar de uitvoering van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening. In het bijzonder is gekeken naar het perspectief van degenen die schuldhulp krijgen en dat van hun directe hulpverleners. Gebleken is dat bij de meeste mensen die hulp krijgen de focus voornamelijk ligt op het regelen van de schulden, en dat de onderliggende problematiek bij de schuldenaar nog te weinig aandacht krijgt van hun directe hulpverleners. Hierdoor is er een flinke kans op herhaling. Gemeenten bekijken hoe zij beter met ketenpartners kunnen samenwerken om ook de onderliggende problematiek aan te pakken.
- *Evaluatie beschut werk*[100]
  De Inspectie heeft op verzoek van het ministerie van SZW de eindevaluatie van het instrument beschut werk uitgevoerd. Conclusie is dat gemeenten sinds de wetswijziging van 1 januari 2017 serieus aan de slag zijn gegaan met beschut werk en achterstanden aan het inlopen zijn. Serieuze aandacht is wenselijk voor de toekomstbestendigheid van de Sociale Werkplaatsen (SW) als belangrijkste werkgever voor beschut werkers. Gemeenten kunnen ook van elkaar leren als het gaat om beschut werkplekken creëren buiten de SW-organisatie om.
- *Klantonderzoek monitor Participatiewet*[101]
  De Inspectie heeft eind 2019 voor de derde maal een brede klantmonitor uitgevoerd onder mensen uit de doelgroep van de Participatiewet en hiermee de ervaring en waardering van klanten met de dienstverlening van gemeenten in kaart gebracht. Dit monitoronderzoek vormde - samen met de ervaringsonderzoeken onder werkgevers en gemeenten - een belangrijke bijdrage voor de door het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) uitgevoerde evaluatie van de Participatiewet. Een evaluatiedie eind 2019 aan de Kamer is aangeboden en aanleiding is voor veel discussie over de Participatiewet.
- *Toezicht sociaal domein (TSD)*
  Binnen het TSD werken de Inspectie SZW samen met drie andere landelijke inspecties (Inspecties van het Onderwijs, Gezondheid en Jeugd en Justitie en Veiligheid). Doel van de samenwerking is het bijdragen aan een goede integrale uitvoering van de decentrale taken binnen het gehele sociale domein. In dat verband zijn verschillende onderzoeken uitgevoerd en producten gemaakt over - en bestemd voor - de uitvoering en/of stelselverantwoordelijkheden. Een van die onderwerpen was de uitstroom van jongvolwassenen uit het voorgezet speciaal onderwijs, praktijkonderwijs en entreeopleidingen, die niet participeren in de maatschappij: 'Participatie zonder startkwalificatie'[102].
- In 2019 heeft Toezicht Sociaal Domein (lokale) rapporten

[97] Inspectie SZW, Financiële zelfredzaamheid van statushouders: een proces van begeleid loslaten, juni 2019
[98] Inspectie SZW, Financieel ontzorgen van statushouders op weg naar zelfredzaamheid: een precaire balans, juni 2019
[99] Inspectie SZW, Schuld opgelost! Financieel zelfredzaam?, januari 2020
[100] Inspectie SZW, Evaluatie beschut werk, november 2019
[101] Inspectie SZW, Klantonderzoek evaluatie participatiewet, november 2019
[102] Toezicht Sociaal Domein, Uitkomsten TSD onderzoek Participatie zonder startkwalificatie jongvolwassenen, oktober 2019

uitgebracht over de volgende projecten: 'Lokaal Netwerk na Veilig Thuis'; 'Toegang tot zorg en ondersteuning voor mensen met een licht verstandelijke beperking in Nissewaard'; en 'Calamiteitenonderzoek Ede/Hattem'. Daarnaast is het vooronderzoek naar kwetsbare burgers op vakantieparken afgerond met een artikel en een brief aan BZK. Verder is in 2019 gestart met de onderzoeken: 'Grip op herstel na verward gedrag', 'Kinderen in de knel' en het vooronderzoek 'Preventie suïcide'[103].

Overige resultaten

Zowel onderzoeksrapporten uit 2019 als onderzoeken uit de jaren daarvoor, hebben in 2019 tot (tussen) effecten geleid in de media, op politiek en beleidsniveau en bij uitvoerende instanties. Zo omarmde de staatssecretaris van SZW de bevindingen van het onderzoek over individuele studietoeslag en werden aanpassingen verricht aan de betreffende regeling.

- Het onderzoek *'Aan het werk; Voor hoelang'*[104] uit 2018 heeft in 2019 veel aandacht gekregen in landelijke, vak- en sociale media. Het onderzoek wordt in een Kamerbrief over het Breed Offensief aangehaald als onderbouwing om (wettelijke) verbeteringen aan te brengen in het lokale matchingsproces tussen arbeidsvraag en –aanbod (onder andere over loonkostensubsidies en kwaliteitseisen jobcoaches).
- In het onderzoek naar schuldhulpverlening is zichtbaar gemaakt waar knelpunten zitten als het gaat om toegang tot de schuldhulpverlening. Uit de reacties van de staatssecretaris wordt duidelijk dat de inzichten zijn meegenomen bij de doorontwikkeling van het schuldenbeleid. De conclusies uit het onderzoek *'Hobbels op weg naar inkomensondersteuning'*[105] zijn door de staatsecretaris overgenomen en het onderzoek is met aanbevelingen in een brief aan de Tweede Kamer gezonden. Uit een *quick scan* onderzoek onder gemeenten die bij het onderzoek betrokken waren, bleek dat in vier gemeenten sprake was van aanpassingen in beleid en uitvoering. In twee gemeenten was sprake van een meetbaar effect van de rapportages.

Samenwerking

Bij het opzetten van onderzoek werkte de Inspectie ook in 2019 regelmatig samen met het UWV, de SVB, Divosa en andere maatschappelijke organisaties. Dit met als doel de conclusies zo goed mogelijk te laten landen bij partijen die met deze bevindingen aan de slag kunnen. Behalve met de uitvoerende instanties is ook intensief contact geweest met de beleidsdirecties van SZW. Dat heeft bijgedragen aan diverse aanpassingen in beleid en regelgeving, onder meer op het gebied van de individuele studietoeslag en dienstverlening aan statushouders.

[103] Toezicht Sociaal Domein, Onderzoeken en instrumenten
[104] Inspectie SZW, Aan het werk, voor hoelang, oktober 2018
[105] Inspectie SZW, Hobbels op weg naar inkomensondersteuning, januari 2018

5.4 Programma's meldingen, onderzoeken en preventie

5.4.1 Meldingen, onderzoeken en preventie ongezond en onveilig werk

Maatschappelijk belang

Het programma richt zich op de risico's van ongezond en onveilig werken. In 2019 ontving de Inspectie opnieuw meer meldingen van ernstige arbeidsongevallen (2% stijging tot 4.474). De toename kan voor een belangrijk deel verklaard worden door de aanhoudende hoogconjunctuur en groeiende werkgelegenheid. Circa de helft van die ongevallen is door de Inspectie nader onderzocht, waarbij in ongeveer de helft een overtreding aan het ongeval vooraf blijkt te zijn gegaan. In *absolute* zin vielen de meeste slachtoffers van ernstige arbeidsongevallen in de industrie (29%), bouwnijverheid (18%), handel (15%) en vervoer en opslag (10%). Uit deze sectoren komen ook de meeste klachten. In *relatieve* zin vielen de meeste slachtoffers in de bouw (116 per 100.000 banen van werknemers), gevolgd door de sector afvalbeheer (105). Gemiddeld over de hele arbeidsmarkt bedraagt het aantal slachtoffers 28 per 100.000 banen (zie ook hoofdstuk drie van dit Jaarverslag).

Behalve aan het uitvoeren van ongevallenonderzoek, draagt het programma ook bij aan het aanpakken van de oorzaken van de risico's. Om zo het ongezonde en onveilige werken te verminderen en te bevorderen dat de meldingen van arbeidsongevallen, klachten en signalen afnemen. Door ongeval- en klachtenonderzoek te analyseren krijgt de Inspectie inzicht in de risico's van arbeidsveiligheid bij bedrijven. Deze inzichten

HERASI
HERASI
KIKA

gebruikt de Inspectie om in actieve programma's tot een gerichte aanpak te komen om ongevallen in specifieke sectoren te voorkomen. Daarnaast richt het programma zich op het versterken van de veiligheidscultuur en het verbeteren van de naleving van arbozorgverplichtingen. Uit onderzoek van de Inspectie blijkt namelijk dat een goede beheersing van veiligheidsrisico's in een bedrijf samenhangt met het naleven van arbozorgbepalingen[106].

Beoogd maatschappelijk effect

Het bevorderen van een gezondheids- en veiligheidscultuur met inbegrip van arbozorg, zodanig dat het aantal vermijdbare ongevallen en klachten wordt teruggedrongen en meer bedrijven gaan werken aan een gezonde en veilige werkplek.

Realisatie beoogd resultaten

Resultaat 1: Zorgvuldige, efficiënte en effectieve afhandeling van ongevallen, klachten en ontheffingen.

In hoofdstuk drie worden de cijfers over de ongevalsmeldingen uit 2019 besproken, inclusief de handhavingscijfers. De nadruk in het programma heeft verder gelegen op het experimenteren met een gedifferentieerde aanpak.

[106] Inspectie SZW, De staat van arbeidsveiligheid, 2018.

Gedifferentieerde aanpak

De Inspectie wil dat de veiligheid in bedrijven verbetert en dat het aantal arbeidsongevallen daalt. Daarom is de Inspectie, mede op verzoek van de Tweede Kamer (motie Heerma/Ten Hage), in 2018 begonnen met onderzoek naar een nieuwe manier van het afhandelen van ongevallen. Doel is om tot een gedifferentieerde aanpak te komen, waarin - naast het opleggen van boetes - andere effectieve interventies worden ingezet die bijdragen aan meer veiligheid in bedrijven.

Onder bepaalde voorwaarden wil de Inspectie bedrijven die te maken hebben gehad met een arbeidsongeval aan de slag laten gaan met verbeteringen. Bijvoorbeeld door het bedrijf door te lichten tijdens een inspectie. Of door het bedrijf zelf te laten onderzoeken wat er misging bij het arbeidsongeval, hoe dat kon worden voorkomen en hoe een verbeterplan ervoor kan zorgen dat het niet nog eens gebeurt. De insteek is dat zowel de directe oorzaken van het ongeval als achterliggende oorzaken in beeld komen. Dit kost bedrijven tijd en geld, maar het levert ze ook wat op: meer veiligheid in het bedrijf. Bij een goedgekeurd verbeterplan wordt er geen boete opgelegd. De Inspectie SZW beoordeelt vervolgens of het verbeterplan ook effectief is. Bedrijven kunnen alsnog een sanctie krijgen als bij herinspectie blijkt dat er geen vorderingen zijn gemaakt.

In 2018 heeft de Inspectie meerdere pilots uitgevoerd waarin de nieuwe interventies zijn getest. Hierbij is vooral bekeken of de nieuwe interventies haalbaar zijn en of ze ten opzichte van het reguliere ongevalsonderzoek tot positieve effecten leiden. Uit dit effectonderzoek bleek dat het veiligheidsbewustzijn in deze bedrijven is verbeterd en er vaker - en in omvang grotere - aanvullende maatregelen zijn genomen. In 2019 is in een uitgebreidere pilot bekeken welke criteria gebruikt kunnen worden bij de keuze voor de meest effectieve interventie. Daaruit is naar voren gekomen dat de inspecteur zal beoordelen in welke mate de werkgever zijn arbobeleid op orde heeft en hoe groot het risico is dat het ongeval zich nog eens voordoet.

Op basis hiervan is een set aan beoordelingscriteria opgesteld. Deze uitkomsten zijn gedeeld met sociale partners en andere stakeholders. Zij kijken in beginsel positief aan tegen deze ontwikkeling. De inspectie gaat deze werkwijze in 2020 doorontwikkelen, waarbij de effecten continu worden onderzocht en waar nodig criteria aangescherpt. Om de rapportage door de werkgever zelf verplicht te kunnen stellen zal ook de Arbowet gewijzigd moeten worden. Pas als dit is gerealiseerd kan de gedifferentieerde aanpak definitief worden ingevoerd. In eerste instantie zullen de nieuwe interventies alleen toegepast worden op ongevallen waarbij de Inspectie het letsel dat het slachtoffer heeft opgelopen, classificeert als licht. In de komende jaren zal bekeken worden of toepassing bij andere (zwaardere) vormen van letsel ook een andere interventie passend is.

Huidige werkwijze:

Nieuwe werkwijze:

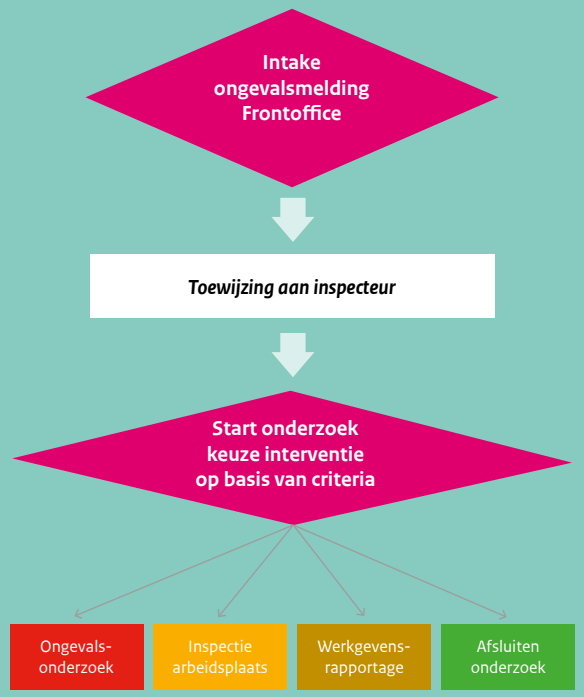

Daarnaast is er gestart met een strafrechtpool die bestaat uit in strafzaken gespecialiseerde inspecteurs. Doel is om de kwaliteit en uitkomsten van onderzoeken te verbeteren. Verder is besloten om zogenoemde 'familie-inspecteurs' te introduceren. Familie-inspecteurs onderhouden bij dodelijke ongevallen het contact met de nabestaanden.

Resultaat 2: De impact van de ondermelding is in kaart gebracht. Het niet melden en de gevolgen daarvan zijn onder de aandacht gebracht van werkgevers en andere partijen. Opstellen plan voor het aanpakken ondermelding.
Prioriteit aan andere doelen gegeven. Verschoven naar 2020.

Resultaat 3: De mogelijkheden om naleving van de arbozorg-verplichtingen op te nemen in de actieve arbo-inspecties zijn verkend en hierover heeft besluitvorming plaatsgevonden.
Om de naleving van de RI&E, het Plan van aanpak en het Basiscontract (Arbodienstverlening) te verbeteren, zijn verschillende activiteiten uitgevoerd. Allereerst zijn inspecties uitgevoerd op de aanwezigheid van deze drie zogenoemde systeemverplichtingen. De afwezigheid van deze documenten is door de aangepaste wetgeving "Toekomst Arbeidsgerelateerde Zorg" van 1 juli 2017 direct beboetbaar. Bij actieve inspecties in andere programma's en bij ongevalsonderzoeken is gekeken naar de aanwezigheid van deze drie verplichtingen. Specifiek in de groothandel is een groot aantal bedrijven benaderd met het verzoek de drie genoemde documenten binnen twee weken toe te sturen. Bedrijven die dit niet deden, zijn bezocht. Ongeveer een derde van de aangeschreven bedrijven heeft een RI&E opgesteld na ontvangst van de brief. Aan een beperkt aantal bedrijven dat geen RI&E instuurde en ook bij een inspectiebezoek geen RI&E kon overleggen, is een boete opgelegd. Aan de inspecties en de mogelijkheid om bij het ontbreken van deze documenten tot het direct opleggen van een boete over te gaan, is in de (vak)media ruime aandacht gegeven waardoor verwacht mag worden dat een groter effect bereikt is dan alleen bij de geïnspecteerde MKB-bedrijven zelf.

Resultaat 4: Er is een communicatiestrategie ontwikkeld, gericht op het verbeteren van de naleving van arbozorgverplichtingen.
Deze strategie is ontwikkeld en zal in 2020 worden uitgevoerd. De strategie richt zich op een combinatie van nalevingscommunicatie en inspecties om niet alleen de aanwezigheid - maar zeker ook de kwaliteit - van onder meer de RI&E, het Plan van aanpak en het Basiscontract te verbeteren.

Het hierboven beschreven project in de groothandel leverde ook inzicht in de kwaliteit van de RI&E. Van de bedrijven die al een RI&E hadden voordat de brief werd verstuurd, had 50 procent een inhoudelijk voldoende RI&E. Van de groep die later een RI&E opstelde was dit 30 procent. Het is dus van belang om te sturen op de kwaliteit van dergelijke documenten.

Resultaat 5: De zelfinspectietool 'Arbo op Orde' is geactualiseerd volgens nieuwe wetgeving en uitgebreid met praktische tips en trics.
De Zelfinspectietool Arbo op Orde is in 2018[107] geactualiseerd, zodat deze aansloot bij de wetswijziging Arbeidsgerelateerde Zorg. De Inspectie SZW is gestart met vernieuwing van al haar zelfinspectietools, zodat deze qua vorm en toegankelijkheid aansluiten bij de actuele eisen voor toegankelijkheid. Deze worden in 2020 gelanceerd.

Resultaat 6: Er is informatie over de mate waarin de nieuwe arbozorgbepalingen worden nageleefd.
Er is een analyse uitgevoerd waarin op subsectorniveau informatie over arborisico's (Arbo in bedrijf) is gecombineerd met informatie over naleving van arbozorgverplichtingen. Daaruit is 'vervaardiging van textiel' naar voren gekomen: een sector waar veel risico's zijn en tegelijkertijd de naleving van arbozorgverplichtingen laag is. Zo wordt met behulp van deze analyse de keuze voor de te inspecteren branches in 2020 gemaakt.

Resultaat 7: Door de zelfinspectietool 'Arbo op orde' onder de aandacht te brengen is in 2019 de kennis vergroot onder werkgevers MKB (en andere relevante doelgroepen). Het aantal werkgevers dat de zelfinspectietool gebruikt is na de campagne gestegen ten opzichte van het aantal dat de tool gebruikte voorafgaand aan de campagne.
In 2019 zijn er geen campagnes geweest die specifiek naar deze tool leidden. Toch is er een gestaag bezoek geweest: 9.699 bezoekers (voor het overgrote deel nieuw).

Resultaat 8: Goede voorbeelden van een basiscontract zijn gedeeld met werkgevers via een nader te bepalen communicatiekanaal.
Prioriteit aan andere doelen gegeven.

Overige resultaten

Aandacht voor goede arbozorg
Voor de belangrijkste Arbozorg-elementen heeft afstemming met sectorprogramma's plaatsgevonden over in te zetten instrumenten op de prioritaire systeemverplichtingen. Zoals de Risico-inventarisatie en Evaluatie, het bijbehorende Plan van Aanpak en het Basiscontract. Tegelijkertijd zijn initiatieven gestart om de kennis en deskundigheid over de nieuwe onderdelen van de Arbowet (Arbeidsgerelateerde Zorg) te implementeren en te verankeren. In de loop van het jaar heeft de Inspectie actief deelgenomen aan symposia en expertsessies met werkgeversorganisaties, kenniscentra, kerndeskundigen en het ministerie van SZW. Te inspecteren bedrijven werden door middel van informatieve brieven op de hoogte gesteld van voorgenomen activiteiten in hun sector. Het geheel van activiteiten draagt bij aan een verhoging van de aandacht voor de verschillende Arbozorgelementen.

[107] https://arbo-op-orde.zelfinspectie.nl/index.php/?sessie=30e2ea8f94696f95fca6ea6c05b21eff

Verbeteren veiligheidscultuur belangrijker dan beboeten

Samen met het OM zet Inspectie SZW bij dodelijke ongevallen meer in op het te bereiken effect in het betrokken bedrijf of instelling. Structurele oplossingen en fundamentele investeringen in de veiligheidscultuur staan voorop. De geldboete is secundair en wordt beïnvloed door de wil en de inzet van de werkgever. Deze kanteling van de aanpak is onder andere een gevolg van het dodelijk ongeval bij Xycarb, waar het bedrijf - in overleg met nabestaanden en als sanctie van het OM - een forse investering deed in de veiligheidscultuur. Bij een dodelijk ongeval in de TBS-kliniek De Kijvelanden hebben het Openbaar Ministerie en de Inspectie SZW ervoor gekozen om niet de kliniek voor de rechter de dagen, maar een strafbeschikking aan te bieden onder voorwaarde van een perspublicatie. Zodat andere klinieken en instellingen goed inzicht krijgen in de risico's die hun werknemers lopen en de maatregelen die genomen zouden kunnen worden. Daarnaast wordt met een ingezet bestuursrechtelijk traject de vinger aan de pols gehouden voor wat betreft de uitvoering van verbeteringen binnen de instelling. Met deze aanpak zetten de Inspectie en het OM erop in dat organisaties zoveel mogelijk leren van een ongeval, zodat dit in de toekomst mogelijk voorkomen kan worden.

Inzicht uit meldingen leidt tot actieve aanpak

Omdat het programma meldingsgestuurd is, doet het ook inzichten op in nieuwe fenomenen en nieuwe risico's die aandacht verdienen. Lithium batterijen en andere nieuwe afvalstromen zijn hier kenmerkende voorbeelden van. Als gevolg hiervan gaat het programma Industriële arbeid inspecties uitvoeren bij bedrijven die met nieuwe afvalstromen te maken krijgen, zoals metaalrecyclers en demontagebedrijven van '*electronic waste*' (E-Waste). Verder investeert de Inspectie in inzicht over aard en omvang van nieuwe werkwijzen en stoffen door monitorvragen gericht op dit type nieuwe risico's ('*New Emerging Risks and Chemicals*') te introduceren in de jaarlijkse Arbomonitor.

Arbeidsomstandigheden bij de Nationale Politie

De Nationale Politie is een organisatie waar grote risico's worden gelopen op het terrein van arbeidsomstandigheden. Medewerkers bevinden zich regelmatig in gevaarlijke omstandigheden. Sinds een paar jaar is er veelvuldig contact met de politie op het terrein van de verbetering van de arbeidsomstandigheden. Denk hierbij aan het voorkomen van arbeidsongevallen, klachten over bijvoorbeeld gehoorbescherming bij het gebruik van de schietbanen, klachten over de overschrijding van de ATW, klachten over het aantal uren oefening in geweldsbeheersing etcetera. Deze gesprekken hebben hun uitwerking niet gemist. De Inspectie merkt een wezenlijk kentering in het veiligheids- en gezondheidsdenken bij de Nationale Politie. Aandacht blijft nodig, maar het is goed te zien dat wederzijdse aandacht op dit terrein tot verbetering leidt.

Samenwerking

Onderzoek en dataexperimenten

In 2019 heeft de Inspectie in samenwerking met het RIVM en het ministerie van SZW de monitor 'Leren van Ongevallen' doorontwikkeld. Ook zijn er in 2019 data experimenten uitgevoerd. De inzichten uit de monitor en data experimenten gebruikt de Inspectie om in 2020 gerichter te kunnen inzetten op maatregelen en op acties die effect hebben op een gezonde en veilige werkplek. Daarnaast geeft de monitor een goed inzicht in de oorzaken van ongevallen en de mogelijke voorkoming daarvan.

Communicatieactiviteiten gericht op arbozorgbepalingen

In samenwerking met het ministerie van SZW heeft de Inspectie verder geïnvesteerd in communicatieboodschappen gericht op een zo breed mogelijk palet van belanghebbenden. De Inspectie heeft deelgenomen aan symposia, netwerkbijeenkomsten, expertsessies en een werkgroep om met name in het midden- en kleinbedrijf de aandacht voor - en daarmee de naleving van – de RI&E te verbeteren. Ook dit jaar heeft de Inspectie de week van de RI&E ondersteund met tweets en aandacht in nieuwsbrieven.

5.4.2 Meldingen, onderzoeken en preventie oneerlijk werk

Maatschappelijk belang

Het voornaamste doel van het programma Meldingen en Preventie Oneerlijk Werk (MPO) is handhavingsdruk genereren in die sectoren van de arbeidsmarkt waar de Inspectie geen programmatische aanpak heeft op eerlijk werk. Hiermee wordt gehoor gegeven aan signalen die de Inspectie uit de maatschappij bereiken. De handhavingsdruk gaat gepaard met het bereiken van effect. Daarnaast heeft dit programma een belangrijke signaleringsfunctie.

Beoogd maatschappelijk effect

Door meldingen, die buiten de focus van andere programma's vallen, aan te pakken stijgt het nalevingsniveau op de arbeidswetten.

Realisatie beoogde resultaten

Resultaat 1: Alle meldingen zijn geprioriteerd en hebben een voor de melder herkenbaar vervolg gekregen.

In 2019 zijn in totaal 164 meldingen binnengekomen voor dit programma. Alle meldingen zijn beoordeeld aan de hand van een beoordelingskader en bij een positieve beoordeling voor zover mogelijk opgepakt. In 2019 zijn 71 zaken afgerond. Bij 28 procent van de zaken werden overtredingen geconstateerd. Opvallend was het aantal meldingen van maneges of andersoortige bedrijven waar met paarden werd gewerkt. Diverse van deze meldingen zijn in onderzoek genomen, maar nog niet afgerond. Daarnaast zijn relatief veel meldingen ontvangen over illegale krantenbezorgers, reden voor de Inspectie om de branche hierop aan te gaan spreken.

Resultaat 2: Bij 40 procent van de bedrijven waar een overtreding is geconstateerd, heeft een herinspectie plaatsgevonden.

Bij ongeveer de helft van bedrijven waar een overtreding is geconstateerd, is een herinspectie uitgevoerd. Bij 22 procent van de hergecontroleerde werkgevers werd opnieuw een overtreding geconstateerd.

Resultaat 3: Twee sectoren waarvan niet bekend was hoe de naleving was – maar waarvan door analyse wordt vermoed dat de kans op overtreding groot is – zijn gedetecteerd en onderzocht.

Het programma heeft als taak periodiek analyses uit te voeren en te signaleren op basis van ontvangen meldingen. Daarmee wil de Inspectie witte vlekken detecteren die inspectiebreed opgepakt kunnen worden (onderdeel van de risicoanalyse). Ook dit jaar zijn twee specifieke sectoren gedetecteerd: de beveiligingsbranche en recreatieparken. Voor de beveiligingsbrache wordt een verdere analyse opgesteld en dit krijgt een vervolg in 2020. Voor recreatieparken is een plan van aanpak opgesteld en uitgevoerd.

Resultaat 4: Het uitvoeren van een nulmeting om inzicht te krijgen in hoeverre werkgevers bekend zijn met verplichtingen die voortvloeien uit de WagwEU.

Door het uitstellen van de invoering van de meldplicht kon de nulmeting niet in 2019 worden uitgevoerd.

Animatiebedrijven

In 2019 is onderzoek afgerond naar negen animatiebedrijven die jongeren op campings tewerkstellen. Nog voor de zomer zijn voor overtreding van de WML zeven animatiebedrijven boetes van in totaal ruim 1,1 miljoen euro opgelegd. Dit ging gepaard met een persbericht dat werd opgepikt door een aantal landelijke dagbladen. Verder heeft Recron, de branchevereniging voor recreatiebedrijven, op verzoek van de Inspectie aandacht besteed aan deze onderzoeken in de tweewekelijkse nieuwsbrief voor hun leden (dekkingsgraad is circa 80%). Om jongeren en campings te informeren is een social mediacampagne gevoerd en is tijdens de SZW-campagne over vakantiewerk aandacht besteed aan het werken in de animatiesector. Eind 2019 heeft een effectmeting plaatsgevonden naar die onderzoeken en de (media) aandacht daarvoor. Uit dit onderzoek komt naar voren dat campings die animatiebedrijven inschakelen beter op de hoogte zijn van de regels met betrekking tot de inzet van jongeren dan campings die zelf jongeren in dienst nemen. Verder bleek uit deze enquête dat de animatiebedrijven de contracten en afspraken met de campings in veel gevallen hebben aangepast. Of die aanpassingen voldoende zijn, wordt in 2020 nader onderzocht.

Lijst met gebruikte afkortingen

ABRvS	Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State
ABU	Algemene Bond Uitzendondernemingen
Adco	Advisory Committee
AI	Artificial Intelligence
AMD	Arbeidsmarktdiscriminatie
AMF	Arbeidsmarktfraude
Arbowet	Arbeidsomstandighedenwet
ATW	Arbeidstijdenwet
AVG	Algemene verordening gegevensbescherming
BDI	Boete, Dwangsom en Inning
BIT	Behavioural Insights Team
Brzo	Besluit risico's zware ongevallen
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAD	Chemical Agents Directive
Cao	Collectieve arbeidsovereenkomst
CBI	Conformiteitsbeoordelingsinstanties
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CE	Conformité Européene – conform Europese regelgeving
Cki	Certificerende en keurende instellingen
CMR	Carcinogene, mutagene en reprotoxische stoffen
DTA	Deskundig Toezichthouder Asbest
ECEL	Exposure Control Efficiency Library
ECHA	Europese Chemicaliën Agentschap
ELA	European Labour Authority
FEC	Financieel Expertise Centrum
FIOD	Fiscale inlichtingen- en opsporingsdienst
FIU	Financial Intelligence Unit
FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging
GGD	Gemeentelijke gezondheidsdienst
ICF	Inspectie Control Framework
ICSMS	Internet-supported information and communication system for the pan-European market surveillance
IGW	Informatiegestuurd werken
ILT	Inspectie Leefomgeving en Transport
IMF	International Monetary Fund
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
JAD	Joint Action Day
KIP	Kennis- en Informatieplatform Schijnconstructies
LSI	Landelijke Stuurgroep Interventieteams
MPO	Meldingen en Preventie Oneerlijk werk
NBBU	Nederlandse Bond van Bemiddelings- en Uitzendondernemingen
NIWO	Nationaal en Internationaal Wegvervoer Organisatie
Nuffic	Nederlandse organisatie voor internationalisering in onderwijs
NVIK	Nationaal Vreemdelingen Informatie Knooppunt
NVvA	Nederlandse Vereniging voor Arbeidshygiëne
NVWA	Nederlandse Voedsel en Waren Autoriteit
NZa	Nederlandse Zorgautoriteit
OESO	Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling
OICM	Operationeel Informatiecentrum Cluster Mensenhandel
PGB	Persoonsgebonden Budget
PSA	Psychosociale Arbeidsbelasting
RAPEX	Rapid exchange of information
REACH	Europese Chemische stoffen verordening: Registratie, Evaluatie, Autorisatie en restrictie van Chemische stoffen
RI&E	Risico-Inventarisatie en -Evaluatie
RIEC	Regionaal Informatie en Expertise Centra
RNI	Registratie Niet-Ingezetenen
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieuhygiëne
SBB	Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven
SIS	Stoffeninformatiesysteem
SLIC	Senior Labour Inspectors Committee
SNA	Stichting Normering Arbeid
SNCU	Stichting Naleving CAO voor Uitzendkrachten
SodM	Staatstoezicht op de Domeinen
SUWI	Wet Structuur Uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen
SVB	Sociale Verzekeringsbank
THB	Trafficking in Human Beings
TIEC	Transport Informatie Expertise Centrum
TMS	Toezichthoudend Medewerker Stralingsbescherming
TNO	Ned. Organisatie voor toegepast-natuurwetenschappelijk Onderzoek
TSD	Toezicht sociaal domein
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
UZB	Uitzendbureaus

VNG	Vereniging Nederlandse Gemeenten
VWN	Vluchtelingenwerk Nederland
Waadi	Wet allocatie arbeidskrachten door intermediairs
Wabo	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht
WagwEU	Wet arbeidsvoorwaarden gedetacheerden in de Europese Unie
Wav	Wet arbeid vreemdelingen
WML	Wet minimumloon
WPS	Waarschuwing preventieve stillegging
WW	Werkloosheidswet
Zzp'er	Zelfstandige zonder personeel
ZZS	Zeer Zorgwekkende Stoffen

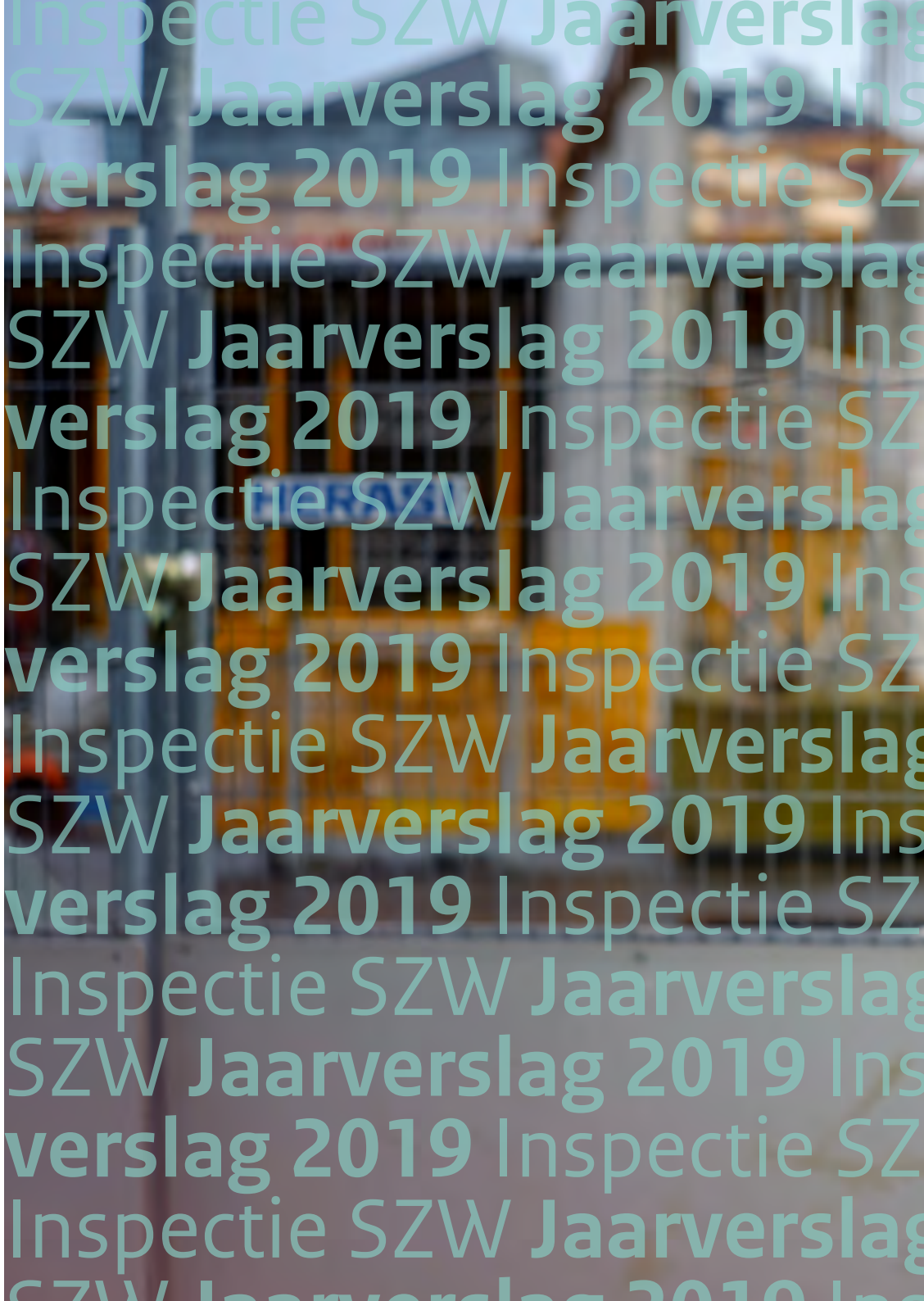

Dit jaarverslag is een uitgave van:

Inspectie SZW
De Inspectie SZW maakt deel uit van het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Vormgeving en productie
Xerox Osage | 112231

© Rijksoverheid | mei 2020